

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού με τη
μεθοδολογία της ΕΞΑΕ με θέμα:**

**«Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και
Νικόλαος από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την
28η Οκτωβρίου 1824»**

Τσουρδαλάκης Αντώνιος

Επιβλέπων καθηγητής: Εμμανουήλ Χαλκιαδάκης

Ρέθυμνο, Ιούλιος 2023

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».
[Αριθμ. ΦΕΚ 635 τ.Β'/9.3.2016]**

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ:

Καθηγητής Αναστασιάδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κρήτης - Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕΞΑΕ με θέμα «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Τσουρδαλάκης Αντώνιος

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΠΤΔΕ,ΕΔΙΒΕΑ, 2018

Το Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης και ειδικότερα το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διατηρεί το δικαίωμα της χρήσης και αναπαραγωγής της παρούσας εργασίας για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕΞΑΕ με θέμα «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Τσουρδαλάκης Αντώνιος

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

«Εμμανουήλ Χαλκιαδάκης»

«Διδάσκων (ΕΔΙΠ) Πανεπιστημίου Κρήτης,

Visiting Scholar, Hellenic Institute, University of London (RHUL)»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Παναγιώτης Αναστασιάδης»

«Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης & Καθηγητής - Σύμβουλος ΕΑΠ»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Κωνσταντίνος Χρηστίδης»

«Μέλος Ε.Ε.Π. του ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης»

Ρέθυμνο, Ιούλιος 2023

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Ευχαριστίες,

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω τον επόπτη μου, κ. Χαλκιαδάκη Εμμανουήλ, για την ουσιαστική, αποτελεσματική και πολύτιμη καθοδήγηση που μου παρείχε σε όλο αυτό το διάστημα εκπόνησης της και τους κ. Αναστασιάδη Παναγιώτη και κ. Καρβούνη Λάμπρο, καθηγητές μου στο ΠΜΣ. Επίσης, θα ήθελα να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην ομάδα μου, τους «Λεβάντες», για την συνεργασία σ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος. Τέλος θα πρέπει να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για την στήριξη που μου παρείχαν και την κατανόηση και υπομονή που επέδειξαν σε αυτή και στις όποιες άλλες επιλογές μου έως τώρα.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασική επιδίωξη της παρούσας εργασίας είναι ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού, αναφορικά με τους Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιο, Αγγελή, Μανουήλ και Νικόλαο από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο, την 28η Οκτωβρίου 1824. Το εκπαιδευτικό υλικό της εν λόγω εργασίας δημιουργήθηκε, προκειμένου να βοηθήσει κάθε ενήλικα να γνωρίσει τη ζωή και το μαρτύριο των Τεσσάρων Νεομαρτύρων, με βάση γραπτές πηγές της εποχής και μεταγενέστερες αλλά και προφορικές παραδόσεις, που αντλήσαμε τόσο από τη γενέτειρά τους, τις Μέλαμπες, όσο και από τον τόπο του Μαρτυρίου τους το Ρέθυμνο, καθώς επίσης και από πρόσφατα ευρεθέντα στοιχεία στο πλαίσιο ιστορικής έρευνας που διεξήγαγα εντός και εκτός της νήσου Κρήτης. Επίσης στοχεύει στο να αναδείξει τους αγώνες των Αγίων Αγγελή, Μανουήλ, Γεωργίου και Νικολάου για την ελευθερία και τη θυσία τους και τον μαρτυρικό τους θάνατο για τη χριστιανική τους πίστη.

Στη βάση της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας, παρουσιάστηκαν γενικά στοιχεία σχετικά με την Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, τα ζητήματα σχεδιασμού και την έννοια της ιστορίας. Στη συνέχεια, εξετάστηκε η μεθοδολογία της έρευνας. Αφού αναλύθηκαν λεπτομερώς τα ευρήματα και απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα από τους τρεις αξιολογητές, προχωρήσαμε στην ανάδειξη των συμπερασμάτων. Η αξιολόγηση κατέδειξε ότι το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο αυτής της εργασίας συμμορφωνόταν με τις αρχές και τη μεθοδολογία της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης. Επιπλέον, μέσω της αξιολόγησης, εντοπίστηκαν όλες οι θετικές πτυχές του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και τα σημεία που, κατά την άποψη των αξιολογητών, μπορούσαν να βελτιωθούν.

Λέξεις Κλειδιά: Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Εκπαίδευση Ενηλίκων, Εκπαιδευτικό Υλικό, Ιστορία, Αποτίμηση Εκπαιδευτικού Υλικού, Ποιοτική Έρευνα

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

ABSTRACT

The primary goal of this study is the design, implementation, and evaluation of educational material, concerning the Four New Martyrs - George, Angelis, Manolis, and Nikolaos - from Melampes, and their martyrdom in Rethymno on October 28th, 1824. The educational material of this study was created to help every adult become acquainted with the life and martyrdom of these Four New Martyrs, based on written sources of the era and subsequent ones, as well as oral traditions, which we derived both from their hometown, Melampes, and from the place of their martyrdom, Rethymno, as well as from recent findings in the context of historical research I conducted both inside and outside the island of Crete. Moreover, it aims to highlight the struggles of Saints Angelis, Manolis, Georgios, and Nikolaos for freedom, their sacrifices, and their martyrdom for their Christian faith.

Based on international and Greek literature, general elements about Distance Learning, design issues, and the concept of history were presented. Subsequently, the research methodology was examined. After analyzing the findings in detail and answering the research questions by the three evaluators, we proceeded to highlight the conclusions. The evaluation indicated that the educational material created within this work complied with the principles and methodology of Distance Learning and the principles of Multimedia Learning. Additionally, through the evaluation, all the positive aspects of the design of the educational material were identified, as well as the points which, according to the evaluators, could be improved.

Keywords: Distance Learning, Adult Education, Educational Material, History, Evaluation of Educational Material, Qualitative Research.

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT.....	2
Κατάλογος Εικόνων.....	5
Κατάλογος Πινάκων.....	6
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ.....	12
2.1 Η δια βίου μάθηση στις σύγχρονες κοινωνίες.....	12
2.2 Η έννοια της εκπαίδευσης ενηλίκων.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	19
3.1 Ορισμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	19
3.2 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών.....	24
3.3 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	32
4.1 Η έννοια και ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού.....	32
4.2 Ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ.....	40
5.1 Το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας.....	40
5.2 Το εκπαιδευτικό υλικό.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	55

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

6.1 Εισαγωγικά.....	55
6.2 Ο σκοπός της έρευνας.....	55
6.3 Ερευνητικοί στόχοι.....	55
6.4 Ερευνητικά ερωτήματα.....	56
6.5 Διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας.....	56
6.6 Ερευνητική μέθοδος.....	57
6.7 Δειγματοληψία και συμμετέχοντες.....	57
6.8 Μέσο συλλογής δεδομένων.....	57
6.9 Επεξεργασία ερευνητικών δεδομένων.....	63
6.10 Περιορισμοί της Έρευνας.....	66
6.11 Ζητήματα Δεοντολογίας.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ7: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ & ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	
67	
7.1 Το προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα.....	67
7.2 Παρουσίαση και σχολιασμός των ευρημάτων.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	104
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγια της Έρευνας.....	111

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1.Επιστημονικές θεωρήσεις που πλαισιώνουν την εξΑΕ.....	23
Εικόνα 2. Εκπαιδευτική τεχνολογία ανά περίοδο.....	25
Εικόνα 3. Μέσο, τεχνολογία, εκπαιδευτική εφαρμογή.....	26
Εικόνα 4. Σελίδα έναρξης στην πλατφόρμα Chamilo	44
Εικόνα 5: Περιγραφή Μαθήματος.....	45
Εικόνα 6: Μονοπάτι Γνώσης	45
Εικόνα 7: Οι 7 Διδακτικές Ενότητες.....	45
Εικόνα 8: Η Εισαγωγή σε κάθε διδακτική ενότητα.....	46
Εικόνα 9: Η πρώτη διαφάνεια σε διδακτική ενότητα.....	47
Εικόνα 10: Βοηθητικά κουμπιά πλοήγησης	47
Εικόνα 11: Πολυτροπική παρουσίαση	48
Εικόνα 12: Πολυτροπική παρουσίαση	49
Εικόνα 13: Διαδραστικό βίντεο	49
Εικόνα 14: Αυτοαξιολόγηση, ανατροφοδότηση	50
Εικόνα 15: Παρουσίαση περιεχομένων των διδακτικών ενοτήτων	51
Εικόνα 16:Επεξήγηση εικονιδίων.....	52
Εικόνα 17:Χρήση Plotagon για την παρουσίαση του Εκπαιδευτικού Υλικού.....	53
Εικόνα 18:Χρήση Doodly για την Σύνοψη των Διδακτικών Ενοτήτων	54

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Μοντέλο Σχεδιασμού Εκπαιδευτικού Υλικού- Οι 9 αρχές του Gagné36	
Πίνακας 2: Οι Ερευνητικοί Άξονες του εκπαιδευτικού υλικού.....	58
Πίνακας 3 Αντιστοιχία Ερευνητικών Ερωτημάτων - Αξόνων	59
Πίνακας 4 Αντιστοιχία Άξονα και Ερωτήσεων	60
Πίνακας 5: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα.....	63
Πίνακας 6: Τα φύλα των αξιολογητών	67
Πίνακας 7:Οι αξιολογητές κατά ηλικιακή ομάδα.....	67
Πίνακας 8:Προϋπηρεσία.....	68
Πίνακας 9: Εξοικείωση συμμετεχόντων με ΕξΑΕ και ΤΠΕ.....	68
Πίνακας 10:Βιβλιογραφική Τεκμηρίωση	69
Πίνακας 11: Αναφορά σε πηγές.....	70
Πίνακας 12:Συγκριτική ανάλυση.....	70
Πίνακας 13:Ερμηνεία- κριτική συζήτηση	70
Πίνακας 14:Δυνατότητα μελέτης.....	71
Πίνακας 15:Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.	72
Πίνακας 16:Χρήση προσωπικών & κτητικών αντωνυμιών.....	72
Πίνακας 17:Χρήση καθομιλουμένης	73
Πίνακας 18:Ευανάγνωστη γραφή	73
Πίνακας 19: Πυκνότητα πληροφοριών	73
Πίνακας 20: Τμηματική παρουσίαση	74
Πίνακας 21: Μόνο κείμενο	74
Πίνακας 22: Κείμενο και εικόνες.....	74
Πίνακας 23: Κείμενο, εικόνες και βίντεο	75
Πίνακας 24: Χρωματικές συνθέσεις για άνετη αλληλεπίδραση.....	75
Πίνακας 25: Κουμπιά.....	76
Πίνακας 26: Εικονίδια	76
Πίνακας 27: Πλοήγηση.....	77

Πίνακας 28: Υπερσύνδεσμοι	77
Πίνακας 29: Συμβουλές μελέτης	78
Πίνακας 30: Έμφαση σε σημεία	78
Πίνακας 31: Σχόλια.....	79
Πίνακας 32: Διατύπωση απόψεων	80
Πίνακας 33: Διατύπωση ερωτήσεων	81
Πίνακας 34: Συναισθηματική εμπλοκή	81
Πίνακας 35: Ανταλλαγή απόψεων.....	82
Πίνακας 36: Μέλος ομάδας	82
Πίνακας 37: Ενσωμάτωση απόψεων	82
Πίνακας 38: Αυτοαξιολόγηση	83
Πίνακας 39: Αυτόνομη κριτική σκέψη	83
Πίνακας 40: Επικοινωνία.....	84
Πίνακας 41: Συσχέτιση δεδομένων	84
Πίνακας 42: Εφαρμογή νέας γνώσης.....	85
Πίνακας 43: Διατύπωση του σκοπού.....	85
Πίνακας 44: Προσδοκώμενα.....	86
Πίνακας 45: Επίπεδο γνώσεων	86
Πίνακας 46: Επίπεδο δεξιοτήτων.....	86
Πίνακας 47: Επίπεδο στάσεων.....	87
Πίνακας 48: Έλεγχος προόδου	87
Πίνακας 49: Συνδυασμός κειμένου και εικόνας.....	88
Πίνακας 50: Χρήση εικόνων.....	88
Πίνακας 51: Στοιχεία αφήγησης.....	89
Πίνακας 52: Μη σχετικές πληροφορίες.....	89
Πίνακας 53: Φιλική γλώσσα.....	89
Πίνακας 54: Χρήση β' προσώπου	90
Πίνακας 55: Ηχητική Παρουσίαση.....	90
Πίνακας 56: Φιλικό ύφος αφήγησης.....	90
Πίνακας 57: Φιλικό Avatar	91

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Πίνακας 58: Τμηματική παρουσίαση	91
Πίνακας 59: Ανατροφοδότηση	91
Πίνακας 60: Μακροσκελή κείμενα.....	92
Πίνακας 61: Οδηγίες.....	92
Πίνακας 62: Επισημάνσεις	92
Πίνακας 63: Εισαγωγικές δραστηριότητες	92
Πίνακας 64: Δυνατά σημεία	94
Πίνακας 65: Προτάσεις βελτίωσης.....	95

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

Ακολουθούν κάποια παραδείγματα:

ΔΕ	Διπλωματική Εργασία
ΠΤΔΕ	Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
ΑΕΞΑΕ	Ανοιχτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
ΕΥ	Εκπαιδευτικό Υλικό
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομαρτύρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, του συνεχούς εκσυγχρονισμού των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και της ραγδαίας ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων αποτελεί μια κομβική έννοια για την αύξηση των ευκαιριών πρόσβασης στην εκπαίδευση για όλους. Κατά τον σχεδιασμό και την οργάνωση της εξΑΕ για ενήλικες, ο εντοπισμός και η εκπλήρωση των αναγκών των εκπαιδευόμενων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων, τη διατήρηση των κινήτρων για μάθηση, την ενίσχυση της αυτονομίας και ενδυνάμωσης και την εξασφάλιση της ποιότητας της μαθησιακής εμπειρίας. Σημαντικό ρόλο στο σημείο αυτό διαδραματίζει το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο μέσα από την κατάλληλη αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας, καθώς και παιδαγωγικών αρχών, όπως η πολυμεσικότητα και η διαδραστικότητα, μπορεί να προσφέρει μια ουσιαστική μαθησιακή εμπειρία που λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των ενηλίκων εκπαιδευόμενων.

Με γνώμονα τα παραπάνω, σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού, με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, το οποίο αναδεικνύει ένα θέμα Τοπικής Ιστορίας που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της Κρητικής Επανάστασης. Ειδικότερα, σκοπός του εκπαιδευτικού υλικού είναι να παρουσιάσει με τη μορφή ενός διαδραστικού e-Learning περιβάλλοντος την περίπτωση των Τεσσάρων Νεομαρτύρων Γεώργιο, Αγγελή, Μανουήλ και Νικόλαο από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο, την 28η Οκτωβρίου 1824. Η δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού στηρίχθηκε στις αρχές δόμησης των Παναγιωτακόπουλου, Πιερρακέα και Πιντέλα (2003) και στις αρχές πολυμεσικής μάθησης των Clark και Mayer, ενώ για την παρουσίαση του ιστορικού υλικού αξιοποιήθηκε η πλατφόρμα Chamilo.

Για την αποτίμηση του εν λόγω εκπαιδευτικού υλικού διεξήχθη έρευνα με συμμετέχοντες τρεις ειδικούς της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ) και μέσο συλλογής ποιοτικών δεδομένων ένα κατασκευασμένο από τον ερευνητή ερωτηματολόγιο με ανοικτές ερωτήσεις. Οι ερευνητικοί στόχοι είναι οι ακόλουθοι:

- Να διερευνηθεί αν το εκπαιδευτικό υλικό ακολουθεί τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.
- Να διερευνηθεί αν το εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις αρχές της πολυμεσικής μάθησης.
- Να εντοπιστούν τα δυνατά σημεία αλλά και τα σημεία που χρήζουν βελτίωσης κατά την εφαρμογή του προγράμματος.

Η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι καλύπτει ένα ερευνητικό κενό για το υπό μελέτη θέμα, καθώς έως σήμερα, πέρα από τα συναξάρια της εκκλησίας του 19ου αιώνα και την προφορική παράδοση δεν είχαμε άλλες πηγές για τους αγίους. Στο Εκπαιδευτικό Υλικό που παράχθηκε παρουσιάζονται ιστορικά στοιχεία, άγνωστα έως τώρα, σχετικά με τη ζωή και το μαρτύριο των αγίων, τα οποία εντοπίστηκαν από τον ερευνητή στην Εθνική Βιβλιοθήκη και στο Αρχείο Αγωνιστών, μετά από πολυετή ιστορική έρευνα. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν επίσημα έγγραφα, τα οποία συνυπογράφουν προσωπικότητες από την αυτοδιοίκηση και την εκκλησία της εποχής και είχαν αποσταλεί από τον γιο του Μάρτυρα Μανουήλ, Ιωάννη, προς την ελληνική κυβέρνηση για την παροχή του επιδόματος αγωνιστών. Αποκαθιστούν με emphaticό τρόπο την ιστορική αλήθεια σχετικά με το μαρτύριο των αγίων, η οποία για διάφορους -και ιδιοτελείς ίσως- λόγους, σε διάφορες χρονικές περιόδους, είχε παραποιηθεί.

Η παρουσίαση της ζωής και του Μαρτυρίου των αγίων με τη χρήση ΤΠΕ και διαδραστικών βίντεο, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα ελέγχου προόδου και ανατροφοδότησης, επιχειρείται για πρώτη φορά. Το εκπαιδευτικό υλικό της εργασίας είναι «ζωντανό», καθώς εμπεριέχει συνεντεύξεις και διαλόγους με ηλικιωμένους και απογόνους των Αγίων, ενώ υπό το πρίσμα των αρχών δόμησης και πολυμεσικότητας προσφέρει μια μαθησιακή εμπειρία που προωθεί την ανάπτυξη αυτόνομης κριτικής σκέψης. Ως εκ τούτου, το εκπαιδευτικό υλικό αναμένεται όχι μόνο να εμπλουτίσει τις γνώσεις των εκπαιδευόμενων για το θέμα, αλλά και να ενισχύσει την ιστορική τους σκέψη και συνείδηση, καθώς και τη σχέση τους με την τοπική πολιτισμική κληρονομιά.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

2.1 Η δια βίου μάθηση στις σύγχρονες κοινωνίες

Στο σύγχρονο οικονομικό και κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο, τα όρια μεταξύ της μάθησης, της ζωής και της εργασίας δεν είναι τόσο διακριτά όσο παλαιότερα. Αυτή η συνυφασμένη συνύπαρξη, σε συνδυασμό με την ταχύτητα των ψηφιακών, τεχνολογικών, πολιτισμικών και δημογραφικών εξελίξεων καταδεικνύουν ότι δεν αλλάζουν μόνο οι δεξιότητες μάθησης, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο μαθαίνουμε, ο χρόνος, η συχνότητα, ο τόπος και το ποιοι μαθαίνουν. Ως εκ τούτου, η καινοτομία και η διαφοροποίηση στη μάθηση και στον τρόπο που μαθαίνουμε είναι απαραίτητη. Άλλωστε, όχι μόνο η αγορά εργασίας, αλλά ολόκληρη η κοινωνία υπόκειται σε αλλαγές, γεγονός που προϋποθέτει μια διαφορετική ερμηνεία της μάθησης για τον καθένα ανεξαρτήτως ιδιότητας. Δεδομένου ότι είναι αδύνατο να προβλέψουμε όλες τις εξελίξεις που έρχονται, η επιτυχής αντιμετώπιση των αλλαγών και των μεταβάσεων γίνεται όλο και πιο σημαντική. Για τον λόγο αυτό, ο σκοπός της μάθησης δεν πρέπει να εστιάζει μόνο στην απασχολησιμότητα και τις δεξιότητες που άπτονται του χρόνου, αλλά και στην εκμάθηση του πώς να αντιμετωπίζουμε αυτές και τις μελλοντικές αλλαγές (Tindemans & Dekocker, 2020).

Οι έννοιες της δια βίου εκπαίδευσης και της κοινωνίας της μάθησης αποτέλεσαν για πρώτη φορά αντικείμενο εκτενούς συζήτησης κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, αν και οι απαρχές της ιδέας προϋπήρχαν στα γραπτά των Dewey, Lindeman και Yeaxlee στις αρχές του εικοστού αιώνα. Οι τρεις βασικοί λόγοι για την ενίσχυση της συζήτησης για τη δια βίου μάθηση ήταν α) η (αντίληψη του) αυξανόμενου ρυθμού της οικονομικής, κοινωνικής και τεχνολογικής αλλαγής σε παγκόσμια κλίμακα, β) η πεποίθηση ότι οι υφιστάμενες πρακτικές και η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης ήταν ανεπαρκείς και γ) η πεποίθηση ότι οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες πρέπει να είναι διαθέσιμες σε όλους (Tight, 2002).

Έχοντας προσελκύσει μεγάλο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα σε διεθνές επίπεδο, τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, η συζήτηση και η χρήση της έννοιας της δια βίου μάθησης υπέστη ύφεση

κατά τη δεκαετία του 1980 και αναζωπυρώθηκε ξανά στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αυτή τη φορά τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) να ορίζει το 1996 ως «έτος δια βίου μάθησης» (Knapper & Cropley 2000). Διερευνώντας τους λόγους που οδήγησαν σε αυτήν την αξιοσημείωτη αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για την έννοια της δια βίου μάθησης, ο Tight, (2002) υποστηρίζει ότι η δια βίου μάθηση προσφέρει μια χρήσιμη ετικέτα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής: Ως φράση, η δια βίου μάθηση έχει σε πολλά ευρωπαϊκά έθνη μετατραπεί σε μια «βολική» πολιτική συντομογραφία για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ενώ έχει συνδεθεί ταυτόχρονα με τις προσπάθειες αύξησης της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, μέσω της προώθησης των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους καθ' όλη τη διάρκεια ζωής και σε ποικίλα περιβάλλοντα. Σε αυτόν τον βαθμό, γίνεται μέρος του αποδεκτού λόγου πολιτικής των δυτικών εθνών (Tight, 2002).

Ουσιαστικά, η δια βίου εκπαίδευση και/ή η δια βίου μάθηση απορρίπτουν το μοντέλο εκπαίδευσης που περιορίζεται στην παιδική ηλικία, την εφηβεία και την πρόωπη ενήλικη ζωή και απεικονίζει την εκπαίδευση ως διαθέσιμη σε όλο τον κύκλο ζωής για όλους. Υπό αυτό το πρίσμα, η δια βίου εκπαίδευση ορίζεται ως το σύνολο των οργανωτικών και διαδικαστικών κατευθυντήριων γραμμών για την εκπαιδευτική πρακτική που ως βασικό στόχο έχει τη μάθηση που πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (Tight, 2002). Η κοινωνία και η οικονομία της γνώσης, η ολοένα και αυξανόμενη ταχύτητα των τεχνολογικών και ψηφιακών αλλαγών και η παγκοσμιοποίηση οδηγούν στην ανάγκη αναβάθμισης των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του πληθυσμού. Στο πλαίσιο αυτό, η δια βίου μάθηση συμβάλλει στην οικοδόμηση και ενίσχυση των ικανοτήτων, δεξιοτήτων και γνώσεων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με στόχο, τόσο την κοινωνική ένταξη, την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και την προσωπική ανάπτυξη όσο και αύξηση της απασχολησιμότητας (Laal & Salamati, 2012).

Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι η δια βίου εκπαίδευση εκτός από το ότι βοηθά στο να προσαρμοστούμε στην αλλαγή, ωφελεί επίσης τα άτομα, τις κοινότητες και την οικονομία της χώρας, καθώς α) παρέχει στα άτομα τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις αξίες, τις στάσεις και την κατανόηση που θα χρειαστούν στη ζωή ως άτομα, πολίτες και εργαζόμενοι β) βελτιώνει την καινοτομία και παραγωγικότητα των κοινοτήτων, γ) ενισχύει την οικονομία και δ) ενισχύει τις

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

διαπροσωπικές δεξιότητες, τις ικανότητες επικοινωνίας και τις ευκαιρίες σταδιοδρομίας (Laal & Salamati, 2012).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η δια βίου μάθηση ως έννοια για αναστοχασμό και επαναπροσδιορισμό των καθιερωμένων συστημάτων εκπαίδευσης και της μη τυπικής μάθησης έχει αποδειχθεί ότι είναι μια μάλλον ανθεκτική και ολοένα και πιο επιδραστική έννοια κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, έχει προσαρμοστεί σε ένα νέο πολιτικό, κοινωνικο-οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον, στο οποίο μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως βασικός παράγοντας για την εκπαιδευτική και κοινωνική μεταρρύθμιση. Δεύτερον, η αγορά και οι κυβερνήσεις τη βλέπουν ως ένα χρήσιμο εργαλείο για την επιδίωξη των στόχων της δημιουργίας ενός καλά εκπαιδευμένου, ευέλικτου και προσαρμόσιμου εργατικού δυναμικού που θεωρείται αυξανόμενης σημασίας για τον επιτυχή ανταγωνισμό στις παγκόσμιες αγορές (Schuetze & Casey, 2006).

2.2 Η έννοια της εκπαίδευσης ενηλίκων

Στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης που μελετήθηκε στο προηγούμενο υπο-κεφάλαιο, η εκπαίδευση ενηλίκων αποτελεί μια κομβική έννοια για την επίτευξη κοινωνιών μάθησης και για την αύξηση των ευκαιριών πρόσβασης στην εκπαίδευση για όλους. Αν και αρχικά η εκπαίδευση ενηλίκων εμφανίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα ως μια «διορθωτική» παροχή, ιδιαίτερα για τον αλφαριθμητισμό και άλλες «βασικές δεξιότητες» και προωθήθηκε έντονα από κοινωνικά κινήματα της εργατικής τάξης, που συνδέονται με το σοσιαλισμό και τη σοσιαλδημοκρατία (Holford & Milana, 2014), έχει πλέον μετατραπεί σε πολιτική και κοινωνική προτεραιότητα.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στο Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 16ης Ιανουαρίου 2008 σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων, «η εκπαίδευση ενηλίκων γίνεται πολιτική προτεραιότητα και απαιτεί συγκεκριμένα και επαρκή προγράμματα, προβολή, πρόσβαση και πόρους, καθώς και μεθόδους αξιολόγησης» δεδομένου ότι «η επένδυση στην εκπαίδευση ενηλίκων αυξάνει τα κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη όσον αφορά στη μεγαλύτερη ατομική ευημερία και ολοκλήρωση και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά» και συμβάλλει ουσιαστικά, «μέσω της απόκτησης βασικών δεξιοτήτων, για την απασχολησιμότητα και την κινητικότητα στην αγορά εργασίας και για την κοινωνική ένταξη» (European Parliament, 2009).

Τι είναι όμως η εκπαίδευση ενηλίκων; Σύμφωνα με τον Εκπαιδευτικό Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO), η εκπαίδευση ενηλίκων ορίζεται ως μια οργανωμένη και διαρκής εκπαίδευση σχεδιασμένη να μεταδίδει έναν συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων και κατανόησης για όλες τις δραστηριότητες της ζωής (Tight, 2002). Αντίστοιχα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά σε οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή σκόπιμα σχεδιασμένο πρόγραμμα από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, που σκοπό έχει την κάλυψη αναγκών κατάρτισης ή ενδιαφερόντων σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής του ατόμου που αφενός δεν βρίσκεται πια στην ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και αφετέρου δεν αποτελεί η εκπαίδευση τη βασική του δραστηριότητα. Στην εκπαίδευση ενηλίκων περιλαμβάνεται επομένως, κάθε μορφή σπουδών (Rogers, 1999). Με βάση τους ορισμούς αυτούς, ο όρος «εκπαίδευση ενηλίκων» σηματοδοτεί το οργανωμένο μέρος της διά βίου μάθησης που απευθύνεται σε ενηλίκους, ενώ αναδεικνύει ταυτόχρονα την ανθρωπιστική πλευρά των συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Κόκκος, 2005).

Όπως είναι φυσικό, πολλοί συγγραφείς έχουν μελετήσει και ορίσει την εκπαίδευση ενηλίκων. Οι Darkenwald και Merriam (στο Tight, 2002) για παράδειγμα, υποστηρίζουν ότι η εκπαίδευση ενηλίκων είναι μια διαδικασία κατά την οποία τα άτομα, των οποίων οι κύριοι κοινωνικοί ρόλοι είναι χαρακτηριστικοί της ενηλικίωσης, αναλαμβάνουν συστηματικές και συνεχείς δραστηριότητες μάθησης με σκοπό να επιφέρουν αλλαγές στη γνώση, τις στάσεις, τις αξίες και τις δεξιότητες. Οι Jarvis Holford και Griffin (2003) ορίζουν τη μάθηση ενηλίκων ως ένα συνδυασμό διαδικασιών, όπου ενήλικα άτομα μετατρέπουν τις εμπειρίες τους σε γνωστικά, σωματικά και συναισθηματικά αποτελέσματα και τις ενσωματώνουν στη βιογραφία τους. Με αυτόν τον ορισμό, οι συγγραφείς σκιαγραφούν την υπαρξιακή φύση της μάθησης ως δραστηριότητας που συνεχίζει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Για τον Karur (2019) επίσης, η εκπαίδευση ενηλίκων ενσωματώνει όλες τις δραστηριότητες μάθησης που δεν αφορούν τις βασικές δεξιότητες γραμματισμού, αλλά την απόκτηση χρήσιμων και σημαντικών γνώσεων, προσόντων και δεξιοτήτων σε διάφορα πεδία και τομείς.

Σημαντική έννοια στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι η έννοια της «ενηλικιότητας» και τα κριτήρια που την καθορίζουν, καθώς η ηλικία ενηλικίωσης δεν αποτελεί σταθερό κριτήριο σε όλες τις κοινωνίες και εποχές. Για τον Jarvis, η ενηλικιότητα αποκτάται όταν το άτομο

αντιμετωπίζεται από τους άλλους ως κοινωνικά ώριμο και ταυτόχρονα θεωρεί ότι έχει κατακτήσει αυτό το επίπεδο. Η ενηλικιότητα, με άλλα λόγια, προσδιορίζεται, τόσο από την επίγνωση των ίδιων των ατόμων για τον εαυτό τους, όσο και από την αντίληψη των άλλων γι' αυτούς (Κόκκος, 2005). Ο Rogers (1999) αναλύει τρεις προϋποθέσεις για την ενηλικιότητα: την ωριμότητα-πλήρη ανάπτυξη, την αίσθηση προοπτικής-ισορροπία και την υπευθυνότητα-διάθεση για αυτοπροσδιορισμό (Rogers, 1999). Υπό το πρίσμα αυτό, οι περισσότερες θεωρίες μάθησης συμφωνούν στο ότι για την εκπαίδευση ενηλίκων δεν αρκεί η μεταφορά γνώσης, αλλά απαιτείται η αξιοποίηση της εμπειρίας των ενηλίκων εκπαιδευόμενων (Κόκκος, 2008).

Ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι επειδή οι ενήλικες έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία είναι διαφορετικά από τους ανήλικους εκπαιδευόμενους. Κάποια από τα χαρακτηριστικά αυτά των ενηλίκων μπορούν να συνοψιστούν ως εξής (Χατζηθεοχάρους, Νικολοπούλου & Γιοβάννη, 2010):

- έχουν συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους, συχνά συσχετιζόμενους με την επαγγελματική ή κοινωνική ή προσωπική ανάπτυξη,
- έχουν συγκεκριμένες προσδοκίες για την εκπαίδευσή τους, οι οποίες συνδέονται με τις αντιλήψεις και τα βιώματά τους για τη μαθησιακή διαδικασία,
- έχουν προκαθορισμένες και ήδη διαμορφωμένες γνώσεις, εμπειρίες, αντιλήψεις και ιδέες συγκριτικά με τους ανήλικους,
- αποζητούν να συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας,
- έχουν ήδη διαμορφωμένες μαθησιακές στρατηγικές που συμβαδίζουν με τις ικανότητές τους, τις εμπειρίες τους και τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά,
- τα ενδιαφέροντα, καθήκοντα και οι υποχρεώσεις τους λειτουργούν συχνά ως εμπόδια στη μάθηση,
- ενεργοποιούν αμυντικούς μηχανισμούς για να «υπερασπιστούν» τα πιστεύω και τις αντιλήψεις τους.

Με βάση τα παραπάνω χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευόμενων είναι σημαντικό να δημιουργούνται και συγκεκριμένες προϋποθέσεις που βοηθούν στην αποτελεσματικότητα της μάθησης. Η πιο σημαντική ίσως προϋπόθεση είναι το να έχει η εκπαίδευση άμεση σχέση με την καθημερινότητα του εκπαιδευόμενου, τις ανάγκες και τις εμπειρίες του (Χατζηθεοχάρους,

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Νικολοπούλου & Γιοβάννη, 2010). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η εμπειρική μάθηση του David Kolb, η οποία δίνει έμφαση στις εμπειρίες ζωής, τις οποίες και θεωρεί αφετηρία ή/και μέσο αποτελεσματικής μάθησης για τους ενήλικες (Κόκκος, 2008).

Βασιζόμενος στο έργο των Lewin, Dewey και Piaget, ο Kolb υποστηρίζει ότι η μάθηση γίνεται καλύτερα αντιληπτή ως διαδικασία και όχι ως προς τα αποτελέσματα της. Τη θεωρεί μια συνεχή διαδικασία που βασίζεται στην εμπειρία και απαιτεί την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ διαφορετικών τρόπων θεώρησης του κόσμου. Εν συντομία, χαρακτηρίζει τη μάθηση ως τη διαδικασία κατά την οποία η γνώση δημιουργείται μέσω του μετασχηματισμού της εμπειρίας. Η προσέγγιση αυτή έχει αναμφισβήτητα τη μεγαλύτερη επιρροή τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων και μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί τη βάση πολλών σύγχρονων πρακτικών. Ως αποτέλεσμα, η έμφαση στη μαθησιακή διαδικασία δίνεται όλο και περισσότερο στους εκπαιδευόμενους και στην ενδυνάμωσή τους. Παράλληλα, το έργο του Kolb υπήρξε επίσης ένα σημαντικό ερέθισμα για την ανάπτυξη της βιωματικής μάθησης ως έννοιας και μεθόδου (Tight, 2002).

Εξετάζοντας τη σημασία της εκπαίδευσης ενηλίκων στις σύγχρονες κοινωνίες, είναι άξιο να αναφερθεί ότι κύριοι στόχοι της είναι να επιφέρει βελτιώσεις στην ποιότητα ζωής των ατόμων, να τους επιτρέψει να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητές τους για αυτοπραγμάτωση και να βελτιώσουν το βιοτικό επίπεδο στις οικογένειες, τις κοινότητες, τις κοινωνίες και το έθνος. Η εκπαίδευση ενηλίκων συμβάλλει επίσης, στην προώθηση της ειρήνης και της κοινοτικής αρμονίας στο πολυπολιτισμικό παγκόσμιο πλαίσιο, καθώς και στην αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης και ευημερίας των επιμέρους εθνών και της διεθνούς κοινότητας στο σύνολό της (Karur, 2019). Γενικότερα, η ταχύτητα των σημερινών αλλαγών απαιτεί ευκαιρίες για μάθηση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με σκοπό την ατομική ολοκλήρωση, την κοινωνική συνοχή και την οικονομική ευημερία.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, υπάρχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και βήματα που είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη. Αυτά συνοψίζονται από την UNESCO (2022) ως ακολούθως:

- Η μεγαλύτερη συμμετοχή και ένταξη είναι βασικά: Ευάλωτες ομάδες, όπως οι μετανάστες, οι αυτόχθονες μαθητές, οι ηλικιωμένοι πολίτες και τα άτομα με αναπηρίες, πολύ συχνά αποκλείονται από την εκπαίδευση και τη μάθηση ενηλίκων.
- Απαιτείται περισσότερη χρηματοδότηση: Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι επί του παρόντος ανεπαρκείς. Οι χώρες πρέπει να ανταποκριθούν στη δέσμευσή τους να αναζητήσουν επενδύσεις τουλάχιστον 6% του ΑΕΠ στην εκπαίδευση, αυξάνοντας την κατανομή στην εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων.
- Οι ισχυρότερες πολιτικές είναι απαραίτητες: Οι αποτελεσματικές πολιτικές είναι το κλειδί για την εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων σε όλο τον κόσμο. Αν και οι εκπαιδευτικές πολιτικές πολλών χωρών έχουν βελτιωθεί, χρειάζονται περαιτέρω προσπάθειες για τη μετάβαση των εκπαιδευτικών συστημάτων σε συστήματα δια βίου μάθησης.
- Πρόοδος στη διακυβέρνηση: Οι εταιρικές σχέσεις και η συνεργασία μεταξύ των υπουργείων, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητες για την ευημερία της μάθησης και της εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Βελτιωμένη ποιότητα: Η αποτελεσματική κατάρτιση και τα επαγγελματικά πρότυπα για τους εκπαιδευτές ενηλίκων είναι απαραίτητα για την ποιότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης.
- Η σημασία της εκπαίδευσης για την ιδιότητα του πολίτη: Η ανταπόκριση στις σύγχρονες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή και η ψηφιοποίηση, απαιτεί πολίτες ενημερωμένους, εκπαιδευμένους, αφοσιωμένους και ενεργούς που αναγνωρίζουν όχι μόνο τα δικαιώματά τους, αλλά και τις υποχρεώσεις τους προς άλλα είδη και προς τον πλανήτη. Η εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη είναι ένα βασικό εργαλείο σε αυτή την προσπάθεια ώστε να ενδυναμωθούν οι εκπαιδευόμενοι, να αναλάβουν δράση και να βοηθήσουν στο μετασχηματισμό ενός συλλογικού μέλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

3.1 Ορισμός της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Η εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (εφεξής εξΑΕ) θεωρείται μια εκπαιδευτική πρακτική, η οποία υποστηρίζει ένα μοντέλο πρόσβασης στη γνώση το οποίο είναι ευέλικτο. Λόγω του παιδαγωγικού της χαρακτήρα, αλλά και της πληθώρας δυνατοτήτων επιλογών και προσαρμογών που προσφέρει, ξεπερνάει το εμπόδιο της «φυσικής απόστασης» και παρέχει ποιοτική εκπαίδευση με κύρια χαρακτηριστικά την αυτονομία και την «αυτομάθηση» (Καρβούνης & Αναστασιάδης, 2019).

Η εξΑΕ έχει οριστεί διαχρονικά με ποικίλους τρόπους, αφού αρκετοί ερευνητές και ιδρύματα/οργανισμοί έχουν δώσει τη δική τους εννοιολογική εκδοχή. Ως όρος εντοπίζεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970, ενώ το 1982 καθιερώνεται ο επίσημος ορισμός όταν το «International Councilfor Correspondence Education» άλλαξε την ονομασία του σε «International Councilfor Distance Education» (Λιοναράκης, 2006). Έκτοτε έχουν δοθεί πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί με στόχο την καλύτερη κατανόηση της εξΑΕ και των χαρακτηριστικών που την πλαισιώνουν. Αρχικά, οι πρώτοι ορισμοί εστίασαν στα χαρακτηριστικά του χρόνου και της φυσικής απόστασης μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου αναδεικνύοντας τη διαφορά με ένα παραδοσιακό εκπαιδευτικό περιβάλλον (Bušelić, 2017).

Ο Perraton (1988) για παράδειγμα όρισε την εξΑΕ ως μια εκπαιδευτική διαδικασία, κατά την οποία ένα μεγάλο μέρος της διδασκαλίας καθοδηγείται από κάποιον που βρίσκεται σε χώρο και χρόνο σε απόσταση από τον σπουδαστή (Λιοναράκης, 2006). Σύμφωνα με τον Rumble (1989 στο Λιοναράκης, 2006, σ. 4), η εξΑΕ μπορεί να οριστεί με βάση τα ακόλουθα τέσσερα σημεία:

- Σε οποιαδήποτε διαδικασία εξΑΕ θα πρέπει να υπάρχει ένας δάσκαλος και ένας ή περισσότεροι σπουδαστές, επίσης ένα σχέδιο - υλικό μαθήματος, το οποίο ο δάσκαλος να είναι ικανός να διδάξει και ο σπουδαστής προσπαθεί να μάθει.
- Η εξΑΕ είναι μια μέθοδος εκπαίδευσης κατά την οποία ο σπουδαστής είναι φυσικά ξεκομμένος από το δάσκαλο. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει από μόνη

της ή σε συνδυασμό με άλλες μορφές εκπαίδευσης. συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης πρόσωπο με πρόσωπο.

- Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι σπουδαστές είναι φυσικά ξεκομμένοι από τον εκπαιδευτικό φορέα, ο οποίος χορηγεί τη διδασκαλία - καθοδήγηση (instruction).

- Η επικοινωνία (contact) διδασκαλίας/μάθησης απαιτεί ο σπουδαστής να διδαχθεί, να αξιολογηθεί, να του δοθούν οδηγίες και εκεί που είναι απαραίτητο, να προετοιμαστεί για τις εξετάσεις. Αυτά θα πρέπει να επιτευχθούν με επικοινωνία και από τα δύο μέρη. Η μάθηση μπορεί να αποκτηθεί ατομικά ή σε ομάδες. Και στις δύο περιπτώσεις επιτυγχάνεται με τη φυσική απουσία του δασκάλου.

Σε συμφωνία με τα παραπάνω, οι Honeyman και Miller (1993, σ. 68), όρισαν την εξΑΕ ως «μια διαδικασία δημιουργίας και παροχής πρόσβασης στη μάθηση όταν η πηγή της πληροφορίας και οι μαθητές χωρίζονται από τον χρόνο και την απόσταση ή και τα δύο». Την ίδια δεκαετία, οι Phipps et al. (1998 στο (Tejeda-Delgado, Millan, & Slate, 2011) πρότειναν ότι όλες οι μορφές εξΑΕ διαθέτουν τέσσερα χαρακτηριστικά: (α) η διαδικασία διδασκαλίας/μάθησης περιλαμβάνει δραστηριότητες όπου ο εκπαιδευτής και ο εκπαιδευόμενος έχουν φυσική απόσταση, (β) μπορεί να χρησιμοποιηθεί συνδυασμός μέσων, συμπεριλαμβανομένων της τηλεόρασης, του βίντεο, του ήχου και της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, (γ) η γνώση και το περιεχόμενο είναι διαθέσιμα μέσω περισσότερων πηγών και όχι μόνο από τον εκπαιδευτή και (δ) η παράδοση του υλικού του μαθήματος μπορεί να γίνει οποτεδήποτε και οπουδήποτε, με την αλληλεπίδραση εκπαιδευτή/εκπαιδευόμενου, εκπαιδευόμενου / εκπαιδευόμενου και εκπαιδευόμενου /ομάδας.

Στις αρχές του 20ού αιώνα και καθώς η εξΑΕ άρχισε να ενσωματώνει όλο και περισσότερο τις νέες τεχνολογίες, οι ορισμοί άρχισαν να δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στον ρόλο που διαδραματίζουν τα τεχνολογικά μέσα. Την περίοδο αυτή, η UNESCO (2002) ορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως «κάθε εκπαιδευτική διαδικασία κατά την οποία το σύνολο ή το μεγαλύτερο μέρος της διδασκαλίας διεξάγεται από κάποιον που απομακρύνεται στο χώρο ή/και στο χρόνο από τον μαθητή, με αποτέλεσμα όλη ή το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας μεταξύ δασκάλων και μαθητών να γίνεται μέσω ενός τεχνητού μέσου, είτε ηλεκτρονικού είτε έντυπου. Εξ ορισμού, στην εξΑΕ το κανονικό ή κύριο μέσο επικοινωνίας είναι μέσω της τεχνολογίας.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Σύμφωνα με την UNESCO (2002), η εξΑΕ συχνά χαρακτηρίζεται από την «ανοικτή» φύση της, η οποία μπορεί να θεσμοθετηθεί επίσημα σε πολιτικές όπως η ανοιχτή είσοδος και η ελευθερία επιλογής του τι, πότε και πού θα μάθουμε. Οι οργανισμοί εξΑΕ μπορεί να περιορίζουν την έκταση του ανοικτού χαρακτήρα τους, αλλά παραδοσιακά υποστηρίζουν την ελευθερία των μεμονωμένων εκπαιδευόμενων να ασκούν επιλογές σε μία ή περισσότερες από τις κύριες διαδικασίες της μάθησής τους. Συνήθως αυτό περιλαμβάνει τη βοήθεια των εκπαιδευομένων να αναλάβουν την ευθύνη για πτυχές όπως τι μαθαίνουν, πώς μαθαίνουν, πού μαθαίνουν, πόσο γρήγορα μαθαίνουν, σε ποιόν να απευθυνθούν για βοήθεια και αν, πότε και πού θα αξιολογηθεί η μάθησή τους. Ο ανοικτός χαρακτήρας της εξΑΕ φαίνεται επίσης στις σχετικά ευέλικτες οργανωτικές δομές των οργανισμών εκπαίδευσης/κατάρτισης, τα πρότυπα παράδοσης και επικοινωνίας και τη χρήση διαφόρων τεχνολογιών για την υποστήριξη της μάθησης.

Σημαντικό είναι σε αυτό το σημείο να γίνει μια σύντομη αναφορά στην έννοια της ανοικτότητας στη σύγχρονη εκπαίδευση. Η «ανοικτότητα» στη σύγχρονη ανοιχτή εκπαίδευση εξελίσσεται διαρκώς, προσλαμβάνοντας διαφορετικές έννοιες σε διαφορετικά πλαίσια και ομιλίες. Παραδοσιακά, με βάση ένα μοντέλο που υιοθετήθηκε από τα ανοιχτά πανεπιστήμια στα τέλη της δεκαετίας του '60, «ανοικτό» σημαίνει ανοικτή είσοδος, ευκολότερη δηλαδή πρόσβαση στις σπουδές. Αυτή η «κλασική άποψη» δεν κάλυπτε όλες τις πτυχές που καλύπτει σήμερα η έννοια, δηλαδή δωρεάν πρόσβαση, επιλογή ωρών έναρξης, παγκόσμια διαθεσιμότητα κ.λπ. Με την πάροδο του χρόνου, η έννοια του ανοίγματος έχει εξελιχθεί ώστε να σημαίνει επίσης ανοιχτή διαθεσιμότητα περιεχομένου και πόρων, κυρίως ως αποτέλεσμα της προόδου στις ψηφιακές τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Παράλληλα, η ανοικτή εκπαίδευση βασίζεται σε τεχνολογίες που διευκολύνουν τη συνεργατική, ευέλικτη μάθηση και την ανοιχτή ανταλλαγή πρακτικών διδασκαλίας που ενδυναμώνουν το εκπαιδευτικό έργο, ενώ συχνά περιλαμβάνει νέες προσεγγίσεις για την αξιολόγηση, τη διαπίστευση και τη συνεργατική μάθηση. Βασική της πτυχή είναι η διαφάνεια, μια έννοια που υποστηρίζει τη μείωση ή την άρση των φραγμών σε όλα τα επίπεδα εντός ενός ιδρύματος, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών που εμπλέκονται στην έρευνα, τη διδασκαλία και τη μάθηση (Inamoratodos Santos, Punie & Castaño-Muñoz, 2016).

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει σημαντικό αντίκτυπο στη σκέψη και την πρακτική σε ολόκληρο το εκπαιδευτικό σύστημα, όσον αφορά σε κρίσιμα ζητήματα που δείχνουν πως οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν, πώς μπορούν να διδαχθούν καλύτερα και πώς οι εκπαιδευτικοί πόροι θα μπορούσαν να οργανωθούν πιο αποτελεσματικά για την παροχή της διδασκαλίας που απαιτείται. Η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση συνδέεται στενά με την καινοτομία στις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, με τον εντοπισμό νέων μαθησιακών αναγκών και νέων ιδεών σχετικά με τον τρόπο πρόσβασης και εφαρμογής των πληροφοριών στην κοινωνία της πληροφορίας. Ειδικότερα, η ανοικτή και εξ αποστάσεως μάθηση έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει μια πιο μαθητοκεντρική και προσανατολισμένη στο άτομο προσέγγιση της εκπαίδευσης, οδηγώντας με τη σειρά της σε πιο εκτεταμένες επαφές μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αφενός και των κοινοτικών οργανισμών, των επιχειρήσεων και της βιομηχανίας αφετέρου (UNESCO, 2002).

Συνοψίζοντας όσα αναφέρθηκαν, η εξΑΕ μπορεί να ιδωθεί ως ένα μείγμα διάφορων μορφών εκπαιδευτικής πράξης που στο πέρασμα των χρόνων και της ερευνητικής και εκπαιδευτικής πρακτικής οδήγησε σε ένα ολοκληρωμένο και σύγχρονο εκπαιδευτικό σύνολο που έχει σήμερα τη δυνατότητα να λειτουργεί με τα ίδια χαρακτηριστικά των συμβατικών εκπαιδευτικών συστημάτων. Αν και δεν φαίνεται να υφίσταται μια κοινά διαμορφωμένη θεωρία για την εξΑΕ, η εξέλιξη τόσο της εννοιολόγησης όσο και της εφαρμογής της δείχνουν ότι προήλθε ως απόρροια αρκετών επιστημονικών και φιλοσοφικών θεωρήσεων και πρακτικών. Όπως φαίνεται και στην εικόνα 1 που ακολουθεί η εξΑΕ πλακισιώθηκε αρχικά από τις επιστήμες της αγωγής, συνέχισε με τις θεωρίες της επικοινωνίας και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, εμπλουτίστηκε με τις νέες προσεγγίσεις των επιστημών της αγωγής (συμβουλευτική, εκπαίδευση ενηλίκων, δια βίου μάθηση κ.α.), και τέλος συνδιαλέχτηκε έντονα με τις νέες τεχνολογίες (Λιοναράκης, 2006).

Εικόνα 1.Επιστημονικές θεωρήσεις που πλαισιώνουν την εξΑΕ

(Πηγή: Λιοναράκης, 2006)

Η εξΑΕ παρέχει ένα εναλλακτικό σύστημα παροχής διδασκαλίας με υψηλές δυνατότητες για τη βελτίωση της ποιότητας, της ισότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης, επεκτείνοντας την πρόσβαση και προσφέροντας εκπαίδευση οποτεδήποτε και οπουδήποτε. Παρέχει επίσης στους εκπαιδευόμενους την ευελιξία και την ευκολία να προγραμματίσουν τη μελέτη και την εργασία τους με τον δικό τους ρυθμό. Ως εκ τούτου, μπορεί να ειπωθεί ότι η εξΑΕ φέρνει τη δημοκρατία στην εκπαίδευση και δίνει στους εκπαιδευόμενους ίσες ευκαιρίες στο πρόγραμμα σπουδών και στην πραγματικότητα, η διδασκαλία μέσω υπολογιστή μπορεί να επιτρέψει την ισότητα εκεί όπου υπάρχουν επί του παρόντος εκπαιδευτικές ανισότητες (Georgiou, 2018).

3.2 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τη χρήση των Τεχνολογιών

Πληροφορικής και Επικοινωνιών

Η εξέλιξη της εξΑΕ στο πέρασμα των χρόνων πηγαίνει παράλληλα με την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου. Οι περισσότεροι μελετητές αναγνωρίζουν τέσσερις (4) διακριτές περιόδους στην εξέλιξη της εξΑΕ, οι οποίες διαμεσολαβούνται τις αντίστοιχες υποκείμενες τεχνολογίες και μέσα. Μέχρι τη δεκαετία του 1960, η παραγωγή και διανομή του - έντυπου-εκπαιδευτικού υλικού γινόταν μέσω αλληλογραφίας, ενώ στη συνέχεια, τη δεκαετία 1960-1980 οι παραδοσιακές μέθοδοι διανομής του εκπαιδευτικού υλικού εμπλουτίζονται με τη χρήση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών παραγωγών και την ανάπτυξη των τηλε-μαθημάτων. Κατά την τρίτη περίοδο που λαμβάνει χώρα κυρίως τη δεκαετία 1990, το έντυπο και αναλογικό ΕΥ αντικαθίσταται από το ψηφιακό, μέσω των δυνατοτήτων που προσφέρουν πλέον οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα δίκτυα υπολογιστών. Την ίδια περίοδο καθίσταται εφικτή η επικοινωνία εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, με τεχνολογίες ασύγχρονης και σύγχρονης επικοινωνίας, όπως Ομάδες Συζητήσεων, Άμεσα Μηνύματα (Chat) και πρώιμα συστήματα τηλεδιασκέψεων (ήχος και βίντεο). Τέλος, από τη δεκαετία του 1990 έως και σήμερα, η εξΑΕ ακολουθεί παράλληλη εξέλιξη με την ανάπτυξη του Διαδικτύου, αξιοποιώντας τις νέες δυνατότητες και υπηρεσίες που προσφέρει ο Παγκόσμιος Ιστός (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

ΕΞΕΛΙΞΗ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ
Βιβλίο, Ταχυδρομείο	Μέχρι το 1920
Τηλέφωνο, Ράδιο, Φιλμ, Τηλεόραση	1920 - 1960
Κασέτες ήχου, Κασέτες βίντεο Ήχο-διασκέψεις, CBT, Πολυμεσικές εφαρμογές Καλωδιακή τηλεόραση, Teletext/Minitel, Δορυφορική τηλεόραση Laserdisc, CD, Βίντεο-διασκέψεις, Διασκέψεις μέσω HY, DVD Internet, email, WWW, Μηχανές αναζήτησης LCD projectors, DVD Οπτικές ίνες Κινητά τηλέφωνα	1980 - 2000
Ασύρματα δίκτυα Μαθησιακά αντικείμενα, Portals, e-Portfolios Προσομοιώσεις, Έμπειρα συστήματα, Εικονική πραγματικότητα Media streaming: podcasts, video casts, Video on Demand Κοινωνικά δίκτυα, wikis, blogs, sharing & tagging	Μετά το 2000

Εικόνα 2. Εκπαιδευτική τεχνολογία ανά περίοδο.

(Πηγή: Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015)

Η ταχεία ανάπτυξη της πληροφορικής συνέβαλε στη δημιουργία νέων μεθόδων στην εκπαίδευση, δηλαδή της διδασκαλίας και της μάθησης, με αποτέλεσμα οι τρόποι διδασκαλίας και απόκτησης νέας γνώσης να μην περιορίζονται πλέον από χώρο και χρόνο. Ειδικότερα, η επέκταση του Παγκόσμιου Ιστού, σε συνδυασμό με τη συνεχή πτώση του κόστους επεξεργασίας, αποθήκευσης και μετάδοσης πληροφοριών συνέβαλαν σε σημαντικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η εξΑΕ από τους εκπαιδευτικούς και στο πώς σχεδιάζεται, παρέχεται και διαχειρίζεται (Bušelić, 2017). Σήμερα υπάρχουν πολλές τεχνολογίες που μπορούν να προσφέρουν μεγάλη ευελιξία στο πότε, πού και πώς να διανεμηθεί η διδασκαλία και η απόκτηση γνώσης. Τα νέα μέσα και τεχνολογίες επιτρέπουν τη διασύνδεση και τη μετάδοση οποιασδήποτε ποσότητας δεδομένων σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

Διάφορες τεχνολογίες του Διαδικτύου χρησιμοποιούνται σήμερα για την πραγματοποίηση των βασικών εκπαιδευτικών πτυχών, δηλαδή τη διδασκαλία, τη μάθηση και τη διαχείριση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο πλούτος των σύγχρονων τεχνολογιών Διαδικτύου, Ιστού και πολυμέσων επιτρέπει την απεριόριστη δημιουργικότητα, όσον αφορά στην ανάπτυξη ηλεκτρονικών μαθημάτων και υλικού (Bušelić, 2017). Οι νέες τεχνολογίες έχουν τη δυνατότητα

να ενσωματώνουν πολλαπλά μέσα (π.χ. βίντεο, κείμενο και φωνή) και να διευκολύνουν τον αυθορμητισμό, τη διαδραστικότητα και την ιδιοκτησία στη μάθηση. Η δυνατότητα αυτή έχει επίσης οδηγήσει σε δυνατότητες ανάπτυξης πολυμέσων, διαδραστικού υλικού μαθημάτων και μαθησιακών δραστηριοτήτων σε πολλαπλές ρυθμίσεις και εν κινήσει (Ng, 2021). Η βασική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο μέσο, την τεχνολογία και τις εκπαιδευτικές εφαρμογές φαίνεται στην εικόνα 3 που ακολουθεί.

ΜΕΣΟ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ
Πρόσωπο-με-πρόσωπο	Τάξη, Εργαστήριο	Διαλέξεις, Σεμινάρια, Πειράματα
Κείμενα (με ή χωρίς γραφικά)	Εκτύπωση	Κείμενα μελέτης, Συμπληρωματικό υλικό
Ήχος	Κασέτα, Ράδιο, Τηλέφωνο	Ραδιοφωνικές εκπομπές, Τηλεφωνική στήριξη, Ήχο-διάσκεψη
Βίντεο	Τηλεοπτική μετάδοση, Βιντεοκασέτα, Οπτικός δίσκος, Καλώδιο, Δορυφόρος, Ραδιοκύματα	Τηλεοπτικά εκπαιδευτικά προγράμματα, Τηλεδιασκέψεις
Ψηφιακά Πολυμέσα	Υπολογιστές WWW Τηλέφωνο Καλώδιο Ασύρματα δίκτυα	Πολυμεσική παρουσίαση, Computer Based Training (CBT), Email, Forum, Μαθησιακά αντικείμενα, Βάσεις δεδομένων, Webcasts, Web Quests, Ηλεκτρονικά μαθήματα, Web conferencing

Εικόνα 3. Μέσο, τεχνολογία, εκπαιδευτική εφαρμογή

(Πηγή: Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015)

Η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών στο πλαίσιο της εξΑΕ παρέχει ένα κατάλληλο σημείο εκκίνησης για την οριοθέτηση της βάσης γνώσεων που απαιτείται στη σημερινή παγκόσμια κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, οι Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών ή ΤΠΕ (Information and Communication Technologies – ICT)¹ δίνουν τη δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους και τους εκπαιδευτές, καθώς και άλλους βασικούς παράγοντες του εκπαιδευτικού τομέα να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε πληροφορίες παγκοσμίως, επιτρέποντας έτσι η μάθηση να γίνει μια

¹ Οι ΤΠΕ ορίζονται ως ο συνδυασμός της τεχνολογίας της Πληροφορικής με άλλες συσχετιζόμενες τεχνολογίες και ειδικότερα με αυτές των επικοινωνιών. Πιο πρακτικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι ΤΠΕ είναι η χρήση της τεχνολογίας (με την ευρύτερη έννοια) για σκοπούς επικοινωνίας και πληροφόρησης. Με τον όρο Τεχνολογίες της Πληροφορίας, νοούνται οι τεχνολογίες που αναπτύσσουν λύσεις μέσα από τις εφαρμογές που προκύπτουν από τη σύγκλιση των τεχνολογιών της πληροφορικής, των τηλεπικοινωνιών και των πολυμέσων (στατική και κινούμενη εικόνα) (Βαθρακογιάννη, Πιτσαδιώτη, & Χαλιώτη, 2018).

δια βίου δραστηριότητα. Η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα των μαθησιακών εμπειριών των εκπαιδευομένων και να καταστήσει διαθέσιμες ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ένα ευρύτερο φάσμα του πληθυσμού, καταργώντας στην ουσία τα εμπόδια του χρόνου και του χώρου και επιτυγχάνοντας το όραμα της δια βίου εκπαίδευσης (Rahman, 2014). Έτσι, οι ΤΠΕ διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην μετεξέλιξη του θεσμού της δια βίου μάθησης από τοπικής εμβέλειας και περιορισμένης συμμετοχής εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σε ολοκληρωμένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά προγράμματα μεγάλης συμμετοχής, ως μοχλοί ανάπτυξης σε μια κοινωνία της γνώσης (Αναστασιάδης, Κωτσιδής Σπανουδάκη, 2017).

Τα κύρια πλεονεκτήματα της χρήσης των ΤΠΕ στην εξΑΕ είναι η αποδοτικότητα κόστους, η ανεξαρτησία χρόνου και τόπου, η ποιότητα της πρόσβασης στην εκπαίδευση που προκύπτει από τη μαζική παραγωγή υλικού μαθημάτων, η ταυτόχρονη διδασκαλία πολλών μαθητών και η εύρεση πολλών εκπαιδευτικών πόρων (Rahman, 2014). Γενικότερα, οι ΤΠΕ διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην εξΑΕ για την κάλυψη των ποικίλων αναγκών των εκπαιδευόμενων, καθώς χρησιμοποιούν πολλά εργαλεία και τεχνολογίες που μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των μαθητών σε μεγάλη κλίμακα, σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης και σε διάφορες φάσεις του κύκλου μάθησης (Chakma, 2022).

Όπως υποστηρίζουν οι Καρβούνης και Αναστασιάδης (2019), η αξιοποίηση των ΤΠΕ ενισχύει τις γνωστικές και μεταγνωστικές λειτουργίες μέσω της τροποποίησης της αναπαράστασης της γνώσης από τους εκπαιδευόμενους. Αναδύεται έτσι ο πολυμορφισμός στην εξΑΕ ως μια φιλοσοφία και μεθοδολογία για συγκεκριμένες παιδαγωγικές πρακτικές που χαρακτηρίζονται από πλήθος επιλογών και προσαρμογών. Για τον Αναστασιάδη (2014) αντίστοιχα, μείζονος σημασίας είναι η παιδαγωγική διάσταση της αξιοποίησης των ΤΠΕ στην ΕξΑΕ, η οποία συμβάλλει στη δημιουργία συνεργατικών περιβαλλόντων οικοδόμησης της γνώσης από απόσταση, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη διερευνητική και κριτική σκέψη.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην ΕξΑΕ έχει οδηγήσει στη δημιουργία δύο βασικών μορφών εκπαίδευσης που στόχο έχουν την κάλυψη διαφορετικών μαθησιακών αναγκών και στόχων. Οι μορφές αυτές είναι η Σύγχρονη και η Ασύγχρονη εξΑΕ. Η κύρια διάκριση μεταξύ τους έγκειται στον χρόνο που πραγματοποιείται η μαθησιακή διαδικασία, ο οποίος και καθορίζει με τη σειρά του την επιλογή των μεθόδων, των εργαλείων επικοινωνίας, του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς

και τη μορφή της αλληλεπίδρασης μεταξύ των εκπαιδευόμενων. Υποκρύπτει επίσης τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες κάθε μορφής, οι οποίες μπορεί να διαφέρουν από εκπαιδευόμενο σε εκπαιδευόμενο (Lim, 2017).

Ο όρος σύγχρονη μάθηση είναι ένας τρόπος παράδοσης όπου όλοι οι συμμετέχοντες είναι παρόντες ταυτόχρονα, γίνεται δηλαδή σε πραγματικό χρόνο. Μοιάζει με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας στην τάξη, παρόλο που οι συμμετέχοντες βρίσκονται εξ αποστάσεως (Bušelić, 2017). Οι συμμετέχοντες σε αυτή τη μορφή μάθησης επιτυγχάνουν την αλληλεπίδραση σε ένα καθορισμένο εικονικό περιβάλλον και χρόνο, καθώς και με τη βοήθεια των τεχνολογιών διαδικτύου σύγχρονης μετάδοσης. Η σύγχρονη εξΑΕ είναι ιδιαίτερα επωφελής για τους εκπαιδευόμενους που επιθυμούν την ενεργή αλληλεπίδραση και συζήτηση με τους υπόλοιπους εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές, αλλά και την άμεση ανατροφοδότηση κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιτρέπει, επίσης, μια πιο δυναμική εξερεύνηση εννοιών, περιεχομένων και ιδεών, καθώς οι εκπαιδευόμενοι έχουν τακτική και συχνή αλληλεπίδραση, τόσο μεταξύ τους όσο και με τους εκπαιδευτές. Αυτές οι αλληλεπιδράσεις παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες για πρόσωπο με πρόσωπο συζητήσεις, προσβάσιμες, σε βάθος οδηγίες, ατομική καθοδήγηση και υποστήριξη. Φυσικά υπάρχουν και μειονεκτήματα που αφορούν κυρίως το απρόβλεπτο πρόγραμμα εργασίας των εκπαιδευόμενων, τυχόν τεχνικά εμπόδια και δυσκολίες (π.χ. όχι γρήγορη και σταθερή σύνδεση στο Διαδίκτυο) και την έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού για τη διεξαγωγή αυτής της μορφής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Rigo & Mikuš, 2021).

Η ασύγχρονη μορφή εξΑΕ από την άλλη πλευρά προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία ως προς τον χώρο και τον χρόνο, καθώς οι συμμετέχοντες δεν απαιτείται να είναι μαζί σε πραγματικό χρόνο, αλλά έχουν πρόσβαση στο ΕΥ όποια στιγμή οι ίδιοι επιθυμούν (Bušelić, 2017). Ενώ όλες οι μορφές του εκπαιδευτικού υλικού παρέχονται από τον εκπαιδευτή, οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι έχουν πρόσβαση στο υλικό ανά πάσα στιγμή και μπορούν να καλύψουν τις απαιτήσεις και τις προθεσμίες του μαθήματος με βάση το πρόγραμμά τους. Οι πιο συχνές μέθοδοι ασύγχρονης εξΑΕ περιλαμβάνουν αυτοκαθοδηγούμενες ενότητες μαθημάτων, σημειώσεις από διαλέξεις, εικονικές βιβλιοθήκες, προηχογραφημένο περιεχόμενο βίντεο ή ήχου, συνδέσμους σε πηγές διαδικτύου και διαδικτυακούς πίνακες συζητήσεων. Οι εκπαιδευόμενοι μελετούν μόνοι τους τις μορφές του υλικού και περιστασιακά έρχονται σε επικοινωνία και αλληλεπίδραση με τους

διδάσκοντες. Τα κύρια πλεονεκτήματα της ασύγχρονης μορφής εκφράζονται από την ευελιξία, τον ρυθμό και την οικονομική προσιτότητα, δεδομένου ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν πρόσβαση σε ελεύθερα διαθέσιμο υλικό, το οποίο καθορίζουν με τον δικό τους ρυθμό και πρόγραμμα (Rigo & Mikuš, 2021). Με άλλα λόγια, η ασύγχρονη μορφή εκπαίδευσης άρει τους περιορισμούς χώρου και χρόνου και προσφέρει ευελιξία στη διαχείριση της εκπαιδευτικής και μαθησιακής διαδικασίας, ενώ η σύγχρονη μορφή επιτρέπει τη διάδραση σε πραγματικό χρόνο, προσφέροντας έτσι το πλεονέκτημα της αμεσότητας (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

Με γνώμονα το γεγονός ότι, τόσο η σύγχρονη όσο και η ασύγχρονη εξΑΕ έχουν σημαντικά πλεονεκτήματα για τους εκπαιδευόμενους και την εκπαιδευτική διαδικασία, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η χρήση διδακτικών προσεγγίσεων που συνδυάζουν τις δύο αυτές μορφές. Το νέο αυτό μικτό ή υβριδικό μοντέλο μάθησης αφορά στον συνδυασμό όχι μόνο της σύγχρονης με την ασύγχρονη εκπαίδευση αλλά και της εξΑΕ με τη διαζώση. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία οποτεδήποτε και οπουδήποτε κατά τη διάρκεια των ασύγχρονων τμημάτων και παράλληλα σε δραστηριότητες σε πραγματικό χρόνο είτε κατά τη σύγχρονη εξΑΕ ή σε ένα φυσικό παραδοσιακό περιβάλλον τάξης (Αναστασιάδης & Μανούσου, 2017). Σημαντικό είναι ωστόσο να επισημανθεί ότι, για να μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα επιτυχημένο μεικτό - συνδυαστικό μοντέλο είναι αναγκαία η σωστά οργανωμένη διδακτική προσέγγιση, η οποία θα πλαισιώνεται από την κατάλληλη εκπαιδευτική θεωρία, την επαρκή υλικοτεχνική υποδομή και μηχανισμούς διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης (Αναστασιάδης, 2014).

3.3 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων

Στο πλαίσιο των μελετών σχετικά με τη δια βίου μάθηση και τις νέες προκλήσεις για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, παρατηρείται μια διαρκώς αυξανόμενη εστίαση στην εκπαίδευση ενηλίκων και στις κοινωνικές αλλαγές που μπορεί αυτή να επιφέρει. Δεδομένου ότι η έλλειψη ευελιξίας και χρόνου συχνά περιορίζει τους ενήλικες όταν συνδυάζουν κάθε μορφής εκπαίδευση/κατάρτιση με τις άλλες υποχρεώσεις τους, η παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ήταν από την αρχή -και συνεχίζει να είναι- ένας βασικός τρόπος προσέγγισης των ενηλίκων

εκπαιδευομένων. Η έλλειψη χρόνου, οι περιορισμοί απόστασης και η έλλειψη οικονομικών πόρων είναι μεταξύ των βασικών εμποδίων που αναφέρουν όσοι ενήλικες δεν πραγματοποιούν καμία εκπαίδευση/κατάρτιση (Carlsen, Holmberg, Neghina & Owusu-Boampong, 2016).

Η εξΑΕ δίνει τη δυνατότητα να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω εμπόδια, καθώς επιτρέπει στους ενήλικες εκπαιδευόμενους να επιλέξουν χρόνο, ρυθμό και μέρος συμβατό με τις επαγγελματικές και οικογενειακές τους ευθύνες. Εκτός από την παροχή μεγαλύτερης ευελιξίας, η εξΑΕ τείνει να είναι οικονομικότερη από την ισοδύναμη παροχή δια ζώσης εκπαίδευσης, γεγονός που βοηθάει στην υπέρβαση των οικονομικών περιορισμών (OECD, 2020).

Για να μπορέσει να επιτευχθεί μεγαλύτερη συμμετοχή των ενηλίκων σε προγράμματα εξΑΕ, είναι αναγκαίο αυτά να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των εκπαιδευομένων. Αυτό απαιτεί σωστή κατανόηση της σχέσης μεταξύ των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευομένων και της καταλληλότητας των περιβαλλόντων μάθησης που πλαισιώνουν τις μαθησιακές τους εμπειρίες. Είναι σημαντικό οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι να μπορούν να διαχειριστούν τις διαδικασίες μάθησης όπου και όποτε επιθυμούν, αλλά και να έχουν δυνατότητες αλληλεπίδρασης μέσω των εργαλείων (π.χ. συζήτηση και συνομιλία) που προσφέρονται από διαδικτυακά περιβάλλοντα μάθησης. Γενικότερα, η εξΑΕ ενηλίκων πρέπει να οργανώνεται σε αρμονία με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες τους (Kara, Erdoğdu, Kokos, & Cagiltay, 2019). Παράλληλα, με γνώμονα τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων, κατά τον σχεδιασμό και την οργάνωση της εξΑΕ για ενήλικες, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ωριμότητα του εκπαιδευόμενου, η οποία τον έχει κάνει αυτόνομο, με αυτοπεποίθηση και ικανό να αυτοκατευθυνθεί (Carlsen, Holmberg, Neghina & Owusu-Boampong, 2016).

Με βάση τη θεωρία του Knowles (1984), τα πέντε βασικά χαρακτηριστικά που διακρίνουν την εκπαίδευση ενός παιδιού από αυτή ενός ενήλικα και που πρέπει κατά συνέπεια να λαμβάνονται υπόψη είναι:

1. *Αυτοαντίληψη. Καθώς ένα άτομο ωριμάζει, η αντίληψη του εαυτού του μετακινείται από το να είναι μια εξαρτημένη προσωπικότητα στο να είναι ένας αυτοκατευθυνόμενος άνθρωπος.*

2. *Εμπειρία εκπαιδευομένων ενηλίκων. Καθώς ένα άτομο ωριμάζει, συσσωρεύει εμπειρίες που γίνονται ένας αυξανόμενος πόρος για μάθηση.*
3. *Ετοιμότητα για μάθηση. Καθώς ένα άτομο ωριμάζει, η ετοιμότητά του/της για μάθηση προσανατολίζεται όλο και περισσότερο στα αναπτυξιακά καθήκοντα των κοινωνικών του ρόλων.*
4. *Προσανατολισμός στη Μάθηση. Καθώς ένα άτομο ωριμάζει, η οπτική του/της για το χρόνο αλλάζει από μια αναβολή εφαρμογής της γνώσης στην αμεσότητα της εφαρμογής.*
5. *Κίνητρο για μάθηση. Καθώς ένα άτομο ωριμάζει, το κίνητρο για μάθηση γίνεται όλο και πιο εγγενές (Carlsen, Holmberg, Neghina & Owusu-Boampong, 2016).*

Η μεταφορά στην πράξη των χαρακτηριστικών που επισημαίνει ο Knowles συνεπάγεται ότι οι ενήλικες πρέπει να συμμετέχουν στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση της μάθησής τους, ενώ οι εμπειρίες τους πρέπει να αποτελούν τη βάση για τις μαθησιακές δραστηριότητες. Ένας ενήλικος εκπαιδευόμενος ενδιαφέρεται περισσότερο για το είδος της μάθησης που έχει άμεση συνάφεια και αντίκτυπο στην εργασία ή την προσωπική του ζωή. Έτσι, η εκπαίδευση ενηλίκων θα μπορούσε να θεωρηθεί ως περισσότερο επικεντρωμένη στα βιώματα παρά στο περιεχόμενο (Carlsen, Holmberg, Neghina & Owusu-Boampong, 2016). Επιπλέον, σύμφωνα με τη θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης, που αναπτύχθηκε από τον Αμερικανό κοινωνιολόγο Jack Mezirow, ο τρόπος που οι ενήλικες ερμηνεύουν και κατανοούν τις εμπειρίες τους καθορίζεται από το σώμα εμπειριών, πεποιθήσεων και αξιών που διαθέτουν. Στο πλαίσιο αυτό, η -μετασχηματίζουσα- μάθηση μπορεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα σκέφτονται για τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους και να διαμορφώσει τα πλαίσια αναφοράς του μέσω του κριτικού στοχασμού (Κόκκος, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1 Η έννοια και ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού

Το ΕΥ -σε συνδυασμό με τον ρόλο που διαδραματίζουν οι διδάσκοντες- αποτελεί μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εφαρμογή της εξΑΕ. Μέσα από τη σύνθεση των μέσων διδασκαλίας έχει ως κύριο στόχο τη στήριξη της μαθησιακής διαδικασίας, ενώ κύρια λειτουργία του είναι η παρουσίαση των περιεχόμενων μελέτης στον εκπαιδευόμενο διαμεσολαβώντας μεταξύ της καθημερινής πραγματικότητας και εμπειρίας του εκπαιδευόμενου και του παρεχόμενου περιεχομένου. Η παρουσίαση αυτή του περιεχομένου μπορεί να επιτευχθεί με ποικίλους τρόπους, όπως για παράδειγμα η διήγηση, η μεταφορά γεγονότων, η ερμηνεία εννοιών, η αποσαφήνιση κανόνων κ.ά., γεγονός που προσφέρει στους εκπαιδευόμενους περισσότερες ευκαιρίες για επαφή με το περιεχόμενο (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

Το ηλεκτρονικό ΕΥ, το οποίο συναντάται κυρίως στην εξΑΕ περιλαμβάνει τη χρήση διαφορετικών προσεγγίσεων, όπως (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015):

- Αξιοποίηση offline περιεχομένου: Το ηλεκτρονικό υλικό παρέχει πληροφορίες και πόρους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ακόμα και χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο.
- Εν μέρει αξιοποίηση των υπηρεσιών του διαδικτύου: Το ηλεκτρονικό υλικό εκμεταλλεύεται μερικώς τις δυνατότητες του διαδικτύου, παρέχοντας πρόσβαση σε online περιεχόμενο και υπηρεσίες.
- Αμιγώς διαδικτυακή εκπαίδευση: Το ηλεκτρονικό υλικό παρέχεται αποκλειστικά μέσω του διαδικτύου και απαιτεί σύνδεση για να προσπελαστεί και χρησιμοποιηθεί.

Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να περιλαμβάνει α) Ηλεκτρονικά κείμενα διάφορων κατηγοριών, όπως εγχειρίδια μελέτης, παράλληλα κείμενα, οδηγοί μελέτης κ.λπ., β) Οπτικοακουστικό υλικό, όπως ηχητικά αρχεία, ψηφιακά βίντεο κ.λπ., γ) Αλληλεπιδραστικό

υλικό, όπως ασκήσεις και δραστηριότητες, μελέτες περίπτωσης, ψηφιακές εργαστηριακές εφαρμογές κ.λπ. και δ) Διαδραστικές δυνατότητες, όπως συνομιλίες, τηλεδιάσκεψη κ.λπ. Η ποικιλία των στοιχείων που περιέχει ένα μαθησιακό περιβάλλον βασίζεται στο γεγονός ότι κάθε ένα από αυτά έχει συγκεκριμένες λειτουργίες προκειμένου να δημιουργηθούν συνθήκες ενεργητικής μάθησης (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

Το ΕΥ αποτελεί τον κύριο μοχλό της διδασκαλίας, καθώς διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία του διδάσκοντα, καλύπτοντας την έλλειψη της δια ζώσης επικοινωνίας και συμπληρώνοντας την αλληλεπίδρασή του με τον εκπαιδευόμενο. Έχει ως στόχο την ικανοποίηση αναγκών των εκπαιδευόμενων, που σχετίζονται τόσο άμεσα όσο και έμμεσα με την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η ενίσχυση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα επιτρέψουν στους εκπαιδευόμενους να προσαρμόζονται ευέλικτα σε τυπικά και άτυπα περιβάλλοντα και να μάθουν μέσα από αυτά, η παροχή ευκαιριών για εξοικείωση με τη χρήση των ΤΠΕ, η αύξηση του ενδιαφέροντος, η δημιουργία θετικών, "εγγενών" κινήτρων μάθησης και η εκμάθηση του πώς να μαθαίνουν και πώς να λειτουργούν αυτόνομα προς την πορεία της αυτομάθησης (Χαρτοφύλακα, 2010).

Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2009), η κύρια στόχευση του εκπαιδευτικού υλικού στην ΕξΑΕ είναι η ανάπτυξη προσωπικών εργαλείων για τους εκπαιδευόμενους, τα οποία θα τους επιτρέπουν να λειτουργούν αυτόνομα, ανεξάρτητα και από απόσταση από τον εκπαιδευτή τους. Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτές να κινητοποιούν αυτούς που μαθαίνουν δημιουργώντας ερωτήματα/ζητήματα και προσδοκίες. Οι Αλιβίζος, Απόστολος και Παράσχου (2015), αναφέρουν ως βασικούς στόχους των εκπαιδευτικών υλικών το να κινητοποιούν τους εκπαιδευόμενους δημιουργώντας ερωτήματα/ζητήματα και προσδοκίες, να διευκολύνουν την αυτόνομη και ανοικτή μάθηση, να προωθούν τη συνεργατική μάθηση και να παρέχουν ανατροφοδότηση σχετικά με τη μαθησιακή πρόοδο.

4.2 Ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού

Δεδομένης της σημαντικότητας που έχει το ΕΥ κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της άμεσης σχέσης του μεταξύ του εκπαιδευτή - εκπαιδευόμενου, είναι

απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στον σχεδιασμό του, έτσι ώστε να επιτευχθούν εφικτοί στόχοι (Λιοναράκης, 2009). Ιδιαίτερα στην περίπτωση των ενήλικων εκπαιδευόμενων, ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού γίνεται ολοένα και πιο σύνθετος προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες τους και να δημιουργήσει τις συνθήκες που θα τους βοηθήσουν να αναπτύξουν τις κατάλληλες δεξιότητες για να μετατρέπουν την πληροφορία σε γνώση. Ως εκ τούτου, ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού πρέπει να βρίσκεται στο προσκήνιο της οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να πλαισιώνεται από ειδικούς εκπαιδευτικούς στόχους (Χαρτοφύλακα, 2010).

Με βάση την τυπολογία που ανέπτυξε ο West (1996) αρχικά, και στη συνέχεια ο Λιοναράκης (2001) υπάρχει μια σειρά από κατευθυντήριες αρχές ως προς τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού, σύμφωνα με τις οποίες οι μορφές του υλικού κατηγοριοποιούνται σε τρεις δέσμες: α) πρώτη δέσμη: κείμενο, προκείμενα, μετακείμενα, β) δεύτερη δέσμη: διακείμενα, επικείμενα, παρακείμενα, περικείμενα και γ) τρίτη δέσμη: πολυκείμενα, πολυαντικείμενα. Συνοπτικά, τα στοιχεία της κάθε δέσμης είναι τα ακόλουθα (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015):

➤ **Πρώτη δέσμη**

- Κείμενο: συνιστά τον πυρήνα του εκπαιδευτικού υλικού και είναι σημαντικό να χαρακτηρίζεται από σταθερότητα και επιστημονική συνοχή
- Προκείμενα: περιλαμβάνουν τον σκοπό, τους στόχους, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και τις λέξεις- κλειδιά, επιχειρώντας τη γνωριμία και την αλληλεπίδραση του εκπαιδευόμενου με το βασικό κείμενο και το υλικό.
- Μετακείμενα: περιλαμβάνουν τις συνόψεις, τα παραρτήματα, τις περιλήψεις, τη βιβλιογραφία, τους οδηγούς για περαιτέρω μελέτη κ.ά. λειτουργώντας ως μηχανισμός ελέγχου μάθησης και εμπέδωσης της νέας γνώσης.

➤ **Δεύτερη δέσμη**

- Διακείμενα: περιλαμβάνουν τα συμπεράσματα, τις συνόψεις και περιλήψεις, τις δραστηριότητες και τις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης με βασικό σκοπό την εναρμόνιση της προϋπάρχουσας γνώσης με τη νέα.

- **Επικείμενα:** ως συμπληρωματικό υλικό, προσφέρουν υποστήριξη στην κατανόηση της γνώσης (π.χ. γλωσσάρια, ορισμοί, σχόλια κ.ά.)
- **Παρακείμενα:** περιλαμβάνουν εικόνες, φωτογραφίες, γραφήματα, σχήματα κ.ά. γλωσσικά ή/και ημι-γλωσσικά στοιχεία που καθιστούν πιο σαφές το βασικό κείμενο.
- **Περικείμενα:** αποτελούν επιπρόσθετα και συμπληρωματικά που βοηθούν στον εμπλουτισμό του βασικού κειμένου, όπως για παράδειγμα μελέτες περίπτωσης, κείμενα αναφοράς, σενάρια, παράλληλα κείμενα κ.ά.

➤ **Τρίτη δέσμη**

- **Πολυαντικείμενα:** συνιστούν δέσμη των μέσων σε ηλεκτρονική μορφή, που σκοπό έχουν τη μεταφορά και υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Περιλαμβάνουν οπτικοακουστικά μέσα, ψηφιακές μονάδες (CD ROM, DVD), διαδίκτυο κ.ά.
- **Πολυκείμενα:** περιλαμβάνουν τις πληροφορίες που σχετίζονται με την πληροφόρηση και την επικοινωνία διδάσκοντα– διδασκόμενου, όπως οδηγίες για τον τρόπο εκπόνησης των εργασιών και δραστηριοτήτων, αναλυτικά σχόλια και οδηγίες για την αξιολόγηση.

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, σημαντικό είναι επίσης, ο σχεδιασμός του εκπαιδευτικού υλικού να ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια και να διέπεται από παιδαγωγικές αρχές, όπως η απλή και κατανοητή παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου, η συμβουλευτική, η διαδραστικότητα, η αναγνωσιμότητα, η συνάφεια, η πολυμεσικότητα, η εξατομίκευση κ.ά. (Συντιχάκη, Φούντζουλας, Μανούσου & Κουτσούμπα, 2019). Με γνώμονα το γεγονός ότι η αποτελεσματική μάθηση είναι το τελικό αποτέλεσμα μιας συστηματικής διαδικασίας ανάπτυξης για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές του εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο αυτό, πολλοί μελετητές κάνουν λόγο για τις εννέα αρχές της διδασκαλίας του Αμερικανού εκπαιδευτικού ψυχολόγου Robert M. Gagné και το πώς αυτές μπορούν να εφαρμοστούν στη διαδικασία ανάπτυξης, τόσο μιας διδακτικής ενότητας/μαθήματος όσο και του διδακτικού υλικού. Οι εννέα διδακτικές αρχές του Gagne μπορούν να χρησιμεύσουν ως λίστα ελέγχου για να βοηθήσουν τους διδάσκοντες να δομήσουν τη διδασκαλία τους, καθώς κάθε βήμα αντιστοιχεί σε μια μορφή επικοινωνίας ή δραστηριότητας που βοηθά τη μαθησιακή

διαδικασία (Kalimullina, Afzalova, & Kuznetsova, 2021). Οι εννέα αυτές αρχές παρουσιάζονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Μοντέλο Σχεδιασμού Εκπαιδευτικού Υλικού- Οι 9 αρχές του Gagné

Αρχή	Χαρακτηριστικά/Γεγονότα
Προσέλκυση Προσοχής	Προσέλκυση της προσοχής του εκπαιδευόμενου προς το εκπαιδευτικό περιεχόμενο
Ενημέρωση για τους εκπαιδευτικούς στόχους	Ο καθορισμός των εκπαιδευτικών στόχων εκ των προτέρων καταδεικνύει την προστιθέμενη αξία που προσφέρει η εκπαιδευτική διαδικασία και βοηθά τον εκπαιδευόμενο να θέσει προσδοκίες για το τι θα ακολουθήσει
Ανάκληση προηγούμενης μάθησης/γνώσης	Σύνδεση του εκπαιδευτικού περιεχόμενου με τις προγενέστερες γνώσεις και δεξιότητες των εκπαιδευόμενων
Παρουσίαση νέου περιεχομένου	Παροχή νέων γνώσεων, πληροφοριών και δεξιοτήτων στους εκπαιδευόμενους, μέσω ποικίλων μέσων και τεχνικών.
Παροχή εκπαιδευτικής καθοδήγησης/υποστήριξης	Υποστήριξη και καθοδήγηση των εκπαιδευόμενων, μέσα από την παροχή συμβουλών, παραδειγμάτων, διευκρινίσεων κ.ά. με στόχο την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας και την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων.
Ενεργός μάθηση	Δημιουργία δραστηριοτήτων και μορφών αλληλεπίδρασης με στόχο την εφαρμογή της νέας γνώσης και δεξιοτήτων.
Παροχή ανατροφοδότησης	Παροχή άμεσης ανατροφοδότησης στην επίδειξη των γνώσεων και δεξιοτήτων από τους εκπαιδευόμενους.
Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διδακτικής διαδικασίας	Αξιολόγηση της επίδοσης των εκπαιδευόμενων από τον διδάσκοντα μέσω δραστηριοτήτων, τεστ, κουίζ κ.ά.
Ενίσχυση της μεταφοράς και κατάκτησης της γνώσης	Παροχή πρόσθετων πόρων στους εκπαιδευόμενους με στόχο των εμπλουτισμό και τη διατήρηση της νέας γνώσης.

Εκτός από το μοντέλο του Gagné που προαναφέρθηκε, για την ανάπτυξη αποτελεσματικού εκπαιδευτικού υλικού στην ΕξΑΕ χρήσιμη κρίνεται και η αξιοποίηση της Γνωστικής Θεωρίας για την Πολυμεσική Μάθηση (Cognitive Theory of Multimedia Learning) του Richard Mayer και οι αρχές για το πολυμεσικό ΕΥ που έχει αναπτύξει στο πλαίσιο της θεωρίας του (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015). Σύμφωνα με τον Mayer (2001) η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού είναι ζωτικής σημασίας για τον τρόπο με τον οποίο ενθαρρύνεται ή παρεμποδίζεται η πραγματική μαθησιακή διαδικασία. Στη γνωστική του προσέγγιση στη μάθηση, η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού αξιοποιεί αισθητηριακές τεχνικές ώστε το νέο περιεχόμενο (γνώση) να εισάγεται στην εργαζόμενη μνήμη ως ήχοι και εικόνες. Στη συνέχεια, ανακαλούνται τα υπάρχοντα γνωστικά σχήματα από τη μακροπρόθεσμη μνήμη και σχετίζονται με τις νέες πληροφορίες και γνώσεις. Στο σημείο αυτό μπορεί να δημιουργηθεί νέο γνωστικό σχήμα ή να τροποποιηθεί το υφιστάμενο και να αποθηκευτεί στη μακροπρόθεσμη μνήμη.

Η συγκεκριμένη θεωρία βασίζεται σε τρεις πεποιθήσεις για τη μάθηση: α) την αρχή των διπλών καναλιών, η οποία δηλώνει ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν δύο ανεξάρτητα κανάλια στο σύστημα επεξεργασίας πληροφοριών για την επεξεργασία οπτικών και ακουστικών πληροφοριών, β) την αρχή της περιορισμένης χωρητικότητας, η οποία δηλώνει ότι τα δύο αυτά κανάλια έχουν περιορισμένες ικανότητες επεξεργασίας πληροφοριών και γ) την αρχή της ενεργής επεξεργασίας, η οποία δηλώνει ότι οι εκπαιδευόμενοι κατακτούν την ενεργό μάθηση όταν επεξεργάζονται ενεργά τις γνώσεις και πληροφορίες, τις οργανώνουν και τις συσχετίζουν με προηγούμενα γνωστικά σχήματα (Ramlatchan, 2019). Επιπρόσθετα, οι αρχές που έχουν διατυπωθεί με βάση τη θεωρία της Πολυμεσικής Μάθησης, προσφέρουν σημαντική βοήθεια στη διαδικασία ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού. Οι αρχές αυτές είναι οι ακόλουθες (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015)

- Αρχή της Πολυμεσικότητας (Multimedia Principle): Σύμφωνα με την αρχή της πολυμεσικότητας, ένα αποτελεσματικό ΕΥ πρέπει να συνδυάζει τις κειμενικές μορφές με γραφικές αναπαραστάσεις, με στόχο την προώθηση και διευκόλυνση της μάθησης.
- Αρχή της Συνάφειας (Contiguity Principle): χρήση πολλαπλών μιντιακών στοιχείων στον ίδιο ψηφιακό «χώρο», η διαμόρφωση των οποίων θα πρέπει να καθιστά άμεσα κατανοητή και αντιληπτή τη μεταξύ τους σχέση.

- Αρχή της Τροπικότητας (Modality Principle): χρήση της αφήγησης αντί της χρήση γραπτών κειμένων, παράλληλα με τα γραφικά στοιχεία που αναφέρονται στο συγκεκριμένο περιεχόμενο, ώστε να μην επιβαρύνεται το οπτικό αισθητήριο των εκπαιδευομένων.
- Αρχή του Πλεονασμού (Redundancy Principle): αποφυγή χρήσης πολλαπλών μέσων για την παρουσίαση του περιεχομένου, καθώς μπορεί να επιβαρύνει/αποπροσανατολίσει τον εκπαιδευόμενο και να καταστήσει αναποτελεσματικό το ΕΥ.
- Αρχή της Συνοχής (Coherence Principle): αποφυγή εμπλουτισμού του υλικού με πλήθος γραφικών στοιχείων, τα οποία έχουν περιφερειακό ή διακοσμητικό χαρακτήρα.
- Αρχή της Εξατομίκευσης (Personalization Principle): δημιουργία φιλικού και προσιτού προς τον εκπαιδευόμενο εκπαιδευτικού υλικού, με στόχο τη μείωση της φυσικής και ψυχολογικής απόστασης με τον εκπαιδευτή.
- Αρχή της Τμηματοποίησης (Segmenting Principle): αποφυγή μακροσκελών εκπαιδευτικών υλικών και μεγαλύτερη τμηματοποίηση του περιεχομένου, ώστε να διευκολύνεται η επεξεργασία και πρόσληψη των πληροφοριών.
- Αρχή της Προπαίδευσης (Pretraining Principle): ανάπτυξη ειδικού εισαγωγικού εκπαιδευτικού υλικού και παροχή εισαγωγικής εκπαιδευτικής παρέμβασης.

Κλείνοντας τη συγκεκριμένη ενότητα, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων το εκπαιδευτικό υλικό έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σύγκριση με άλλες μορφές ακαδημαϊκού υλικού. Προσανατολίζεται στην αυτορρυθμιζόμενη μάθηση, είναι διαθέσιμο ανά πάσα στιγμή και σε οποιοδήποτε μέρος σε οποιοδήποτε αριθμό εκπαιδευόμενων, διατυπώνεται με ένα εξειδικευμένο και ενημερωμένο περιεχόμενο με σαφείς σκοπούς και στόχους και συχνή ανατροφοδότηση, προωθεί, τόσο τη δομημένη όσο και την εξατομικευμένη διδασκαλία, στοχεύει σε ένα συγκεκριμένο κοινό και είναι δομημένο σύμφωνα με τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. Παράλληλα, δίνει μεγάλη έμφαση στην αυτοαξιολόγηση και την αξιολόγηση των εκπαιδευόμενων, προβλέπει πιθανές δυσκολίες και εμπόδια και προωθεί την ενεργητική απόκριση και μάθηση και όχι την παθητική ανάγνωση (Karalis & Vorvilas, 2011). Υπό αυτό το πρίσμα, η προαναφερόμενη Γνωστική Θεωρία για την Πολυμεσική Μάθηση, μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού που απευθύνεται

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

σε ενήλικες. Απαιτείται επίσης, όπως επισημαίνει η Χαρτοφύλακα (2010, σ. 12), «η μετάβαση από την προκατασκευασμένη διδασκαλία σε μια δυναμική, ανοικτή δηλαδή σε κριτική και διαπραγμάτευση, κατά την οποία το υλικό θα ενισχύεται από τις απόψεις, τις εμπειρίες και τους προβληματισμούς της μαθησιακής ομάδας». Μια μάθηση που βασίζεται σε αυτήν την ανοικτή, δυναμική προσέγγιση διευκολύνει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, της ικανότητας ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών, καθώς και της ικανότητας συνεργασίας και επικοινωνίας. Ταυτόχρονα, ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους να γίνουν ενεργοί συνεργάτες στην κατασκευή της γνώσης και να αναπτύξουν τη δική τους αυτονομία και ευθύνη για τη μάθησή τους, εξασφαλίζοντας την ποιότητα της μαθησιακής εμπειρίας των ενηλίκων εκπαιδευόμενων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

5.1 Το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας

Η ιστορία μπορεί να οριστεί ως η ανάλυση και η ερμηνεία του ανθρώπινου παρελθόντος που δίνει τη δυνατότητα μελέτης της συνέχειας και των αλλαγών που συντελούνται με την πάροδο του χρόνου. Οι ιστορικοί χρησιμοποιούν όλες τις μορφές αποδείξεων για να εξετάσουν, να ερμηνεύσουν, να επανεξετάσουν και να ερμηνεύσουν εκ νέου το παρελθόν. Αυτά περιλαμβάνουν όχι μόνο γραπτά έγγραφα, αλλά και προφορική επικοινωνία, καθώς και αντικείμενα όπως κτίρια, φωτογραφίες και πίνακες ζωγραφικής. Ως επιστήμη, η ιστορία αποτελεί τη βάση όλων των θεμάτων σπουδών που εμπίπτουν στην κατηγορία των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών και η βάση της μελέτης της φιλοσοφίας, της πολιτικής, της οικονομίας, ακόμα και της τέχνης και της θρησκείας (Pedagogy of History, χ.χ.).

Η ιστορία κατέχει μια ξεχωριστή θέση στο φάσμα των επιστημών, γιατί ασχολείται κυρίως με τον τρόπο που οι άνθρωποι δρουν και αλληλεπιδρούν στον κόσμο. Γι' αυτό, κάποιος μπορεί να πει ότι «όλα είναι ιστορία». Από αυτή τη σκοπιά, η ιστορία, τόσο στην έρευνα όσο και στη διδασκαλία, χρησιμοποιεί ή μπορεί να χρησιμοποιήσει άλλους επιστημονικούς κλάδους, από τις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες, μέχρι τις λεγόμενες θετικές επιστήμες. Μ' αυτόν τον τρόπο, προσπαθεί να ανακαλύψει και να παρουσιάσει μια, όσο γίνεται, πλήρη εκδοχή του ιστορικού παρελθόντος, τόσο στην έρευνα όσο και στη διδασκαλία. Με γνώμονα το γεγονός ότι η γνώση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ολότητα, μπορεί να γίνει κατανοητό ότι η διεπιστημονική εξέταση της ιστορίας μπορεί να εξασφαλίσει μια σφαιρική προσέγγιση της ιστορικής γνώσης (Χαλκιαδάκης, 2021).

Το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας αποτελεί ένα από τα βασικά μαθήματα της σχολικής εκπαίδευσης στα εκπαιδευτικά συστήματα των περισσότερων χωρών, αλλά μπορεί να εντοπιστεί επίσης και σε άλλες μορφές εκπαίδευσης, όπως η εκπαίδευση ενηλίκων. Υπό το πρίσμα του ιστορικού αλφαριθμητισμού, οι Taylor και Young υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό να παρέχεται ένα συνεπές πλαίσιο πάνω στο οποίο αναπτύσσεται η ιστορική κατανόηση των εκπαιδευόμενων ως προς γεγονότα και αφηγήσεις του παρελθόντος, ιστορικές έννοιες, συνδέσεις με το παρελθόν,

εξηγήσεις και πολλά άλλα. Αναπτύσσεται έτσι μια ιστορική συνείδηση που βασίζεται στην επίγνωση του παρελθόντος και του παρόντος, καθώς και της μεταξύ τους διασύνδεσης (Roberts, 2011).

Στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών στην επίσημη εκπαίδευση, οι κύριοι εκπαιδευτικοί στόχοι της διδακτικής της ιστορίας είναι (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2011, σ. 15):

η καλλιέργεια υποκειμένων ικανών να δομούν κριτική εθνική, ατομική και συλλογική ιστορική συνείδηση, να είναι κριτικοί χρήστες και αναγνώστες ιστορικών κειμένων και των πολύπλευρων πληροφοριών που παρέχονται από όλα τα προφορικά, γραπτά, έντυπα, οπτικοακουστικά και ηλεκτρονικά μέσα πληροφόρησης και επικοινωνίας, να ερμηνεύουν τις αλλαγές στο παρόν και το μέλλον με ιστορικούς όρους, και να συμμετέχουν στον εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο διαπολιτισμικό διάλογο ως ενεργοί πολίτες, με κριτική ιστορική γνώση, σκέψη και επιχειρήματα, αποδεχόμενοι τον λόγο και τα δικαιώματα των «άλλων».

Για να επιτευχθούν οι διδακτικοί στόχοι της ιστορίας είναι σημαντική η διεπιστημονική προσέγγισή της. Πολλές επιστήμες και γνωστικά αντικείμενα μπορούν να χρησιμοποιηθούν δημιουργικά συμπληρώνοντας τα κενά του παρελθόντος και συμβάλλοντας στην έκφραση γόνιμων προβληματισμών που αφορούν στην έρευνα και στη διδασκαλία του μαθήματος και στη δημιουργία διδακτικών πρότυπων που αποβλέπουν, μεταξύ άλλων, στο να κάνουν το μάθημα ενδιαφέρον, στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, στην εμβάθυνση της μάθησης και στη σφαιρική, κατά το δυνατόν, προσέγγιση της γνώσης (Χαλκιαδάκης, 2021).

Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων, το γνωστικό αντικείμενο της ιστορίας δύναται να έχει ποικίλους σκοπούς και στόχους και να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους, μέσα και αρχές μάθησης. Σε αρκετές περιπτώσεις η διδακτική της ιστορίας επιχειρεί την ισορροπία ανάμεσα στους παραδοσιακούς στόχους που αφορούν την εθνική κληρονομιά, ταυτότητα και ιστορία και την πιο σύγχρονη προσέγγιση που αναδεικνύει τις δημοκρατικές και πανανθρώπινες αξίες, δημιουργώντας κριτικά σκεπτόμενα άτομα (Chapman, 2017). Υπό αυτό το πρίσμα, προωθείται η ενεργή συμμετοχή και εμπλοκή των εκπαιδευόμενων στην ιστορική διερεύνηση πηγών, καθώς και η κριτική μελέτη των ιστορικών αφηγήσεων και η ανάπτυξη επιχειρημάτων για το παρελθόν (Κουσερή, 2021). Ως αποτέλεσμα, η διδακτική της ιστορίας μπορεί να προωθήσει την

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

ανεκτικότητα σε διαφορετικές κουλτούρες, ιδέες και ιδανικά και να καλλιεργήσει ένα αίσθημα ενότητας μεταξύ των ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών, θρησκειών, τάξεων και γλωσσών (Pedagogy of History, χ.χ.).

Εξετάζοντας πιο συγκεκριμένα την τοπική ιστορία, ο Παληκίδης (2010) υποστηρίζει ότι η διδασκαλία της δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές αφενός να έρθουν σε επαφή με πρωτογενείς πηγές από το κοινωνικό και οικογενειακό τους περιβάλλον και αφετέρου να κατανοήσουν βαθύτερα και καλύτερα τη γενική ιστορία, αλλά και να καλλιεργήσουν μια πιο ολιστική αντίληψη για το περιβάλλον στο οποίο ζουν. Φαίνεται λοιπόν ότι, η διδακτική της τοπικής ιστορίας ενισχύει την ιστορική σκέψη και συνείδηση ενώ παράλληλα συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των μαθητών και στην ενίσχυση της σχέσης τους με την τοπική κοινωνία και την τοπική πολιτισμική και φυσική κληρονομιά. Σημαντικό είναι ωστόσο να επισημανθεί ότι η τοπική ιστορία πρέπει να διδάσκεται με τρόπο που να αποδομεί τα τοπικιστικά, εθνικιστικά και θρησκευτικά στερεότυπα.

Στην παρούσα ΔΕ, το ΕΥ που δημιουργήθηκε σχετίζεται με την τοπική ιστορία του Ρεθύμνου και την κρητική επανάσταση, παρουσιάζοντας τους Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιο, Αγγελή, Μανουήλ και Νικόλαο από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο, την 28η Οκτωβρίου 1824. Αν και το ΕΥ είναι χρονικά οριοθετημένο, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι αγώνες των χριστιανών κατοίκων της Κρήτης για την απαλλαγή από την τουρκική κυριαρχία και για την ένωση με την Ελλάδα ήταν συνεχείς, από τα τέλη του 18ου και σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα. Η αφετηρία της εποχής των επαναστάσεων στην οθωμανική Κρήτη θα μπορούσε να τοποθετηθεί στο 1770, όταν λαμβάνει χώρα η Επανάσταση του Σφακιανού εμποροπλοίαρχου Ιωάννη Βλάχου ή Δασκαλογιάννη, με κίνητρο, τόσο τη ρωσική υποκίνηση όσο και τη βαριά φορολογία και την αυθαιρεσία των τουρκικών αρχών. Παρόλο που η επανάσταση του Δασκαλογιάννη ήταν περισσότερο μία «παράδοση κοινωνικής διαμαρτυρίας» και μέχρι το 1821 δεν υπήρχαν επαναστατικές κινητοποιήσεις με έντονη εθνική χροιά, οι Κρητικές Επαναστάσεις πρέπει να εξετάζονται ως ένα ενιαίο σύνολο, κάτω από το πρίσμα της γενικότερης προσπάθειας των επαναστατών για αποτίναξη της τουρκικής κυριαρχίας (Χαλκιαδάκης, 2010).

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

5.2 Το εκπαιδευτικό υλικό

Οι ΤΠΕ έχουν καταφέρει να βελτιώσουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα αλλά και την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης. Συμβάλλουν, τόσο στη διδακτική πρακτική όσο και στην έρευνα της ιστορίας μέσα από την αξιοποίηση του διαδικτύου, των διαδραστικών παιχνιδιών /εκπαιδευτικών προγραμμάτων, των ψηφιακών βιβλιοθηκών, των σχετικών βίντεο και φωτογραφιών κ.ά. (Χαλκιαδάκης, 2021).

Έχει γίνει συνείδηση ότι οι Τ.Π.Ε μπορούν να κάνουν την εκμάθηση της ιστορίας ελκυστικότερη, ευκολότερη αξιοποιώντας δυνατότητες όπως την αλληλεπίδραση και διαδραστικότητα την οποία παρέχουν, αλλά και την ανατροφοδότηση για την καλύτερη αφομοίωση της ύλης. Στα στοιχεία αυτά βασίσθηκε και η κατασκευή του Εκπαιδευτικού Υλικού της εν λόγω ΔΕ. Θα αξιοποιηθεί ώστε να κάνει ευρύτερα γνωστό ένα θέμα Τοπικής Ιστορίας, της περιοχής του Ρεθύμνου Κρήτης, που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της Κρητικής Επανάστασης. Η δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού στηρίχθηκε στις αρχές δόμησης των Παναγιωτακόπουλου, Πιερρακέα και Πιντέλα (2003) και βέβαια στις αρχές πολυμεσικής μάθησης των Clark και Mayer. Η παρουσίαση του ιστορικού υλικού γίνεται με τη βοήθεια της πλατφόρμας Chamilo.

ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΓΓΕΛΗΣ ΜΑΝΟΥΗΛ & ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΕΛΑΜΠΕΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ ΤΗΝ 28Η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1824.

Περιγραφή μαθήματος

Μονοπάτι γνώσης

Εικόνα 4. Σελίδα έναρξης στην πλατφόρμα Chamilo

Ο εκπαιδευόμενος με το σύνδεσμο που έχει σταλεί² κάνει εισαγωγή στην πλατφόρμα Chamilo. Στην αρχική σελίδα της πλατφόρμας συναντά το κουμπί «Περιγραφή μαθήματος» που αφορά στην περιγραφή του μαθήματος, η οποία περιλαμβάνει τον τίτλο, τον σκοπό, όπως επίσης

Περιγραφή μαθήματος

²<http://chamilo.datacenter.uoc.gr/metchamilo/courses/AGIOITESSERISMARTYRES/index.php>

και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, την δομή, τις δραστηριότητες, καθώς και τον εκτιμώμενο χρόνο μελέτης, για τις επτά διδακτικές ενότητες που περιλαμβάνονται στο ΕΥ. Περιλαμβάνει επίσης στοιχεία για τον δημιουργό του παρόντος Εκπαιδευτικού Υλικού, καθώς επίσης και στοιχεία επικοινωνίας του.

Με το δεύτερο κουμπί «Μονοπάτι της γνώσης», ο εκπαιδευόμενος μπορεί να μεταβεί σε κάθε μια από τις επτά Διδακτικές Ενότητες του Ε.Υ..

Εικόνα 5: Περιγραφή Μαθήματος

Μονοπάτι γνώσης

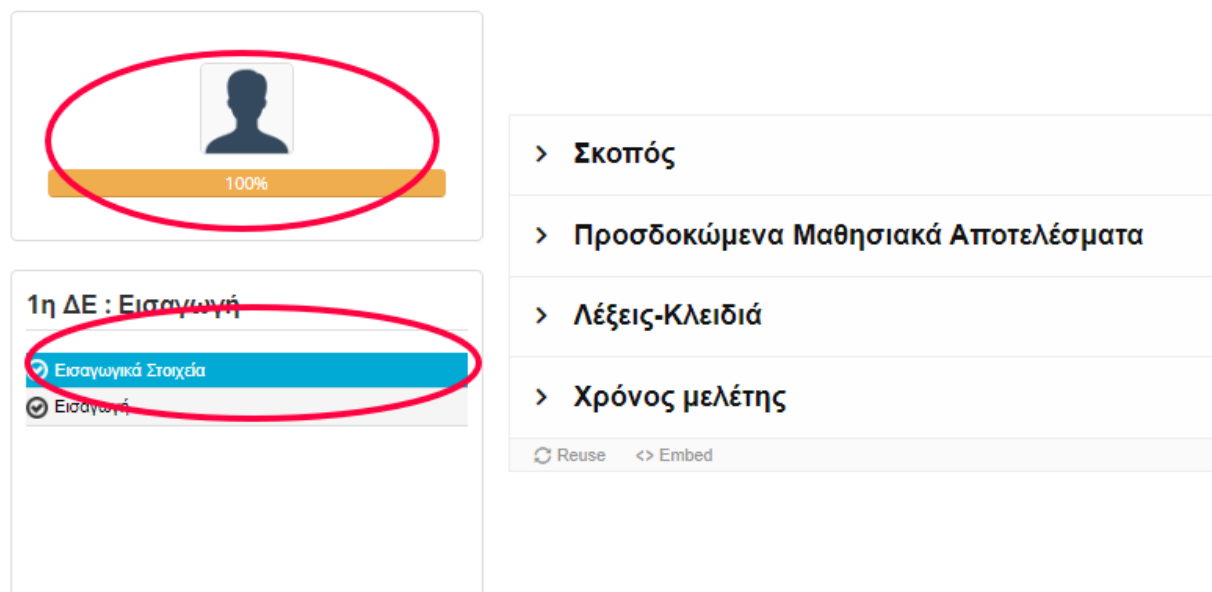
Εικόνα 6: Μονοπάτι Γνώσης

ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΝΕΟΜ&A ... / Μονοπάτι γνώσης

Τίτλος	Πρόσδος	Λεπομέριες
1η ΔΕ: Εισαγωγή	100%	
2η ΔΕ: Ο βίος των Τεσσάρων Νεομαρτύρων	100%	
3η ΔΕ: Η ομολογία πίστεις	100%	
4η ΔΕ: Το μαρτύριο	100%	
5η ΔΕ: Απόδοση τιμής	100%	
6η ΔΕ Οι Τοπικές Εκκλησίες της γενέταρας και του μαρτυρίου	100%	
7η ΔΕ: Περιηγήσεις	100%	

Εικόνα 7: Οι 7 Διδακτικές Ενότητες

Σε όλες τις διδακτικές ενότητες συναντούμε το αντίστοιχο κεφάλαιο «Εισαγωγικά Στοιχεία» στα οποία περιγράφονται ο σκοπός, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, οι λέξεις κλειδιά, καθώς επίσης και ο χρόνος μελέτης σε κάθε μια από αυτές.

The image shows a user interface for a course. On the left, there is a profile icon with a 100% progress bar below it. Below that is a list of topics under the heading '1η ΔΕ : Εισαγωγή'. The first topic, 'Εισαγωγικά Στοιχεία', is highlighted in blue. To the right of the interface is a sidebar with a list of categories: 'Σκοπός', 'Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα', 'Λέξεις-Κλειδιά', and 'Χρόνος μελέτης'. At the bottom of the sidebar are 'Reuse' and 'Embed' options.

Εικόνα 8: Η Εισαγωγή σε κάθε διδακτική ενότητα

Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να μελετήσει στο χρονικό διάστημα, στον χώρο και με το ρυθμό που αυτός επιθυμεί, προσαρμόζοντάς το στο πρόγραμμα των προσωπικών ή επαγγελματικών του υποχρεώσεων. Επίσης, μπορεί από μόνος του να διαπιστώσει την πρόοδο μελέτης του Εκπαιδευτικού Υλικού της Ενότητας, παρακολουθώντας τη βοηθητική μπάρα που υπάρχει πάνω αριστερά στην οθόνη του και η οποία «γεμίζει» σταδιακά και ανάλογα με την κάλυψη της ύλης. Όλο το Ε.Υ. δημιουργήθηκε αλλά και παρουσιάζεται τελικά με τη βοήθεια της ψηφιακής διαδικτυακής πλατφόρμας **H5P**, το οποίο στη συνέχεια εντάχθηκε στην πλατφόρμα Chamilo με επικόλληση (embed) του σχετικού κώδικα .

Η πρώτη διαφάνεια κάθε ενότητας θεωρείται ως εξώφυλλο και φέρει την ονομασία «Αρχική», η οποία στην ανώτατη θέση φέρει και τον τίτλο της αντίστοιχης ενότητας. Φέρει

επίσης το κουμπί «έναρξη» που βρίσκεται κάτω και στο μέσο της οθόνης. Ακριβώς δίπλα βρίσκεται το κουμπί σίγασης και ενεργοποίησης μουσικής υπόκρουσης της αρχικής διαφάνειας.

Εικόνα 9: Η πρώτη διαφάνεια σε διδακτική ενότητα

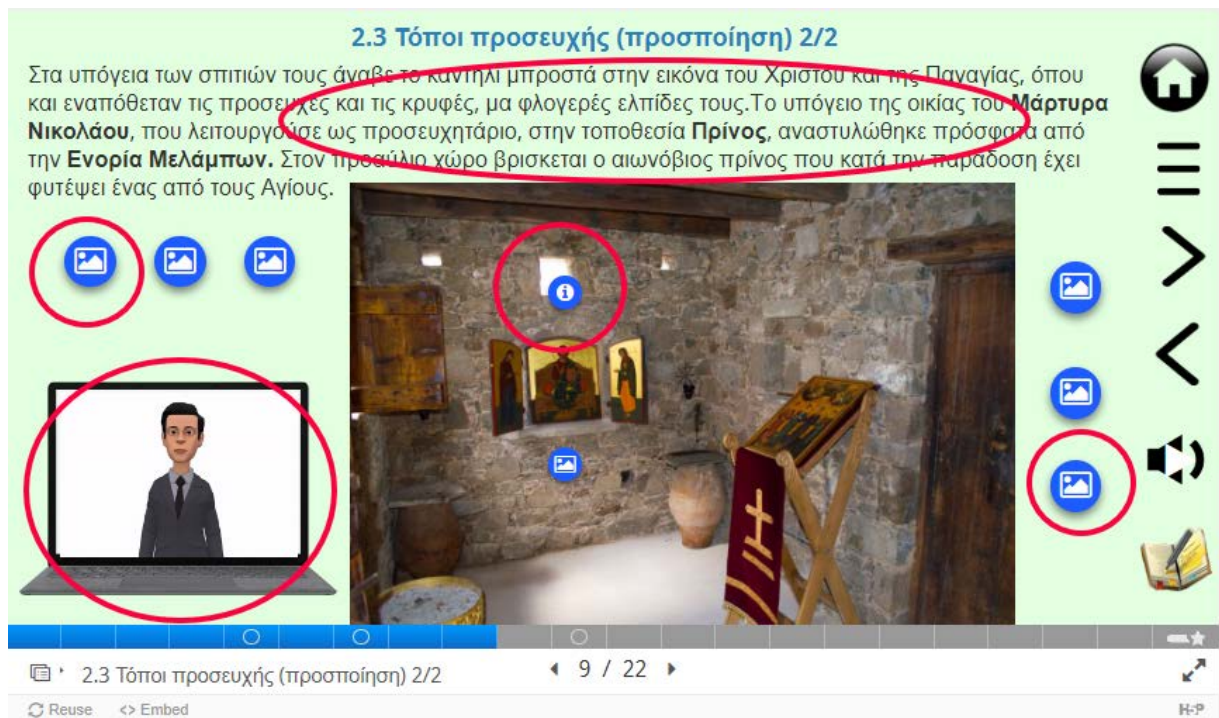
Εικόνα 10: Βοηθητικά κουμπιά πλοήγησης

Στις εσωτερικές, επόμενες, σελίδες της παρουσίασης υπάρχουν επίσης τα κουμπιά πλοήγησης. Αυτά βρίσκονται στην δεξιά πλευρά της διαφάνειας. Τα κουμπιά αυτά καθοδηγούν για την μετάβαση στην επόμενη ή προηγούμενη διαφάνεια, στον πίνακα περιεχομένων, στη σύνοψη και στην βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και η οποία βρίσκεται στο τέλος της διδακτικής ενότητας.

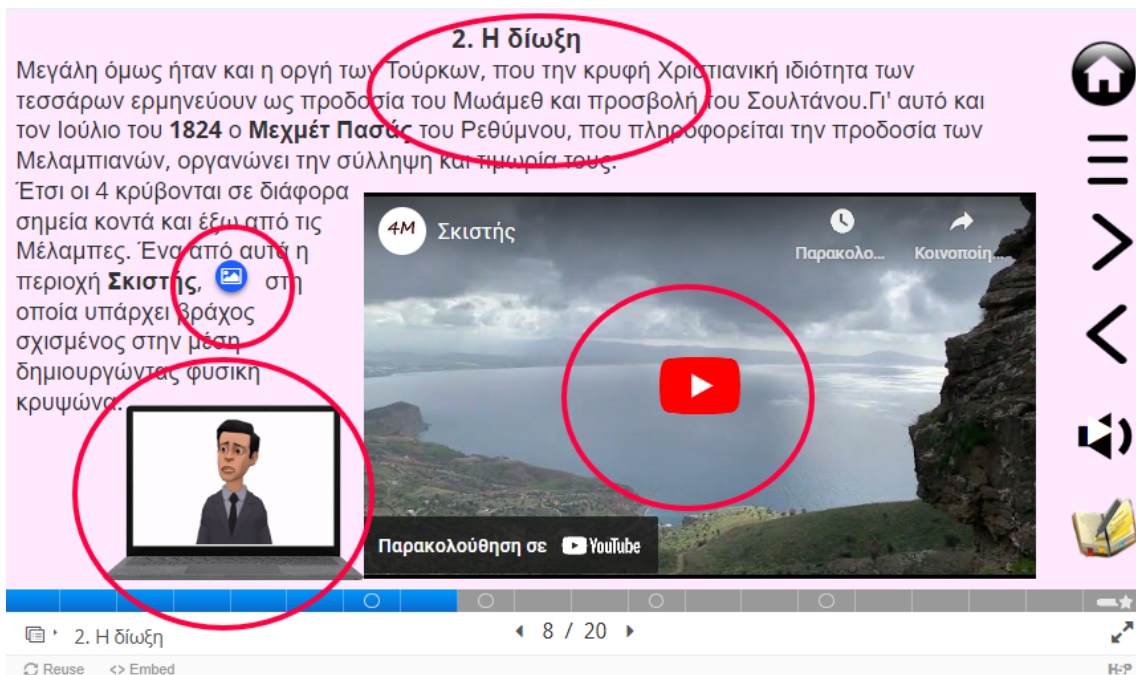
Όπως επιβεβαιώνεται, στη συνέχεια, το λογισμικό H5P επιτρέπει τη χρήση κειμένου, καθώς επίσης και την μορφοποίησή του, την εισαγωγή εικόνας, ήχων, την τοποθέτηση υπερσυνδέσμων αλλά και τη χρήση διαδραστικού βίντεο. Επίσης, δίνει τη δυνατότητα συμπερίληψης πολλών

κατηγοριών δραστηριοτήτων όπως: Σωστό - Λάθος, Συμπλήρωσης κενών, Πολλαπλής επιλογής, τακτοποίησης λέξεων κ.λ.π, για τις οποίες δίδεται η δυνατότητα για άμεση ανατροφοδότηση και με διάφορους τρόπους.

Εικόνα 11: Πολυτροπική παρουσίαση

2. Η δίωξη

Μεγάλη όμως ήταν και η οργή των Τούρκων, που την κρυφή Χριστιανική ιδιότητα των τεσσάρων ερμηνεύουν ως προδοσία του Μωάμεθ και προσβολή του Σουλτάνου. Γι' αυτό και τον Ιούλιο του **1824** ο **Μεχμέτ Πασάς** του Ρεθύμνου, που πληροφορείται την προδοσία των Μελαμπιανών, οργανώνει την σύλληψη και πτώση τους.

Έτσι οι 4 κρύβονται σε διάφορα σημεία κοντά και έξω από τις Μέλαμπες. Ένα από αυτά η περιοχή **ΣΚΙΣΤΗΣ**, στη οποία υπάρχει βράχος σχισμένος στην μέση δημιουργώντας φυσική κρυψώνα.

4M Σκιστής

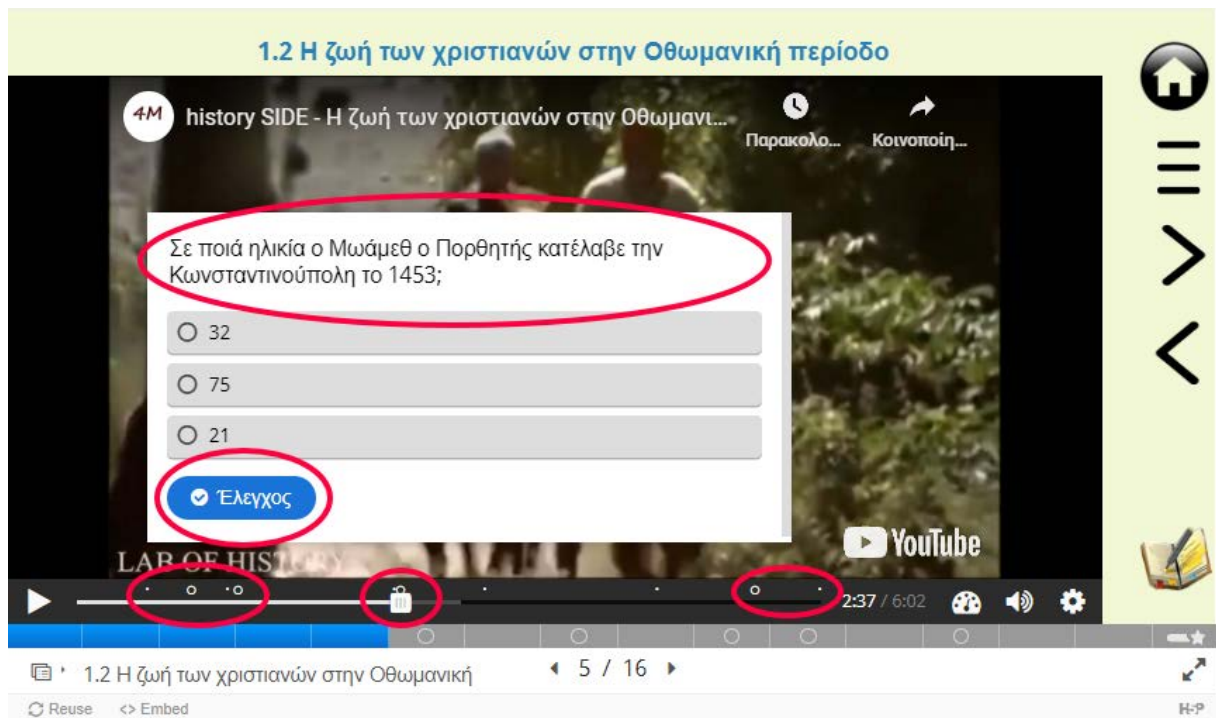
Παρακολο... Κοινοποίη...

Παρακολούθηση σε YouTube

2. Η δίωξη 8 / 20

Reuse Embed H-P

Εικόνα 12: Πολυτροπική παρουσίαση

1.2 Η ζωή των χριστιανών στην Οθωμανική περίοδο

4M history SIDE - Η ζωή των χριστιανών στην Οθωμανι...

Παρακολο... Κοινοποίη...

Σε ποιά ηλικία ο Μωάμεθ ο Πορθητής κατέλαβε την Κωνσταντινούπολη το 1453;

32

75

21

Έλεγχος

LAB OF HIS

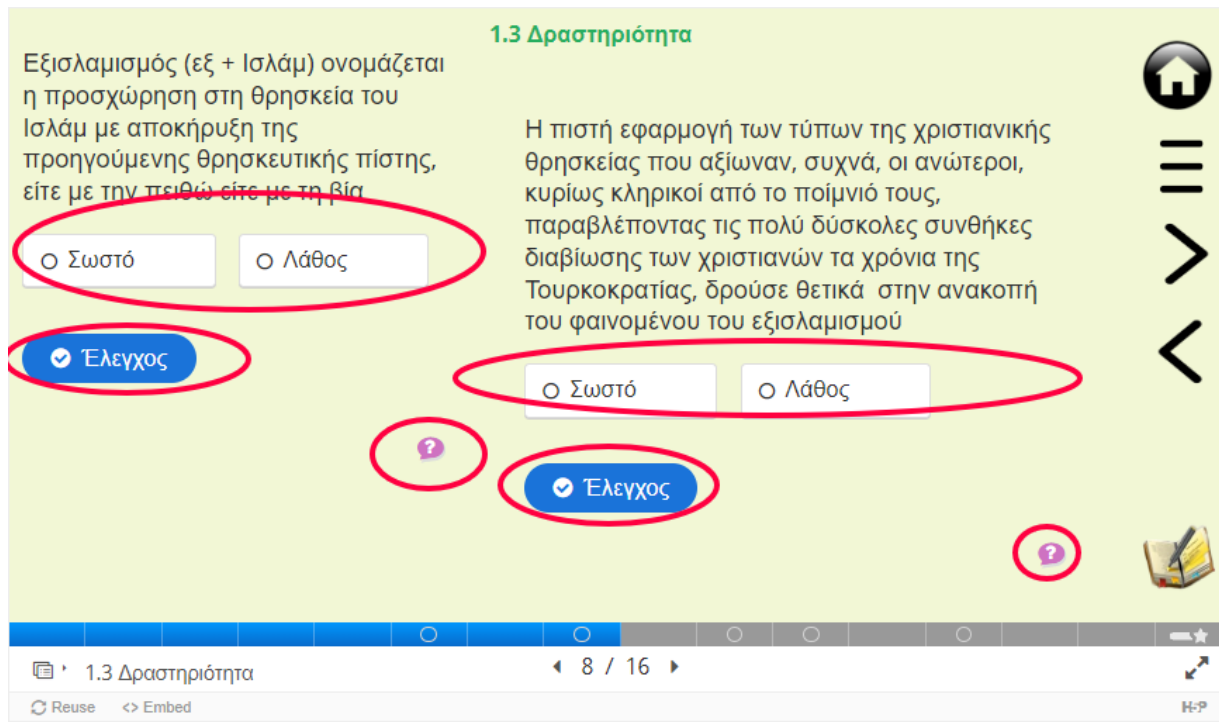
YouTube

2:37 / 6:02

1.2 Η ζωή των χριστιανών στην Οθωμανική 5 / 16

Reuse Embed H-P

Εικόνα 13: Διαδραστικό βίντεο

1.3 Δραστηριότητα

Εξισλαμισμός (εξ + Ισλάμ) ονομάζεται η προσχώρηση στη θρησκεία του Ισλάμ με αποκήρυξη της προηγούμενης θρησκευτικής πίστης, είτε με την πειθώ είτε με τη βία

Η πιστή εφαρμογή των τύπων της χριστιανικής θρησκείας που αξίωναν, συχνά, οι ανώτεροι, κυρίως κληρικοί από το ποίμνιό τους, παραβλέποντας τις πολύ δύσκολες συνθήκες διαβίωσης των χριστιανών τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, δρούσε θετικά στην ανακοπή του φαινομένου του εξισλαμισμού

Σωστό Λάθος

Έλεγχος

Σωστό Λάθος

Έλεγχος

1.3 Δραστηριότητα 8 / 16

Εικόνα 14: Αυτοαξιολόγηση, ανατροφοδότηση

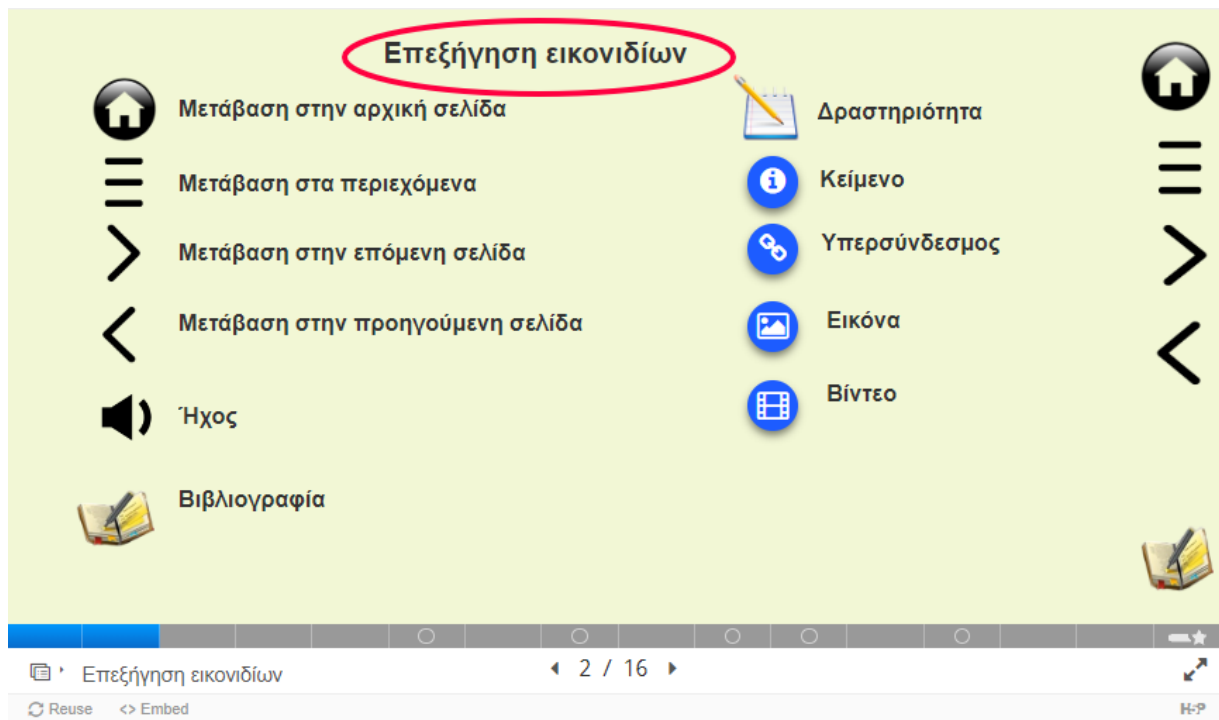
Σε κάθε ενότητα και συγκεκριμένα στην τρίτη διαφάνεια, με τίτλο «Περιεχόμενα», υπάρχει ο πίνακας περιεχομένων, στον οποίο αναφέρονται τα επιμέρους τμήματα του εκπαιδευτικού υλικού που παρουσιάζεται. Στον πίνακα αυτό, ο εκπαιδευόμενος, μπορεί, κλικάροντας, να μεταβεί απευθείας στο περιεχόμενο που τον ενδιαφέρει.

Εικόνα 15: Παρουσίαση περιεχομένων των διδακτικών ενοτήτων

Επίσης στη δεύτερη διαφάνεια κάθε ενότητας, με τίτλο «Επεξήγηση εικονιδίων», γίνεται παρουσίαση και ερμηνεία των εικονιδίων που εμφανίζονται στα διάφορα σημεία των διαφανειών, κάνοντας ευκολότερη τη μελέτη και την περιήγηση στο ΕΥ.

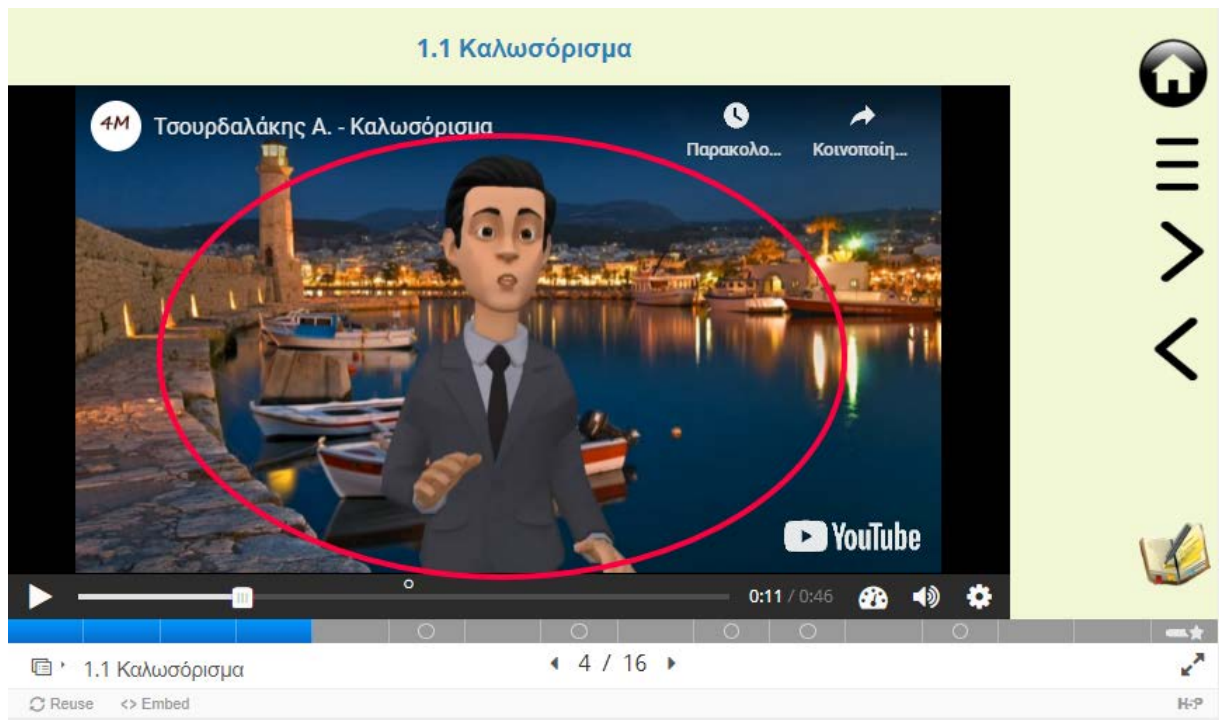
Εικόνα 16:Επεξήγηση εικονιδίων

Να προσθέσουμε επίσης ότι στο λογισμικό H5P ενσωματώθηκαν βίντεο, που δημιουργήθηκαν με τα ψηφιακά προγράμματα **Plotagon**³ και **Doodly**⁴, τα οποία είναι κατάλληλα και για τον εμπλουτισμό εκπαιδευτικού υλικού. Στο εν λόγω ΕΥ αξιοποιήθηκαν οι παραπάνω εφαρμογές, σε σημαντικό βαθμό, για την παρουσίαση και διδασκαλία βασικών εννοιών αλλά και της σύνοψης κάθε ενότητας.

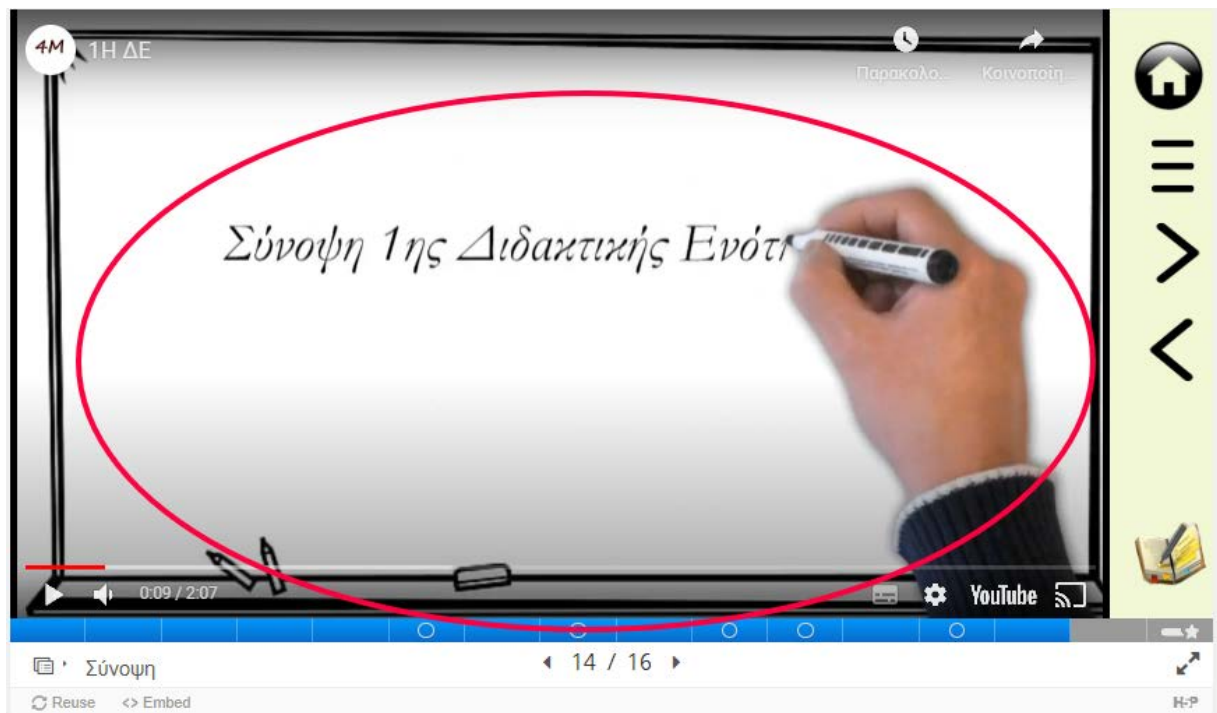
³<https://www.plotagon.com/>

⁴<https://www.doodly.com/>

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Εικόνα 17:Χρήση Plotagon για την παρουσίαση του Εκπαιδευτικού Υλικού

Εικόνα 18:Χρήση Doodly για την Σύνοψη των Διδακτικών Ενότητων

Συνοψίζοντας, ο εκπαιδευόμενος, ολοκληρώνοντας τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, θα έχει βελτιώσει την ικανότητα αυτόνομης μελέτης με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, αφού ο ίδιος καθορίζει τη διάρκεια μελέτης προσαρμόζοντας την στο διαθέσιμο χρόνο του. Με τη βοήθεια του υλικού, ο εκπαιδευόμενος επίσης θα έχει διευρύνει τις γνώσεις του σχετικά με το βίο και το Μαρτύριο των Τεσσάρων Νεομαρτύρων από τις Μέλαμπες Ρεθύμνου, οι οποίοι εθελουσίως πρόσφεραν τη ζωή τους υπέρ της πίστεως και της πατρίδος, σε κάποια στιγμή κατά την περίοδο της Κρητικής Επανάστασης. Τέλος, προκειμένου να αφομοιώσει και κατανοήσει σε βάθος την γνώση, μπορεί να επαναλάβει τη μελέτη όσες φορές απαιτείται και στα σημεία που κρίνει ότι έχει ανάγκη από περισσότερη ενίσχυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Εισαγωγικά

Βασικός σκοπός της τρέχουσας ΔΕ είναι να σχεδιαστεί, να υλοποιηθεί και να αποτιμηθεί διαδραστικό ΕΥ με τη μέθοδο της ΕξΑΕ αξιοποιώντας ψηφιακές εφαρμογές, προκειμένου να διδαχθεί τοπική ιστορία σε ενήλικες εκπαιδευόμενους. Ο τίτλος του μαθήματος είναι: Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες και το Μαρτύριο τους στο Ρέθυμνο την 28^η Οκτωβρίου 1824. Στα επόμενα κεφάλαια που ακολουθούν παρουσιάζονται ο ερευνητικός σκοπός, οι στόχοι, τα ερευνητικά ερωτήματα, η μεθοδολογία, ερευνητικά εργαλεία, καθώς και η μέθοδος επεξεργασίας των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί. Αναφορά γίνεται επίσης στους περιορισμούς της έρευνας και τα δεοντολογικά ζητήματα.

6.2 Ο σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η αποτίμηση του διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού που αφορά στην περίπτωση των Τεσσάρων Νεομαρτύρων Γεωργίου, Αγγελή, Μανουήλ και Νικολάου από τις Μέλαμπες και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824, που αξιοποιείται με τη μέθοδο της ΕξΑΕ και τη χρήση εφαρμογών όπως Actionbound, GoogleMaps, για τη διδασκαλία τοπικής ιστορίας σε ενήλικες μαθητές.

6.3 Ερευνητικοί στόχοι

Οι στόχοι της έρευνας που πραγματοποιείται εστιάζουν στα εξής:

1^{ος} στόχος: Να διερευνηθεί αν το εκπαιδευτικό υλικό ακολουθεί τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

2^{ος} στόχος: Να διερευνηθεί αν το εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις αρχές της πολυμεσικής μάθησης.

3^{ος} στόχος: Ο εντοπισμός των δυνατών σημείων αλλά και των σημείων που χρήζουν βελτίωσης κατά την εφαρμογή του προγράμματος.

6.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Από τους στόχους που αναφέρθηκαν παραπάνω, προκύπτουν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1^ο ερευνητικό ερώτημα: Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό ακολουθεί τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ;

2^ο ερευνητικό ερώτημα: Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με τις αρχές πολυμεσικής μάθησης;

3^ο ερευνητικό ερώτημα: Πού εστιάζουν την προσοχή τους οι ειδικοί της ΕξΑΕ, όσον αφορά στα δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού και εκείνα που χρήζουν βελτίωσης;

6.5 Διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2023, με τη συμμετοχή τριών ειδικών της Εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ). Οι ερευνητές, εκπαιδευτικοί, κλήθηκαν να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο που διανεμήθηκε από το Εργαστήριο Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών στη Δια Βίου και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΕΔΙΒΕΑ) του Πανεπιστημίου Κρήτης. Το ερωτηματολόγιο περιείχε ανοικτές ερωτήσεις, με στόχο τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού.

Αρχικά, οι συμμετέχοντες έλαβαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έναν σύνδεσμο προς την πλατφόρμα Chamilo, όπου μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στο ΕΥ, καθώς και ένα αρχείο με το ερωτηματολόγιο. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είχαν σχέση με τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού.

Οι συμμετέχοντες, μετά την μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο και το υπέβαλαν, στη συνέχεια, μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Συγκεκριμένα, οι αξιολογητές, απάντησαν σε επτά ερωτήματα που αφορούσαν τα προσωπικά τους στοιχεία και σε πενήντα έξι ερωτήσεις αξιολόγησης του εκπαιδευτικού υλικού

6.6 Ερευνητική μέθοδος

Στην παρούσα εργασία πραγματοποιείται αξιολόγηση – μελέτη Ε.Υ. σε περιβάλλον e-Learning. Η μελέτη περιλαμβάνει τη συγκέντρωση δεδομένων, την επεξεργασία τους και την ανάλυσή τους, καθώς και την παραγωγή συμπερασμάτων με απώτερο σκοπό τη βελτίωση και αναβάθμιση του αντικειμένου που αξιολογείται, καθώς επίσης και μέτρηση της επίτευξης των αρχικών στόχων.

6.7 Δειγματοληψία και συμμετέχοντες

Η δειγματοληψία, μέσω της οποίας επιλέγονται τα υποκείμενα της έρευνας από έναν πληθυσμό, αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ερευνητικού σχεδιασμού, καθώς το δείγμα της έρευνας έχει επίδραση στην ποιότητα των δεδομένων και τα συμπεράσματα της έρευνας (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Δεδομένου ότι η παρούσα έρευνα ανήκει στην κατηγορία των ποιοτικών ερευνών, επιλέχθηκε η μέθοδος της σκόπιμης δειγματοληψίας, σύμφωνα με την οποία «ο ερευνητής επιλέγει ενεργητικά και σκόπιμα το δείγμα εκείνο του οποίου τα μέλη θα εξυπηρετήσουν με τον καλύτερο τρόπο τους σκοπούς και τα ερωτήματα της έρευνάς του» (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 76). Η στρατηγική που επιλέχθηκε είναι η δειγματοληψία κριτηρίου (criteria sampling), η επιλογή δηλαδή συμμετεχόντων με βάση κάποιο κριτήριο που τίθεται σε συμφωνία με ερευνητικούς στόχους. Το κριτήριο που τέθηκε στην παρούσα έρευνα ήταν οι συμμετέχοντες να έχουν γνώσεις και να είναι ειδικοί στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Για τις ανάγκες της έρευνας αξιοποιήθηκαν τρεις εκπαιδευτικοί – ειδικοί από το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του τμήματος «Επιστήμες της Αγωγής- Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση Τ.Π.Ε (e-Learning)», που έχουν την επιστημονική κατάρτιση στη μεθοδολογία της ΕΞΑΕ και για τον λόγο αυτό μπορούσαν να υποστηρίξουν τον ρόλο αξιολογητών του εκπαιδευτικού υλικού.

6.8 Μέσο συλλογής δεδομένων

Το μέσο συλλογής δεδομένων που επιλέχθηκε στην παρούσα έρευνα είναι το ερωτηματολόγιο. Αν και η χρήση των ερωτηματολογίων για την παραγωγή ερευνητικού υλικού

στην ποιοτική έρευνα έχει ως έναν βαθμό επικριθεί, αν το ερωτηματολόγιο δομηθεί σωστά, δημιουργεί ένα πλούσιο υλικό, χρήσιμο για ερευνητές από πολλούς κλάδους (Eckerdal & Hagström, 2017).

Με στόχο την όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού, στο ερωτηματολόγιο συμπεριλήφθηκαν πολλές ερωτήσεις και λεπτομέρειες, οι οποίες έρχονται σε συμφωνία με τους προκαθορισμένους ερευνητικούς στόχους. Το ερωτηματολόγιο ήταν ατομικής συμπλήρωσης και οι απαντήσεις από τους συμμετέχοντες στάλθηκαν στον ερευνητή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου εκτιμήθηκε στη μιάμιση ώρα.

Οι ερωτήσεις που αφορούν στην αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού αντιστοιχούν σε δέκα άξονες, οι οποίοι παρουσιάζονται στους πίνακες που ακολουθούν.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ

Πίνακας 2: Οι Ερευνητικοί Άξονες του εκπαιδευτικού υλικού

1ος άξονας	Επιστημονική συνοχή/ Τεκμηρίωση
2ος άξονας	Απλή- κατανοητή παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου
3ος άξονας	Ευχρηστία
4ος άξονας	Υποστήριξη στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
5ος άξονας	Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης Ε.Υ. και εκπαιδευόμενου κατά τη μελέτη
6ος άξονας	Δυνατότητα αναστοχασμού - αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο
7ος άξονας	Σαφήνεια σκοπού-προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, παρακίνηση εκπαιδευόμενου
8ος άξονας	Τήρηση αρχών Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης
9ος άξονας	Δυνατά σημεία

10ος άξονας	Προτάσεις για βελτίωση
----------------	------------------------

Τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα αντιστοιχούν σε συγκεκριμένους ερευνητικούς άξονες σύμφωνα και με τον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3: Αντιστοιχία Ερευνητικών Ερωτημάτων - Αξόνων

<p>1ο Ερευνητικό Ερώτημα:</p> <p><i>Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ, το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;</i></p>	1 ^{ος} άξονας: Επιστημονική συνοχή/Τεκμηρίωση
	2 ^{ος} άξονας: Απλή- κατανοητή παρουσίαση Γνωστικού Αντικειμένου
	3 ^{ος} άξονας: Ευχρηστία του Ε.Υ.
	4 ^{ος} άξονας: Υποστήριξη στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
	5 ^{ος} άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης Ε.Υ. και εκπαιδευόμενου
	6 ^{ος} άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού-αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο
	7 ^{ος} άξονας: Σαφήνεια σκοπού-προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, παρακίνηση εκπαιδευόμενου
<p>2ο Ερευνητικό Ερώτημα:</p> <p><i>Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ, το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;</i></p>	8 ^{ος} άξονας: Τήρηση αρχών Πολυμεσικής Μάθησης
<p>3ο Ερευνητικό Ερώτημα:</p> <p><i>Που εστιάζουν την προσοχή τους οι ειδικοί της ΕξΑΕ, όσον αφορά στα δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού και εκείνα που χρήζουν βελτίωσης;</i></p>	9 ^{ος} άξονας: Δυνατά σημεία
	10 ^{ος} άξονας: Προτάσεις για βελτίωση

Η διερεύνηση των ερευνητικών αξόνων επιτυγχάνεται με την αξιολόγηση και σχολιασμό των παρακάτω προτάσεων οι οποίες έχουν δοθεί από το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α.

Πίνακας 4 Αντιστοιχία Άξονα και Ερωτήσεων

1ος άξονας: Επιστημονική συνοχή/ Τεκμηρίωση
A.1. Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών/ απόψεων με τη σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση.
A.2. Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ).
A.3. Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών/ απόψεων.
A.4. Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία/ κριτική συζήτηση των πληροφοριών.
A.5. Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.
2ος άξονας: Απλή- κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου
B.1. Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό προς τον αναγνώστη.
B.2. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών.
B.3. Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας.
B.4. Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη.
B.5. Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική.
B.6. Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης.
B.7. Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο.
B.8. Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο και εικόνες.
B.9. Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο, εικόνες και video.
B.10. Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη αλληλεπίδραση.
3ος άξονας: Ευχρηστία
Γ.1. Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ.) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.
Γ.2. Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ.) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.
Γ.3. Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη.
Γ.4. Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο.
4ος άξονας: Υποστήριξη στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
Δ.1. Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό.
Δ.2. Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες).
Δ.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του.

5ος άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης Ε.Υ. και εκπαιδευόμενου κατά τη μελέτη.
Ε.1. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές του απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά ζητήματα.
Ε.2. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα.
Ε.3. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα.
Ε.4. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους.
Ε.5. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες.
Ε.6. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει/ εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό.
6ος άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού - αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο
Στ.1. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.
Στ.2. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.
Στ.3. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου.
Στ.4. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.
Στ.5. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.
7ος άξονας: Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, παρακίνηση εκπαιδευόμενου
Z.1. Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας.
Z.2. Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα.
Z.3. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων.
Z.4. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων.
Z.5. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων.

Z.6. Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.
8ος άξονας: Τήρηση αρχών Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης
A.1. Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. (Πολυμεσική Αρχή)
A.2. Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο. (Πολυμεσική Αρχή)
A.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.α.). (Αρχή της Τροπικότητας)
A.4. Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο. (Αρχή της Συνοχής)
A.5. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας. (Αρχή της Προσωποποίησης)
A.6. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δευτέρου προσώπου. (Αρχή της Προσωποποίησης)
A.7. Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. (Αρχή της Προσωποποίησης)
A.8. Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό προς τον εκπαιδευόμενο. (Αρχή της Φωνής)
A.9. Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων. (Αρχή Εικόνας)
A.10. Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου γίνεται τμηματικά. (Αρχή της Κατάτμησης)
A.11. Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. (Αρχή της Προσωποποίησης)
A.12. Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. (Αρχή της Κατάτμησης)
A.13. Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών. (Αρχή της Σηματοδότησης)
A.14. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.). (Αρχή της Σηματοδότησης)
A.15. Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικειμένου. (Αρχή της Προπαίδευσης)
9ος άξονας: Δυνατά σημεία
Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;
10ος άξονας: Προτάσεις για βελτίωση
Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε, προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό

6.9 Επεξεργασία ερευνητικών δεδομένων

Τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων ακολούθησε η ανάλυση και επεξεργασία τους. Για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκε η θεματική ανάλυση, η οποία αποτελεί μια ποιοτική μέθοδο που χρησιμοποιούν οι ερευνητές για τη συστηματική οργάνωση και ανάλυση σύνθετων συνόλων δεδομένων (Dawadi, 2020). Θεωρείται μια μέθοδος εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και «θεματοποίησης» επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων (θεμάτων) τα οποία προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Υπογραμμίζοντας τα οφέλη από τη χρήση της θεματικής ανάλυσης σε μια ποιοτική μελέτη, οι Braun και Clarke (2006) υποστηρίζουν ότι αυτή η προσέγγιση καθιστά την ανάλυση πιο έγκυρη λόγω της «θεωρητικής ελευθερίας», της διαφάνειας και της ευελιξίας της.

Με βάση την ανάλυση των δεδομένων που πραγματοποιήθηκε προέκυψαν οι ερευνητικοί άξονες και κατηγορίες που παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες.

Πίνακας 5: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ
1^{ος} άξονας: Επιστημονική συνοχή/ Τεκμηρίωση
α) Βιβλιογραφική τεκμηρίωση
β) Διαφορετικές πηγές
γ) Συγκριτική ανάλυση πληροφοριών
δ) Ερμηνεία-κριτική συζήτηση πληροφοριών
ε) Δυνατότητα περαιτέρω μελέτης
2^{ος} άξονας: Απλή- κατανοητή παρουσίαση γνωστικού αντικειμένου
α) Φιλικό ύφος
β) Χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών
γ) Χρήση καθομιλούμενης γλώσσας
δ) Ευανάγνωστη γραφή
ε) Ικανοποιητική πυκνότητα πληροφοριών
στ) Τμηματική παρουσίαση στο μέγεθος της οθόνης

ζ) Μόνο κείμενο
η) Κείμενο και εικόνες
θ) Κείμενο, εικόνες και βίντεο
ι) Χρωματικές συνθέσεις για άνετη αλληλεπίδραση
3^{ος} άξονας: Ευχρηστία του Ε.Υ.
α) Κουμπιά κατανοητά και αναγνωρίσιμα
β) Εικονίδια κατανοητά και αναγνωρίσιμα
γ) Εύκολη πλοήγηση
δ) Αποτελεσματικότητα υπερσυνδέσμων
4^{ος} άξονας: Υποστήριξη στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
α) Συμβουλές μελέτης
β) Έμφαση σε σημεία
γ) Επεξηγηματικά σχόλια
5^{ος} άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης Ε.Υ. και εκπαιδευόμενου κατά τη μελέτη.
α) Ενθάρρυνση για διατύπωση απόψεων
β) Ενθάρρυνση για διατύπωση ερωτήσεων
γ) Ενθάρρυνση για συναισθηματική εμπλοκή
δ) Ενθάρρυνση για την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευόμενων
ε) Ενθάρρυνση για να αισθανθεί μέλος ομάδας
στ) Ενθάρρυνση για ενσωμάτωση απόψεων
6^{ος} άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού- αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο
α) Ενθάρρυνση για αυτοαξιολόγηση

β)Ενθάρρυνση για ανάπτυξη αυτόνομης κριτικής σκέψης
γ)Ενθάρρυνση για ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση
δ)Ενθάρρυνση για συσχέτιση δεδομένων με τη δική του πραγματικότητα
ε) Ενθάρρυνση για την εφαρμογή νέας γνώσης στη δική του πραγματικότητα
7^{ος} άξονας: Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, παρακίνηση εκπαιδευόμενου
α) Σαφήνεια στη διατύπωση του σκοπού κάθε ΔΕ
β) Σαφήνεια στη διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων κάθε ΔΕ
γ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο γνώσεων
δ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο δεξιοτήτων
ε) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο στάσεων
στ) Έλεγχος προόδου με βάση τα προσδοκώμενα
8^{ος} άξονας: Τήρηση αρχών Πολυμεσικής Μάθησης
α) Συνδυασμός κειμένου και εικόνας (Πολυμεσική Αρχή)
β) Χρήση εικόνων (Πολυμεσική Αρχή)
γ) Στοιχεία αφήγησης (Αρχή Τροπικότητας)
δ) Μη σχετικές πληροφορίες (Αρχή συνοχής)
ε) Φιλική γλώσσα (Αρχή Προσωποποίησης)
στ)Δεύτερο πρόσωπο (Αρχή Προσωποποίησης)
ζ) Ηχητική παρουσίαση (Αρχή Προσωποποίησης)
η) Φιλικό ύφος ηχητικής παρουσίασης (Αρχή Φωνής)
θ) Φιλικός χαρακτήρας - Avatar(Αρχή Εικόνας)
ι) Τμηματική παρουσίαση (Αρχή κατάτμησης)
ια)Διαδραστικές δραστηριότητες με ανατροφοδότηση (Αρχή Προσωποποίησης)
ιβ) Μακροσκελή κείμενα (Αρχή κατάτμησης)
ιγ) Σαφείς οδηγίες για δραστηριότητες κατανόησης (Αρχή Προπαίδευσης)
ιδ) Στοιχεία επισήμανσης (Αρχή Σηματοδότησης)

ιε) Εισαγωγικές δραστηριότητες κατανόησης (Αρχή Προπαίδευσης)
9ος άξονας: Δυνατά σημεία
Δυνατά σημεία
10^{ος} άξονας: Προτάσεις βελτίωσης
Προτάσεις βελτίωσης

6.10 Περιορισμοί της Έρευνας

Η παρούσα έρευνα έχει και κάποιους περιορισμούς, με σημαντικότερους ίσως τον μικρό αριθμό του δείγματος και τη χρήση του ερωτηματολογίου. Ως εκ τούτου θα μπορούσε η έρευνα να διεξαχθεί σε ένα μεγαλύτερο δείγμα. Με αυτόν τον τρόπο σίγουρα θα επιτευχθεί μια πιο ολοκληρωμένη και έγκυρη αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού.

6.11 Ζητήματα Δεοντολογίας

Τα θέματα δεοντολογίας θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη σε κάθε είδους έρευνα, προκειμένου να προστατευτούν οι συμμετέχοντες – αξιολογητές. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να τηρούνται η αρχή της μη βλάβης, η τήρηση ανωνυμίας και εμπιστευτικότητας και η πληροφορημένη συγκατάθεση στην έρευνα (Orb, Eisenhauer & Wynaden, 2001).

Στην παρούσα ερευνητική εργασία, όλοι οι αξιολογητές αφού ενημερώθηκαν για τον σκοπό και τη φύση της έρευνας, τους κατέστη σαφές ότι η συμμετοχή τους σε αυτήν είναι εθελοντική. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το ότι θα διασφαλιστεί η ανωνυμία τους και ότι δεν θα δημοσιοποιηθούν προσωπικά τους δεδομένα αν δεν το επιθυμούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ7: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ & ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1 Το προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα

1. Φύλο

Πίνακας 6: Τα φύλα των αξιολογητών

Φύλο	Αριθμός	Ποσοστό %
Άντρες	2	66,67
Γυναίκες	1	33,33
Σύνολο	3	100,0

Οι αξιολογητές στην έρευνα ήταν μία γυναίκα και δύο άνδρες.

2. Ηλικία

Πίνακας 7: Οι αξιολογητές κατά ηλικιακή ομάδα

Ηλικία	ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ			ΣΥΝΟΛΟ
	A	B	Γ	
22 έως 30				0
31 έως 40				0
41 έως 50	V	V	V	3
πάνω από 51				0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ				3

Όλοι οι αξιολογητές ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 41-50.

3. Προϋπηρεσία στην εκπαίδευση

Πίνακας 8: Προϋπηρεσία

Έτη προϋπηρεσίας	ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ			ΣΥΝΟΛΟ
	A	B	Γ	
0 έως 4	V			1
5 έως 10				0
11 έως 20		V	V	2
πάνω από 20				0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ				3

Ο ένας από τους συμμετέχοντες έχει προϋπηρεσία 0-4 χρόνια, ενώ ο δεύτερος και ο τρίτος ανήκουν στην κατηγορία 11-20 χρόνια.

4. Η σχέση των αξιολογητών με ΕξΑΕ και ΤΠΕ

Πίνακας 9: Εξοικείωση συμμετεχόντων με ΕξΑΕ και ΤΠΕ

Ερώτηση	ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ		
	A	B	Γ
Είστε εξοικειωμένοι με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ).	5	4	5
Χρησιμοποιείτε τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαιδευτική πράξη.	5	4	4
Είστε εξοικειωμένοι με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ) με τη χρήση των ΤΠΕ.	5	4	5
Είστε εξοικειωμένοι με τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο έχει σχεδιαστεί με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ).	5	4	5
ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ	5	4	4,75

Όλοι οι αξιολογητές πιστεύουν ότι σχετίζονται με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) σε μεγάλο έως πολύ μεγάλο βαθμό, καθώς επίσης και ότι τις αξιοποιούν

στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το ίδιο συμβαίνει και στην ερώτηση αν είναι εξοικειωμένοι με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ) με τη χρήση των ΤΠΕ. Όλοι οι αξιολογητές δηλώνουν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα. Όλοι οι ειδικοί της ΕξΑΕ επίσης αναφέρουν ότι συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα στο ότι είναι εξοικειωμένοι με τη μελέτη εκπαιδευτικού υλικού το οποίο έχει δομηθεί με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕξΑΕ). Μπορούμε ασφαλώς, τέλος, να συμπεραίνουμε ότι και οι τρεις συμμετέχοντες κατέχουν την κατάλληλη γνώση που απαιτείται ώστε να αξιολογήσουν το Ε.Υ. της εν λόγω ΔΕ.

7.2 Παρουσίαση και σχολιασμός των ευρημάτων

1ο Ερευνητικό Ερώτημα: Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ, το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό ακολουθεί τις βασικές αρχές και τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ;

1ος Ερευνητικός Άξονας: Επιστημονική συνοχή/ τεκμηρίωση
(Ερωτήσεις Α1, Α2, Α3, Α4, Α5)

α) Βιβλιογραφική τεκμηρίωση (Α1)

Πίνακας 10: Βιβλιογραφική Τεκμηρίωση

Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών/ απόψεων με τη σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση.		
Α	5	Στο τέλος κάθε ενότητας, δίνονται ξεκάθαρα οι βιβλιογραφικές αναφορές.
Β	5	Στο ΕΥ καταχωρούνται πληροφορίες και απόψεις, με αναφορά στις σχετικές πηγές στο τέλος κάθε μαθήματος.
Γ	4	Στο εκπαιδευτικό υλικό, καταχωρούνται πληροφορίες και απόψεις, με αναφορά στις σχετικές πηγές στο τέλος κάθε μαθήματος.

β) Διαφορετικές πηγές (Α2)

Πίνακας 11: Αναφορά σε πηγές

Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ).		
A	5	Στο ΕΥ παρατίθενται αναφορές σε διάφορες πηγές πληροφοριών, όπως βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια και άλλες σχετικές πηγές.
B	5	Στο ΕΥ πραγματοποιείται αναφορά σε διάφορες πηγές πληροφοριών στην τελική βιβλιογραφική αναφορά.
Γ	4	Στο ΕΥ πραγματοποιείται αναφορά σε διάφορες πηγές πληροφοριών, οι οποίες ταξινομούνται κατάλληλα ανά κατηγορία, έτος και αλφαβητική σειρά.

γ) Συγκριτική ανάλυση πληροφοριών (A3)

Πίνακας 12: Συγκριτική ανάλυση

Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών/ απόψεων.		
A	5	Ναι, αυτό γίνεται σε πολλά σημεία
B	5	Γίνεται σύγκριση των πληροφοριών και των απόψεων.
Γ	5	Στο ΕΥ πραγματοποιείται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών και απόψεων, με σκοπό να υποστηρίξει, καθοδηγήσει και ανατροφοδοτήσει τον αναγνώστη σύμφωνα με τους επιδιωκόμενους στόχους.

δ) Ερμηνεία- κριτική συζήτηση πληροφοριών (A4)

Πίνακας 13: Ερμηνεία- κριτική συζήτηση

Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία/ κριτική συζήτηση των πληροφοριών.		
A	5	Το ΕΥ περιλαμβάνει ερμηνεία και κριτική συζήτηση πληροφοριών..
B	5	Στο Ε.Υ πέραν της απλής παρουσίασης των πληροφοριών, προστίθενται εξηγήσεις και αναλύσεις
Γ	5	Το ΕΥ εμπλουτίζεται με ερμηνεία και κριτική συζήτηση των πληροφοριών, με στόχο να καθιστά την περιήγηση στο υλικό μια ευχάριστη διαδικασία. Μέσω αυτής της προσέγγισης, παρέχονται πληροφορίες, και αφορμές που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να επεκτείνει την αναζήτησή του και να εμβαθύνει στο θέμα.

ε) Δυνατότητα περαιτέρω μελέτης (A5)

Πίνακας 14: Δυνατότητα μελέτης

Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.		
A	5	Πράγματι ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να μελετήσει περαιτέρω διαφορετικές πηγές
B	5	Το ΕΥ λειτουργεί ως κίνητρο για μελέτη. Παρέχει πληροφορίες και γνώσεις που ενθαρρύνουν τον αναγνώστη να εμβαθύνει στο θέμα.
Γ	5	Ναι γιατί παραπέμπει σε διαφορετικές πηγές μέσω συνδέσμων με ένα απλό λινκ.

Σχολιασμός ευρημάτων 1^{ου} ερευνητικού άξονα

Το συμπέρασμα των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι ότι το Εκπαιδευτικό Υλικό (Ε.Υ.) διαθέτει επιστημονική συνοχή και τεκμηρίωση, όπως αναφέρθηκε. Οι πληροφορίες που

περιέχονται στο Ε.Υ. συνοδεύονται από αντίστοιχες βιβλιογραφικές αναφορές που τοποθετούνται στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Αυτό επιτρέπει στους χρήστες να ανατρέχουν στις πηγές για περαιτέρω μελέτη και αναζήτηση πληροφοριών.

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες διαπιστώνουν ότι το Ε.Υ. αναφέρεται σε διάφορες πηγές πληροφοριών, προσφέροντας μια συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών και απόψεων σε συγκεκριμένα σημεία. Αυτή η ποικιλία πηγών προσφέρει στους χρήστες μια πληρέστερη και ποικιλόμορφη άποψη επί του θέματος.

Επιπλέον, οι ερωτηθέντες αναφέρουν ότι το Ε.Υ. παρέχει **επεξηγηματικές πληροφορίες** σε δυσνόητα σημεία του περιεχομένου. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για την κατανόηση και την αποκατάσταση τυχόν ασαφειών ή δυσκολιών που μπορεί να παρουσιάζονται κατά την μάθηση.

**2^{ος} Ερευνητικός Άξονας: Απλή- κατανοητή παρουσίαση γνωστικού αντικειμένου
(Ερωτήσεις B1,B2,B3,B4,B5,B6,B7,B8,B9,B10).**

α) Φιλικό ύφος (B1)

Πίνακας 15: Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.

Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.		
A	5	Ναι αφού περιέχει κείμενο, εικόνα, ήχο, αφήγηση
B	5	Ναι σε σημαντικό βαθμό
Γ	5	Ναι γιατί χρησιμοποιείται δεύτερο ενικό πρόσωπο

β) Χρήση προσωπικών & κτητικών αντωνυμιών (B2)

Πίνακας 16: Χρήση προσωπικών & κτητικών αντωνυμιών

Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών.		
A	4	Γίνεται χρήση αλλά όχι σε μεγάλο βαθμό..

B	3	Θα μπορούσε περισσότερο
Γ	2	Δεν γίνεται χρήση στο βαθμό που θα μπορούσε

γ) Χρήση καθομιλουμένης γλώσσας (B3)

Πίνακας 17: Χρήση καθομιλουμένης

Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλουμένης γλώσσας.		
A	4	Όχι σε απόλυτο βαθμό, γιατί είναι ιστορική η φύση της νέας γνώσης που παρέχεται από το ΕΥ.
B	5	Ναι παρατηρείται η χρήση της καθομιλουμένης γλώσσας
Γ	5	Στο Ε.Υ., σε κάποιες συνεντεύξεις γίνεται χρήση και της τοπικής καθομιλουμένης ιστορικής γλώσσας, σε ύφος όμως κατανοητό..

δ) Ευανάγνωστη γραφή (B4)

Πίνακας 18: Ευανάγνωστη γραφή

Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη.		
A	5	Ναι, η γραφή είναι ευανάγνωστη και ξεκούραστη.
B	5	Πολύ. Ευανάγνωστη γραμματοσειρά, κατάλληλο μέγεθος γραμμάτων.
Γ	5	Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη και δεν αφήνει σε κανένα σημείο περιθώριο για μη πλήρη κατανόηση του περιεχομένου.

ε) Ικανοποιητική πυκνότητα πληροφοριών (B5)

Πίνακας 19: Πυκνότητα πληροφοριών

Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική.		
---	--	--

A	5	Ισχύει και μάλιστα σε ορισμένα σημεία είναι αρκετά πυκνό το περιεχόμενο
B	5	Ναι πράγματι ισχύει και σε βαθμό που βοηθούν στην κατανόηση από τον μαθητή.
Γ	5	Η πυκνότητα είναι τέτοια του υλικού που αφομοιώνεται με άνεση

στ) Τμηματική παρουσίαση στο μέγεθος της οθόνης (B6)

Πίνακας 20: Τμηματική παρουσίαση

Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης.		
A	5	Το υλικό παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης
B	5	Ισχύει. Παρουσιάζεται κατά τμήματα
Γ	4	Το ΕΥ εμφανίζεται κατά τμήματα με τρόπο ευανάγνωστο που δεν κουράζει.

ζ) Μόνο κείμενο (B7)

Πίνακας 21: Μόνο κείμενο

Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο.		
A	1	Όχι μόνο κείμενο, αλλά και ήχο, εικόνες, βίντεο
B	1	Όχι, περιέχει και άλλου είδους υλικό: κινούμενες εικόνες, ήχους,
Γ	1	Όχι υπάρχει στο εκπαιδευτικό διαδραστικό βίντεο. ηχογραφήσεις κ.α. που κάνουν τη μελέτη άνετη

η) Κείμενο και εικόνες (B8)

Πίνακας 22: Κείμενο και εικόνες

Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο και εικόνες.		
---------------------------------------	--	--

A	1	Όχι, βέβαια έχει και βίντεο.
B	1	Όχι γίνεται χρήση και άλλων πολυμέσων
Γ	1	Το ΕΥ έχει ενσωματώσει ποικιλία μέσων που κάνουν τη μελέτη του Ε.Υ. ευχάριστη.

θ) Κείμενο, εικόνες και βίντεο (B9)

Πίνακας 23: Κείμενο, εικόνες και βίντεο

Το Ε.Υ. περιέχει κείμενο, εικόνες και video.		
A	5	Ναι, περιέχει κείμενο, εικόνες και video. Όλα αυτά συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση του υλικού.
B	5	Το Ε.Υ. περιέχει ένα συνδυασμό κειμένου, εικόνων και video.
Γ	5	Συμφωνώ απόλυτα. Υπάρχει κείμενο, εικόνα και Video που συμβάλλουν στην αφομοίωση της γνώσης

ι) Χρωματικές συνθέσεις για άνετη αλληλεπίδραση (B10)

Πίνακας 24: Χρωματικές συνθέσεις για άνετη αλληλεπίδραση

Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη αλληλεπίδραση.		
A	5	Πράγματι υπάρχουν χρωματικές συνθέσεις που συμβάλλουν στην ευχάριστη αλληλεπίδραση
B	5	Η επιλογή χρωμάτων έγινε με γνώμονα την αισθητική απόλαυση από τον εκπαιδευόμενο
Γ	5	Οι συνδυασμοί χρωμάτων είναι ευχάριστοι, με κατάλληλη αντίθεση για ευκολία στην ανάγνωση και κατανόηση του περιεχομένου.

Σχολιασμός ευρημάτων 2^ο ερευνητικού άξονα

Οι συμμετέχοντες αξιολογητές παρατηρούν ότι το ΕΥ εμφανίζεται φιλικό προς τον αναγνώστη, καθώς περιλαμβάνει ποικιλία μέσων όπως κείμενο, εικόνες, ήχο, αφήγηση. Επιπλέον, αναφέρονται στη χρήση προσωπικών αντωνυμιών, κυρίως του δευτέρου προσώπου, και κτητικών αντωνυμιών, που προσδίδουν αίσθηση αμεσότητας και ζωντάνιας, δημιουργώντας την εντύπωση διαλόγου. Επιπλέον, αναφέρονται και η χρήση της τοπικής ιστορικής γλώσσας

καθώς και μια ευανάγνωστη γραφή που δεν κουράζει τον αναγνώστη. Το ΕΥ διαθέτει επίσης ικανοποιητική πυκνότητα πληροφοριών, που δεν κουράζουν τον εκπαιδευόμενο και παρουσιάζονται με τμηματικό τρόπο. Η χρήση χρωματικών συνθέσεων, επιπλέον, βοηθά στην κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού. Τέλος, το ΕΥ δεν αποτελείται μόνο από κείμενο, αλλά περιλαμβάνει πλούσιο εποπτικό υλικό, όπως εικόνες, εικόνες με κίνηση, διαλόγους, αφηγήσεις, επεξηγηματικά βίντεο και ηχογραφήσεις, προκειμένου να ενισχύσει την κατανόηση του περιεχομένου.

3^{ος} Ερευνητικός άξονας: Ευχρηστία

(Ερωτήσεις Γ1,Γ2,Γ3,Γ4)

α) Κουμπιά κατανοητά και αναγνωρίσιμα (Γ1)

Πίνακας 25: Κουμπιά

Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ.) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.		
A	5	Ναι, μπορείς εύκολα να τα εντοπίσεις και να τα ερμηνεύσεις
B	5	Ναι είναι σχεδιασμένα έτσι ώστε να είναι ευδιάκριτα και αναγνωρίσιμα από την πρώτη ματιά
Γ	5	Τα κουμπιά είναι αναγνωρίσιμα, παράλληλα, όμως υπάρχει επεξήγηση των συμβόλων για περαιτέρω βοήθεια και κατανόηση

β) Εικονίδια κατανοητά και αναγνωρίσιμα (Γ2)

Πίνακας 26: Εικονίδια

Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ.) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.		
A	5	Ναι, είναι απόλυτα αναγνωρίσιμα.
B	5	Είναι κατανοητά, αφού στην έναρξη κάθε διδακτικής ενότητας υπάρχει ερμηνεία

Γ	5	Τα εικονίδια είναι απολύτως αναγνωρίσιμα γιατί υπάρχει ερμηνεία στην αρχή του εκπαιδευτικού υλικού.
---	---	---

γ) Εύκολη πλοήγηση (Γ3)

Πίνακας 27: Πλοήγηση

Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη.		
A	5	Είναι πολύ εύκολη, άνετη και απλή.
B	5	Ισχύει και οφείλεται στα κουμπιά τα οποία είναι λειτουργικά.
Γ	5	Η επεξήγηση των εικονιδίων είναι τέτοια που καθιστά άνετη την πλοήγηση.

δ) Αποτελεσματικότητα υπερσυνδέσμων (Γ4)

Πίνακας 28: Υπερσύνδεσμοι

Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο.		
A	5	Ναι, υπάρχει σωστή αντιστοίχιση
B	5	Ναι, πράγματι γίνεται ορθή μεταφορά
Γ	5	Τα λίνκ του υλικού σε οδηγούν εκεί που πρέπει

Σχολιασμός ευρημάτων 3^{ου} ερευνητικού άξονα:

Οι αξιολογητές αναφέρουν ότι τα κουμπιά και τα εικονίδια παρουσιάζονται με πλήρη κατανοητότητα. Αυτά είναι εύκολα αναγνωρίσιμα και η επεξήγησή τους παρέχεται στην αρχή κάθε διδακτικής ενότητας, δημιουργώντας ένα αίσθημα εξοικείωσης και ασφάλειας κατά τη διάρκεια της πλοήγησης στο ΕΥ. Επιπλέον, αναφέρουν ότι η λειτουργικότητα των κουμπιών καθιστά την πλοήγηση εύκολη, χωρίς να προκαλεί δυσκολίες στον εκπαιδευόμενο. Τέλος, οι συμμετέχοντες αξιολογητές επιβεβαιώνουν ότι οι υπερσύνδεσμοι οδηγούν ακριβώς και

εύστοχα στο αναμενόμενο περιεχόμενο, παρέχοντας αποτελεσματική βοήθεια στον εκπαιδευόμενο.

**4^{ος} Ερευνητικός άξονας: Υποστήριξη στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
(Ερωτήσεις Δ1, Δ2, Δ3)**

α) Συμβουλές μελέτης (Δ1)

Πίνακας 29: Συμβουλές μελέτης

Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό.		
A	5	Το ΕΥ περιλαμβάνει διαφάνεια στην αρχή κάθε παρουσίασης της ΔΕ που επεξηγεί και δίνει συμβουλές για τον τρόπο μελέτης του υλικού
B	5	Υπάρχουν οδηγίες σχετικά με τον εκτιμώμενο χρόνο που απαιτείται για την αφομοίωση του περιεχομένου και την επεξεργασία των πληροφοριών. Επιπλέον, η δομή των ενοτήτων οργανώνεται με σωστό τρόπο που οδηγεί προοδευτικά τον αναγνώστη στην ολοκλήρωση της
Γ	5	Οι κατευθύνσεις που δίδονται αλλά και η δομή είναι τέτοια που οδηγούν τον αναγνώστη σε ολοκλήρωση της μελέτης και κατανόηση του

β) Έμφαση σε σημεία (Δ2)

Πίνακας 30: Έμφαση σε σημεία

Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή -σήμανση - ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες).		
A	5	Υπάρχουν επισημάνσεις που προσδιορίζουν τις σημαντικές πληροφορίες του υλικού.

B	5	Υπάρχουν σε όλες τις διδακτικές ενότητες σημάνσεις και αποτελούν ισχυρό εργαλείο για να αποδοθεί έμφαση στις σημαντικές πληροφορίες που θέλουμε να επισημάνουμε.
Γ	5	Το υλικό σχεδιάστηκε έτσι ώστε να βοηθά τον εκπαιδευόμενο να εστιάσει και να δώσει έμφαση στα σημαντικά σημεία. Αυτό πραγματοποιείται μέσω πλαισίων ή έντονης γραφής (σήμανσης).

γ) Επεξηγηματικά σχόλια (Δ3)

Πίνακας 31:Σχόλια

Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του.		
A	5	Υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια και επισημάνσεις που υποστηρίζουν τον εκπαιδευόμενο στο διάβασμα
B	5	Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του. Στο Ε.Υ. παρέχονται επεξηγηματικά σχόλια που βοηθούν τον σπουδαστή να κατανοήσει και να εμβαθύνει στη μελέτη του. Αυτά τα σχόλια παρέχουν επιπλέον πληροφορίες, διευκρινίσεις και παραδείγματα που υποστηρίζουν τη διδακτική ύλη και διευκολύνουν την κατανόηση των εννοιών και των θεμάτων που παρουσιάζονται.
Γ	5	Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγήσεις που βοηθούν τον σπουδαστή να κατανοήσει τα θέματα πιο εύκολα και να επιλύσει τις απορίες που μπορεί να προκύψουν κατά την μελέτη του υλικού. Επίσης υπάρχουν ασκήσεις ανατροφοδότησης που βοηθούν στην εμπέδωση του υλικού.

Σχολιασμός ευρημάτων 4^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι συμμετέχοντες αξιολογητές αναφέρουν ότι το ΕΥ κάνει χρήσιμες προτάσεις στους εκπαιδευόμενους σχετικά με τη μελέτη του. Η παρουσίαση της κάθε διδακτικής ενότητας ξεκινά με μια διαφάνεια που εξηγεί και δίνει συμβουλές για τον τρόπο που πρέπει να μελετηθεί το ΕΥ. Αυτό βοηθά τους εκπαιδευόμενους στο να ακολουθούν μια ορθή κατεύθυνση για την αποτελεσματική μελέτη του υλικού. Επίσης, οι αξιολογητές αναφέρουν ότι υπάρχει ουσιαστική ανατροφοδότηση σε όλες τις δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το εάν οι εκπαιδευόμενοι απαντήσουν σωστά ή λανθασμένα. Αυτό είναι σημαντικό για τους εκπαιδευόμενους, καθώς η ανατροφοδότηση τους βοηθά να αφομοιώσουν τη γνώση και τα σημαντικά και λεπτά σημεία, βελτιώνοντας ταυτόχρονα και τις δεξιότητές τους. Επιπλέον, οι αξιολογητές αναφέρουν ότι υπάρχουν διάφορα σημεία επισήμανσης στο ΕΥ, με ειδικά εικονίδια, ώστε να υποδεικνύουν σημαντικές πληροφορίες. Αυτό βοηθά τους εκπαιδευόμενους να εντοπίζουν εύκολα τις ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες και να κατανοούν το υλικό με μεγαλύτερη ευκολία και αποτελεσματικότητα.

Τέλος, οι αξιολογητές επιβεβαιώνουν τη χρησιμότητα των διευκρινιστικών πληροφοριών που παρέχονται. Αυτές οι πληροφορίες θεωρούνται αναγκαίες και βοηθητικές σε σημαντικό βαθμό, καθώς βοηθούν τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν καλύτερα το υλικό και να συνδέσουν τις έννοιες μεταξύ τους, ώστε να συνθέσουν την γνώση και να ερμηνεύουν γεγονότα.

5^{ος} Ερευνητικός Άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του.

(Ερωτήσεις E1,E2,E3,E4,E5,E6)

α) Ενθάρρυνση για διατύπωση απόψεων(E1)

Πίνακας 32: Διατύπωση απόψεων

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές του απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά		
A	2	Το ΕΥ θα ήταν καλό να εμπεριέχει δραστηριότητες που να δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να διατυπώσει απόψεις

B	2	Συναντάμε μόνο κλειστού τύπου δραστηριότητες (πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, Σωστού -Λάθος και τακτοποίησης)
Γ	2	Όχι δεν συναντάμε δραστηριότητες που να δίνουν ευκαιρία έκφρασης γνώμης

β) Ενθάρρυνση για διατύπωση ερωτήσεων (E2)

Πίνακας 33: Διατύπωση ερωτήσεων

Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα.		
A	1	Όχι έχουμε μόνο κλειστού τύπου
B	2	Συναντάμε μόνο κλειστού τύπου δραστηριότητες (πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, Σωστού -Λάθος και τακτοποίησης)
Γ	1	Όχι δεν υπάρχουν τέτοιες

γ) Ενθάρρυνση για συναισθηματική εμπλοκή (E3)

Πίνακας 34: Συναισθηματική εμπλοκή

Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του		
A	1	Δεν εμπειριέχονται τέτοιες δραστηριότητες
B	2	Δεν συναντάμε δραστηριότητες συναισθηματικής εμπλοκής.
Γ	1	Θα ήταν χρήσιμο στο υλικό να υπάρχουν δραστηριότητες που να ωθούν τον εκπαιδευόμενο να ενεργοποιηθεί συναισθηματικά.

δ) Ενθάρρυνση για την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευόμενων (E4)

Πίνακας 35: Ανταλλαγή απόψεων

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους.		
A	1	Όχι είναι καθαρά ατομικές.
B	1	Δε συναντάμε καθόλου στο υλικό τέτοιες δραστηριότητες.
Γ	2	Θα ήταν χρήσιμο το ΕΥ να εμπεριέχει δραστηριότητες για ανταλλαγή απόψεων (forum)

ε) Ενθάρρυνση για να αισθανθεί μέλος ομάδας (E5)

Πίνακας 36: Μέλος ομάδας

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει		
A	1	Στο Ε.Υ. δεν υπάρχουν δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να αντιληφθεί τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας με συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες
B	1	Όχι
Γ	3	Το Ε.Υ. θα μπορούσε να περιλαμβάνει δραστηριότητες που ωθούν τον εκπαιδευόμενο να αντιληφθεί τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας με κοινές ανάγκες και προσδοκίες..

στ) Ενθάρρυνση για ενσωμάτωση απόψεων (E6)

Πίνακας 37: Ενσωμάτωση απόψεων

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει/ εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό;		
A	2	Δεν συνάντησα δραστηριότητα που να ωθεί τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει / εμπλουτίσει τις απόψεις του γι' αυτό
B	1	Οι δραστηριότητες είναι κλειστού τύπου.
Γ	2	Το Ε.Υ. θα μπορούσε να περιλαμβάνει δραστηριότητες που βοηθούν στην ενσωμάτωση ή στον εμπλουτισμό των απόψεων του εκπαιδευόμενου σε αυτό.

Σχολιασμός ευρημάτων 5^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι συμμετέχοντες καταθέτουν την άποψη ότι το ΕΥ αποτελείται από δραστηριότητες κυρίως κλειστού τύπου. Δεν ενθαρρύνουν όμως την έκφραση προσωπικών κρίσεων, απόψεων, ερωτήσεων και τη συναισθηματική εμπλοκή. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι το ΕΥ απευθύνεται σε ενήλικες, δηλαδή σε μια συγκεκριμένη ομάδα, βοηθά τους μαθητές να αισθάνονται μέλη της ίδιας κοινωνικής ομάδας με τις ίδιες προσδοκίες και ανάγκες. Οι παραπάνω παρατηρήσεις πάντως θα ληφθούν υπόψη κατά τη διαδικασία βελτίωσης του υλικού.

6^{ος} ερευνητικός άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού - αυτοαξιολόγησης εκπαιδευόμενου (Ερωτήσεις Στ1,Στ2,Στ3,Στ4,Στ5)

α) Ενθάρρυνση για αυτοαξιολόγηση(Στ1)

Πίνακας 38: Αυτοαξιολόγηση

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.		
A	5	Υπάρχουν πολλές δραστηριότητες σε όλες τις διδακτικές ενότητες και σε καίρια σημεία που ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.
B	5	Υπάρχουν δραστηριότητες κατασκευασμένες για αυτοαξιολόγηση
Γ	5	Εμπεριέχονται δραστηριότητες που ενισχύουν τον εκπαιδευόμενο στην ενσωμάτωση και εμπλουτισμό γνώσεων και αυτοαξιολόγηση

β) Ενθάρρυνση για ανάπτυξη αυτόνομης κριτικής σκέψης (Στ2)

Πίνακας 39: Αυτόνομη κριτική σκέψη

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.		
A	3	Δεν υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που ενισχύουν την διαμόρφωση της αυτόνομης κριτικής σκέψης

B	4	Στο Ε.Υ. υπάρχουν δραστηριότητες που ενισχύουν την διαμόρφωση της αυτόνομης κριτικής σκέψης
Γ	5	Στο Ε.Υ. συναντάμε δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

γ) Ενθάρρυνση για ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση (Στ3)

Πίνακας 40: Επικοινωνία

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου.		
A	4	Στο Ε.Υ. συναντάμε δραστηριότητες οι οποίες βοηθούν στην διαμόρφωση δίαυλων επικοινωνίας με σκοπό την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου
B	5	Οι δραστηριότητες συνοδεύονται από σχόλια και ο εκπαιδευόμενος λαμβάνει την απαιτούμενη ανατροφοδότηση. Αν απαντήσει σωστά μπορεί να προχωρήσει, διαφορετικά επαναλαμβάνει τη μελέτη
Γ	4	Υπάρχουν δραστηριότητες οι οποίες βοηθούν τον εκπαιδευόμενο σε αυτά.

δ) Ενθάρρυνση για συσχέτιση δεδομένων με τη δική του πραγματικότητα (Στ4)

Πίνακας 41: Συσχέτιση δεδομένων

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.		
A	5	Ο εκπαιδευόμενος συσχετίζει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα, ειδικά όταν προβάλλονται εικόνες του χθες και του σήμερα για το ίδιο σημείο ενδιαφέροντος
B	5	Ναι πράγματι το Ε.Υ. περιέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν στο συσχετισμό των νέων δεδομένων με τον κόσμο του εκπαιδευόμενου
Γ	5	Βεβαίως και υπάρχουν δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συνδέσει καινούργια δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.

ε) Ενθάρρυνση για την εφαρμογή νέας γνώσης στη δική του πραγματικότητα (Στ5)

Πίνακας 42: Εφαρμογή νέας γνώσης

Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.		
A	4	Ναι υπάρχουν πολλές δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα, ειδικά με το διαδραστικό παιχνίδι Actionbound
B	5	Το υλικό έχει κατασκευαστεί για εκμάθηση τοπικής ιστορίας
Γ	3	Οι δραστηριότητες του Ε.Υ. ενισχύουν τον μαθητή στην αφομοίωση νέων γνώσεων

Σχολιασμός ευρημάτων 6^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι αξιολογητές αναφέρουν ότι υπάρχουν αυτοαξιολογητικές δραστηριότητες σε κάθε ενότητα μάθησης. Επιπλέον, αναφέρουν πως το ΕΥ περιλαμβάνει δραστηριότητες που ενισχύουν την κριτική σκέψη, καθώς επίσης και δραστηριότητες που προωθούν την επικοινωνία, με ανατροφοδότηση για κάθε απάντηση. Επιβεβαιώνουν επίσης την παρουσία δραστηριοτήτων στο ΕΥ που ενισχύουν την σύνδεση των γνώσεων με την πραγματικότητα και την εφαρμογή νέων δεδομένων.

7^{ος} Ερευνητικός άξονας: Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, παρακίνηση.

(Ερωτήσεις Z1,Z2,Z3,Z4,Z5,Z6)

α) Σαφήνεια στη διατύπωση του σκοπού κάθε ΔΕ (Z1)

Πίνακας 43: Διατύπωση του σκοπού

Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας.		
A	5	Στην έναρξη της διδακτικής ενότητας καθορίζεται απόλυτα ο σκοπός.
B	5	Σε όλες τις ενότητες, ορίζεται με σαφήνεια ο σκοπός.
Γ	5	Ο σκοπός στην έναρξη της διδακτικής ενότητας ορίζεται καθαρά.

β) Σαφήνεια στη διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων κάθε ΔΕ (Ζ2)

Πίνακας 44: Προσδοκώμενα

Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα.		
A	5	Στην έναρξη της κάθε ενότητας, περιγράφονται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.
B	5	Ναι, με απόλυτα σαφή τρόπο
Γ	5	Υπάρχει σαφής διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων σε κάθε διδακτική ενότητα.

γ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο γνώσεων (Ζ3)

Πίνακας 45: Επίπεδο γνώσεων

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων.		
A	5	Περιγράφονται τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα στην έναρξη της ενότητας και ο εκπαιδευόμενος γνωρίζει τι να περιμένει σε επίπεδο γνώσεων.
B	5	Ναι παρακινούν σε σημαντικό βαθμό.
Γ	5	Τα προσδοκώμενα είναι διατυπωμένα με φιλικό ύφος και ωθούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων, αφού τον καθοδηγούν με σαφήνεια στις γνώσεις που πρόκειται να αποκτήσει.

δ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο δεξιοτήτων

Πίνακας 46: Επίπεδο δεξιοτήτων

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων;		
A	5	Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παροτρύνουν τον μαθητή να αναπτύξει τις δεξιότητές του σε υψηλότερο επίπεδο

B	5	Ναι, όταν μάλιστα αυτό γίνεται με χρήση ψηφιακών εργαλείων.
Γ		Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρουσιάζονται με φιλικό τρόπο και ενθαρρύνουν τον μαθητή να αναπτύξει τις δεξιότητές του

ε) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο στάσεων (Z5)

Πίνακας 47: Επίπεδο στάσεων

Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων.		
A	5	Ναι, είναι σημαντικό ότι είναι διατυπωμένα εξαρχής τα προσδοκώμενα αποτελέσματα αφού έτσι ο εκπαιδευόμενος ωθείται και γνωρίζει τι να περιμένει σε επίπεδο στάσεων.
B	5	Ναι στο να εκτιμηθεί η προσφορά των νεομαρτύρων στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες.
Γ	5	Τα προσδοκώμενα περιγράφονται με τέτοιο τρόπο που παρακινούν σε επίπεδο στάσεων, γνωστοποιώντας ακριβώς για τις στάσεις που πρόκειται να αποκτήσει ο εκπαιδευόμενος.

στ) Έλεγχος προόδου με βάση τα προσδοκώμενα (Z6)

Πίνακας 48: Έλεγχος προόδου

Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.		
A	5	Ο εκπαιδευόμενος μετά τη μελέτη είναι σε θέση να ελέγξει αν έχει κατακτήσει όλους τους μαθησιακούς στόχους.
B	5	Ναι, μπορεί να ελέγξει την πρόοδό αξιοποιώντας τις δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης.
Γ	5	Ο εκπαιδευόμενος με βάση τα προσδοκώμενα μπορεί να ελέγξει την πρόοδό του

Σχολιασμός ευρημάτων 7^{ου} ερευνητικού άξονα:

Οι αξιολογητές επισημαίνουν ότι η διατύπωση του σκοπού και των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι σαφής και παρέχει καθοδήγηση στον εκπαιδευόμενο. Επιπλέον, αναφέρουν ότι αυτά τα αποτελέσματα προάγουν την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων

και στάσεων σε επίπεδο που είναι επιθυμητό. Επίσης, οι αξιολογητές τονίζουν ότι ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει την πρόοδό του βάσει των προσδοκιών αυτών και μέσω των αυτοαξιολογητικών δραστηριοτήτων.

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕΞΑΕ το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο με σύμφωνα με τις αρχές πολυμεσικής μάθησης;

**8^{ος} Ερευνητικός Άξονας: Τήρηση αρχών Πολυμεσικής Μάθησης
(Ερωτήσεις A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15)**

α) Συνδυασμός κειμένου και εικόνας (Πολυμεσική Αρχή) (A1)

Πίνακας 49: Συνδυασμός κειμένου και εικόνας

Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. (Πολυμεσική Αρχή)		
A	5	Σωστά, το γνωστικό αντικείμενο εμφανίζεται αξιοποιώντας κείμενα, εικόνες αλλά και βίντεο.
B	5	Ναι υπάρχει σε όλες τις Διδακτικές ενότητες
Γ	5	Το Ε.Υ. περιέχει συνδυασμό κειμένων και εικόνων, πράγμα που βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση του γνωστικού αντικείμενου.

β) Χρήση εικόνων (Πολυμεσική Αρχή) (A2)

Πίνακας 50: Χρήση εικόνων

Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο. (Πολυμεσική Αρχή)		
A	5	Σαφέστατα, βοηθάνε σημαντικά στην κατανόηση του αντικείμενου.
B	5	Οι εικόνες συμπληρώνουν το κείμενο και ενισχύουν στην απλούστευση και κατανόηση του γνωστικού αντικείμενου
Γ	5	Οι εικόνες του Ε.Υ. βοηθάνε στην αφομοίωση του περιεχομένου του.

γ) Στοιχεία αφήγησης (Αρχή Τροπικότητας) (A3)

Πίνακας 51: Στοιχεία αφήγησης

Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.α.). (Αρχή της Τροπικότητας)		
A	5	Ναι, στο Ε.Υ. συναντάμε μονόλογους, διαλόγους, περιγραφές και σχολιασμούς κ.ά.
B	5	Υπάρχουν αφηγήσεις με την χρήση συμπαθητικού Αναταργια περισσότερη αμεσότητα που ενισχύει την αμεσότητα.
Γ	5	Συναντάμε αφηγήσεις που βοηθούν τον μαθητή να αντιληφθεί το θέμα και τον ενισχύουν στη μελέτη, αλλά και επεξηγούν κείμενα και πληροφορίες.

δ) Μη σχετικές πληροφορίες (Αρχή Συνοχής) (A4)

Πίνακας 52: Μη σχετικές πληροφορίες

Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο. (Αρχή της Συνοχής)		
A	1	Όχι, δεν συναντάμε μη σχετικά στοιχεία
B	1	Δεν υπάρχουν
Γ	1	Όχι, δεν συμπεριλαμβάνονται.

ε) Φιλική γλώσσα (Αρχή Προσωποποίησης) (A5)

Πίνακας 53: Φιλική γλώσσα

Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας. (Αρχή της Προσωποποίησης)		
A	4	Στο ΕΥ η χρήση της γλώσσας είναι φιλική στο σύνολο, εκτός από κάποιες συνεντεύξεις που ακούγεται η τοπική κρητική διάλεκτος και καλό θα ήταν να υπάρχουν υπότιτλοι.
B	5	Η γλώσσα που χρησιμοποιεί το Ε.Υ. είναι φιλική, απλή και κατανοήσιμη
Γ	1	Το Ε.Υ. παρουσιάζεται με φιλικό τρόπο, τέτοιο που το καθιστά ευχάριστο και προσίτο

στ) Δεύτερο πρόσωπο (Αρχή Προσωποποίησης) (A6)

Πίνακας 54: Χρήση β' προσώπου

Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου. (Αρχή της Προσωποποίησης)		
A	5	Ναι, χρησιμοποιείται δεύτερο ενικό .
B	5	Γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου για επίτευξη αμεσότητας και δημιουργία εντύπωσης διαλόγου.
Γ	5	Οι πληροφορίες παρουσιάζονται σε δεύτερο πρόσωπο και αυτό δημιουργεί αμεσότητα και φιλικό περιβάλλον

ζ) Ηχητική Παρουσίαση (Αρχή Προσωποποίησης) (A7)

Πίνακας 55: Ηχητική Παρουσίαση

Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. (Αρχή της Προσωποποίησης)		
A	5	Ναι, υπάρχουν αρκετά αρχεία ήχου.
B	5	Υπάρχουν σε όλη την έκταση του Ε.Υ. αρχεία ήχου και ηχητική παρουσίαση που συνοδεύουν τις εικόνες και τα βίντεο.
Γ	5	Όλα τα κείμενα σχεδόν συνοδεύονται και με αφήγηση του περιεχομένου.

η) Φιλικό ύφος ηχητικής παρουσίασης (Αρχή Φωνής) (A8)

Πίνακας 56: Φιλικό ύφος αφήγησης

Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο. (Αρχή της Φωνής)		
A	5	Ναι, το ύφος του ήχου του αφηγητή είναι πολύ φιλικό και η γλώσσα αρκετά απλή.
B	5	Το ύφος είναι σοβαρό, ανάλογο του θέματος που παρουσιάζεται και φιλικό για τον μαθητή.
Γ	5	Η ηχητική παρουσίαση είναι φιλική και ελκυστική για τον εκπαιδευόμενο γιατί η αφήγηση πραγματοποιείται με ανθρώπινη φωνή

θ) Φιλικός χαρακτήρας- Avatar(Αρχή Εικόνας) (A9)

Πίνακας 57: Φιλικό Avatar

Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων. (Αρχή Εικόνας)		
A	5	Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων
B	5	Ναι, εμφανίζεται ως κινούμενη εικόνα σε όλες τις διδακτικές
Γ	5	Το Ε.Υ. παρουσιάζει avatar και το γνωστικό αντικείμενο προσφέρεται με άμεσο, φιλικό τρόπο.

ι) Τμηματική παρουσίαση περιεχομένου (Αρχή Κατάτμησης) (A10)

Πίνακας 58: Τμηματική παρουσίαση

Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου γίνεται τμηματικά. (Αρχή της Κατάτμησης)		
A	5	Σε κάθε διαφάνεια της παρουσίασης της κάθε ΔΕ παρουσιάζεται το γνωστικό αντικείμενο τμηματικά
B	5	Το γνωστικό αντικείμενο παρουσιάζεται ως «μπουκίτσες».
Γ	5	Στο Ε.Υ. το γνωστικό αντικείμενο εμφανίζεται κατά τμήματα έτσι που το περιεχόμενο ο εκπαιδευόμενος το αντιλαμβάνεται ευκολότερα και χωρίς να κουράζεται

ια) Διαδραστικές δραστηριότητες με ανατροφοδότηση (Αρχή Προσωποποίησης) (A11)

Πίνακας 59: Ανατροφοδότηση

Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. (Αρχή της Προσωποποίησης)		
A	5	Ναι, έχουμε δραστηριότητες διαδραστικές που στοχεύουν σε αναστοχασμό και ανατροφοδότηση.
B	5	Ναι ισχύει.
Γ	5	Το Ε.Υ. περιέχει διαδραστικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην ορθή κατανόηση του περιεχομένου

ιβ) Μακροσκελή κείμενα (Αρχή Κατάτμησης) (A12)

Πίνακας 60: Μακροσκελή κείμενα

Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. (Αρχή της Κατάκτησης)		
A	3	Υπάρχουν μακροσκελή κείμενα, αλλά αυτό δεν συμβαίνει σε όλες τις ΔΕ.
B	2	Όχι, το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά, με χρήση και μικρών κειμένων και το οποίο πλαισιώνεται με αφήγηση.
Γ	1	Στο Ε.Υ. δεν υπάρχουν ιδιαίτερος μακροσκελή κείμενα .

ιγ) Σαφείς οδηγίες για δραστηριότητες- εργασίες (Αρχή Σηματοδότησης) (A13)

Πίνακας 61: Οδηγίες

Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών. (Αρχή της Σηματοδότησης)		
A	5	Ναι, δίνονται απόλυτα σαφείς οδηγίες.
B	5	Ναι υπάρχουν σαφείς οδηγίες.
Γ	5	Στο Ε.Υ. υπάρχουν ξεκάθαρες οδηγίες που στηρίζουν τους εκπαιδευόμενους στην ανάγνωση και στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων.

ιδ) Στοιχεία επισήμανσης (Αρχή Σηματοδότησης)(A14)

Πίνακας 62: Επισημάνσεις

Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.). (Αρχή της Σηματοδότησης)		
A	5	Ναι. Έχουμε ιδιαίτερες επισημάνσεις στις σημαντικές πληροφορίες
B	5	Ναι, έχουμε χρήση έντονης γραφής λέξεων, σχήματα και χρώματα.
Γ	5	Τα καίρια σημεία του Ε.Υ. παρουσιάζονται με γραφή Bold ώστε να αποκτούν ιδιαίτερη έμφαση και να τα αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευόμενοι.

ιε) Εισαγωγικές δραστηριότητες κατανόησης (Αρχή Προπαίδευσης) (A15)

Πίνακας 63: Εισαγωγικές δραστηριότητες

Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικειμένου; (Αρχή της Προπαίδευσης)		
A	1	Δεν συναντά ο εκπαιδευόμενος εισαγωγικές δραστηριότητες που να τον βοηθούν στη μελέτη του ΕΥ
B	2	Δεν υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες, εισαγωγικά βίντεο.
Γ	5	Στην Ενότητα της Εισαγωγής του Ε.Υ. μόνο παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες που να συναντά ο μαθητής στη μελέτη, τις οποίες αξιοποιεί για να κατανοήσει καλύτερα το θέμα.

Σχολιασμός ευρημάτων 8^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι αξιολογητές επιβεβαιώνουν ότι οι αρχές της Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης εφαρμόζονται στο ΕΥ. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνουν ότι υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και ότι η χρήση των εικόνων βοηθάει τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τα θέματα. Σύμφωνα με την Αρχή της Τροπικότητας, υπάρχουν στοιχεία αφήγησης, όπως μονόλογοι, διάλογοι, περιγραφές και σχολιασμοί. Η αρχή της Συνοχής τηρείται, καθώς δεν περιλαμβάνονται πληροφορίες που δεν σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο, επικεντρώνοντας την προσοχή σε σχετικές πληροφορίες.

Οι αρχές της Προσωποποίησης, της Φωνής και της Εικόνας εφαρμόζονται συνδυαστικά, χρησιμοποιώντας φιλική γλώσσα και δεύτερο πρόσωπο, με ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και τον φιλικό χαρακτήρα (Avatar) να λειτουργεί ως υποστηρικτικός παράγοντας στη διαδικασία μάθησης. Επίσης, περιλαμβάνονται διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. Η αρχή της Κατάτμησης εφαρμόζεται με το να παρουσιάζεται το υλικό σε μικρά τμήματα και χωρίς μακροσκελή κείμενα. Ένας αξιολογητής μάλιστα αναφέρει ότι :Το γνωστικό αντικείμενο παρουσιάζεται ως «μπουκίτσες». Επιπλέον, παρέχονται σαφείς οδηγίες και χρησιμοποιούνται στοιχεία επισήμανσης, όπως έντονη γραφή, υπογράμμιση και χρωματισμός, σύμφωνα με την αρχή της Σηματοδότησης. Τέλος, η αρχή της Προπαίδευσης εφαρμόζεται με τις εισαγωγικές διαφάνειες που διευκολύνουν την ομαλή ενσωμάτωση των εκπαιδευόμενων στο περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού.

3^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Που εστιάζουν την προσοχή τους οι ειδικοί της ΕξΑΕ, όσον αφορά στα δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού και εκείνα που χρήζουν βελτίωσης;

9^{ος} Ερευνητικός Άξονας: Δυνατά Σημεία Ε.Υ.

(Γενική Επισήμανση 1)

Πίνακας 64: Δυνατά σημεία

Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;	
A	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης 2. Η απλή αφήγηση. 3. Τα πολυτροπικά κείμενα.
B	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η κατανόηση: Το ΕΥ βοηθά στην κατανόηση από τους μαθητές. Παραθέτει το περιεχόμενο με απλή γλώσσα, σαφήνεια και συνοχή, επεξηγήσεις και παραδείγματα. 2. Η αλληλεπίδραση: Το υλικό δίνει τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης των μαθητών με το μάθημα. 3. Ελκυστικό: η ποικιλία των διαφορετικών τρόπων παρουσίασης του υλικού το κάνει ενδιαφέρον.
Γ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Η ορθή δομή περιεχομένου, η σαφής διατύπωση των στόχων και προσδοκώμενων αποτελεσμάτων τα οποία παρουσιάζονται πλήρως στο Ε.Υ. 2. Η κατανοητή διατύπωση των κειμένων και η απόδοση της αφήγησης 3. Η χρήση συνεντεύξεων, οι οποίες καθιστούν το υλικό άκρως ενδιαφέρον και εντυπωσιακό.

Σχολιασμός ευρημάτων 9^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι αξιολογητές προσδιορίζουν ως δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού τα εξής:
Πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης: Το υλικό βασίζεται σε αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης και προσφέρει ενημέρωση βασισμένη σε αξιόπιστες πληροφορίες.

- Απλή αφήγηση: Το υλικό παρουσιάζει τις έννοιες και τα περιεχόμενα με απλό τρόπο, επιτρέποντας στους μαθητές να κατανοήσουν εύκολα τις πληροφορίες που δίνονται.
- Πολυτροπικά κείμενα: Το υλικό χρησιμοποιεί ποικίλες μορφές κειμένου, όπως μονολόγους, διαλόγους, περιγραφές, κλπ., για να διαφοροποιήσει την παρουσίαση των πληροφοριών και να κρατήσει το ενδιαφέρον των μαθητών.

- Κατανόηση: Το υλικό επικεντρώνεται στην προώθηση της κατανόησης από τους μαθητές. Παρουσιάζει τα περιεχόμενα με σαφήνεια και συνοχή, χρησιμοποιώντας κατανοητή γλώσσα και επεξηγηματικά παραδείγματα.
- Αλληλεπίδραση: Το υλικό παρέχει ευκαιρίες για αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών μέσω διαδραστικών δραστηριοτήτων και συνεργατικής μάθησης.
- Εύκολα εφαρμόσιμο: Το υλικό προσφέρει ευκαιρίες για την εφαρμογή των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτούν οι μαθητές.
- Είναι σωστά δομημένο, με σαφείς στόχους και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία επεξηγούνται πλήρως από το υλικό.
- Κατανοητή διατύπωση: Οι έννοιες και οι πληροφορίες διατυπώνονται με κατανοητό τρόπο, χρησιμοποιώντας καθημερινή γλώσσα και αποφεύγοντας το ειδικό ή τεχνικό λεξιλόγιο που μπορεί να δυσκολέψει την κατανόηση.
- Περιεκτικό περιεχόμενο: Το υλικό παρέχει σαφείς και πλήρεις πληροφορίες σχετικά με τα θέματα που αναπτύσσει, εξασφαλίζοντας μια ενδεδειγμένη και πλήρη κατανόηση των περιεχομένων.
- Ως σημαντική επισημάνθηκε επίσης η χρήση συνεντεύξεων, οι οποίες καθιστούν το υλικό ενδιαφέρον και εντυπωσιακό.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν τα δυνατά σημεία, τα οποία επιτρέπουν στους μαθητές να κατανοήσουν και να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες μέσω του εκπαιδευτικού υλικού.

10^{ος} Ερευνητικός Άξονας: Προτάσεις Βελτίωσης

(Γενική Επισήμανση 2)

Πίνακας 65: Προτάσεις βελτίωσης

Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Α	<p>1. Καλό θα ήταν να ενσωματωθούν υπότιτλοι στη συνέντευξη όπου η συνεντευξιαζόμενη χρησιμοποιεί την κρητική διάλεκτο</p> <p>2. Τα λίγα μακροσκελή κείμενα να αποδοθούν πιο περιληπτικά και να συμπληρωθούν με πηγές για περαιτέρω μελέτη</p>
Β	Δεν νομίζω ότι απαιτούνται αλλαγές ή βελτιώσεις.
Γ	<p>1. Θα μπορούσατε να εισάγετε εικόνες με κίνηση προκειμένου να γίνει πιο ελκυστικό το Ε.Υ.</p> <p>2. Θα μπορούσατε να δημιουργήσετε μικρότερες ενότητες, με τις παραπάνω πληροφορίες να δίνονται ως δυνατότητα για περαιτέρω μελέτη.</p> <p>3. Θα μπορούσε να υπάρχει ένα forum συζητήσεων, όπου οι εκπαιδευόμενοι θα ανταλλάξουν απόψεις και θα αλληλεπιδράσουν τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον εκπαιδευτή.</p>

Σχολιασμός ευρημάτων 10^{ου} ερευνητικού άξονα

Οι αξιολογητές προτείνουν μια σειρά παρεμβάσεων για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού:

- Ενσωμάτωση υποτίτλων: Προσθήκη υποτίτλων στη συνέντευξη όπου οι συνεντευξιαζόμενοι χρησιμοποιούν την κρητική διάλεκτο. Αυτό θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα το περιεχόμενο.
- Συνοπτική απόδοση μακροσκελών κειμένων: Η απόδοση των λίγων μακροσκελών κειμένων πιο συνοπτικά. Επίσης, συνίσταται η συμπερίληψη πηγών για περαιτέρω μελέτη, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να εμβαθύνουν στο θέμα εάν επιθυμούν.
- Χρήση εικόνων με κίνηση: Προτείνεται η ενσωμάτωση εικόνων με κίνηση στο ΕΥ ώστε να καταστεί πιο ελκυστικό και ενδιαφέρον για τους μαθητές. Οι κινούμενες εικόνες μπορούν να βοηθήσουν στην οπτικοακουστική αντίληψη και κατανόηση των περιεχομένων.
- Διαίρεση σε μικρότερες ενότητες: Η οργάνωση του υλικού σε μικρότερες ενότητες, παρέχοντας σαφείς στόχους και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Αυτό θα βοηθήσει στην ευκολότερη πλοήγηση και κατανόηση του υλικού.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

- Δημιουργία φόρουμ συζητήσεων: Η δημιουργία φόρουμ συζητήσεων, όπου οι μαθητές μπορούν να συζητούν, να ανταλλάσσουν απόψεις και να αλληλεπιδρούν τόσο μεταξύ τους όσο και με τον εκπαιδευτή. Αυτό θα προάγει την αλληλεπίδραση και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών.

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι από έναν αξιολογητή διατυπώθηκε η άποψη ότι το υλικό είναι πλήρες.

Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις είναι σημαντικές για την περαιτέρω βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ισχυρό εργαλείο για τον σχεδιασμό μαθησιακών περιβαλλόντων είναι τα πολυμέσα και η δυνατότητά τους να ενσωματώνουν πολλαπλούς τρόπους παρουσίασης των πληροφοριών, καθώς και να παρέχουν συνδυαστικές αναπαραστάσεις, εικονικές και λεκτικές, εφόσον αξιοποιήσουν ταυτόχρονα παιδαγωγικές θεωρίες και βασικές αρχές (Glaseretal., 2006 ; Mayer, 2001).

Για την εκπόνηση αυτής της ΔΕ, παράχθηκε ΕΥ με σκοπό τη διδασκαλία της τοπικής ιστορίας. Η περίπτωση που επιλέχθηκε να παρουσιασθεί αφορά στους Τέσσερις Νεομάρτυρες Γεώργιο, Αγγελή, Μανουήλ και Νικόλαο από τις Μέλαμπες, οι οποίοι μαρτύρησαν στο Ρέθυμνο στις 28 Οκτωβρίου 1824. Το ΕΥ απευθύνεται σε ενήλικους εκπαιδευόμενους και παρουσιάζεται με τη μορφή ενός διαδραστικού e-Learning περιβάλλοντος. Για την παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού αξιοποιήθηκε η πλατφόρμα Chamilo, το ψηφιακό εργαλείο H5P, καθώς και χωροευαίσθητη εφαρμογή που υλοποιήθηκε στην πλατφόρμα Actionbound.

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού λειτουργεί τελικά ως αυτοαξιολόγηση για τον ίδιο τον δημιουργό του και τον καθοδηγεί σε μια στοχαστική διαδικασία αναθεώρησης, αλλαγών και βελτιώσεων. Το συμπέρασμα της αξιολόγησης του εν λόγω εκπαιδευτικού υλικού είναι σαφώς θετικό, καθώς σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα καλύπτει βασικές και αναγκαίες πτυχές των διαδικτυακών εκπαιδευτικών υλικών, όπως η επιστημονική συνοχή, η κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου, η ευχρηστία, η δυνατότητα αναστοχασμού, η σαφήνεια σκοπού κ.ά. Ιδιαίτερα θετικό κρίνεται επίσης το γεγονός ότι οι αξιολογητές αναγνώρισαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

1^ο Ερευνητικό Ερώτημα:

Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕξΑΕ, το εν λόγω ΕΥ διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

Συμπεράσματα :

1. Οι πληροφορίες που περιέχονται στο Ε.Υ. συνοδεύονται από αντίστοιχες βιβλιογραφικές αναφορές που τοποθετούνται στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας. Αυτό επιτρέπει στους χρήστες να ανατρέχουν στις πηγές για περαιτέρω μελέτη και αναζήτηση πληροφοριών. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες διαπιστώνουν ότι το Ε.Υ. αναφέρεται σε διάφορες πηγές πληροφοριών, προσφέροντας μια συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών και απόψεων σε συγκεκριμένα σημεία. Αυτή η ποικιλία πηγών προσφέρει στους χρήστες μια πληρέστερη και ποικιλόμορφη άποψη επί του θέματος. Επιπλέον, οι ερωτηθέντες αναφέρουν ότι το Ε.Υ. παρέχει επεξηγηματικές πληροφορίες σε δυσνόητα σημεία του περιεχομένου. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για την κατανόηση και την αποκατάσταση τυχόν ασαφειών ή δυσκολιών που μπορεί να παρουσιάζονται κατά την μάθηση.

2. Το ΕΥ εμφανίζεται φιλικό προς τον αναγνώστη, καθώς περιλαμβάνει ποικιλία μέσων όπως κείμενο, εικόνες, ήχο, αφήγηση. Οι αξιολογητές αναφέρονται στη χρήση προσωπικών αντωνυμιών, κυρίως του δευτέρου προσώπου, και κτητικών αντωνυμιών, που προσδίδουν αίσθηση αμεσότητας και ζωντάνιας, δημιουργώντας την εντύπωση διαλόγου. Επιπλέον, αναφέρονται και στη χρήση της τοπικής ιστορικής γλώσσας καθώς και στην ευανάγνωστη γραφή που δεν κουράζει τον αναγνώστη. Το ΕΥ διαθέτει επίσης ικανοποιητική πυκνότητα πληροφοριών, που δεν κουράζουν τον εκπαιδευόμενο και που παρουσιάζονται με τμηματικό τρόπο. Η χρήση χρωματικών συνθέσεων επίσης βοηθά στην κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού. Τέλος, το ΕΥ δεν αποτελείται μόνο από κείμενο, αλλά περιλαμβάνει πλούσιο εποπτικό υλικό, όπως εικόνες, εικόνες με κίνηση, διαλόγους, αφηγήσεις, επεξηγηματικά βίντεο και ηχογραφήσεις, προκειμένου να ενισχύσει την κατανόηση του περιεχομένου.

3. Τα κουμπιά και τα εικονίδια παρουσιάζονται με πλήρη κατανοητότητα. Αυτά είναι εύκολα αναγνωρίσιμα και η επεξήγησή τους παρέχεται στην αρχή κάθε διδακτικής ενότητας, δημιουργώντας ένα αίσθημα άμεσης εξοικείωσης και ασφάλειας κατά τη διάρκεια της

πλοήγησης στο ΕΥ. Επιπλέον, οι αξιολογητές αναφέρουν ότι η λειτουργικότητα των κουμπιών καθιστά την πλοήγηση εύκολη, χωρίς να προκαλεί δυσκολίες στον εκπαιδευόμενο. Οι υπερσύνδεσμοι οδηγούν ακριβώς και εύστοχα στο αναμενόμενο περιεχόμενο, παρέχοντας αποτελεσματική βοήθεια στον εκπαιδευόμενο.

4. Το ΕΥ κάνει χρήσιμες προτάσεις στους εκπαιδευόμενους σχετικά με τη μελέτη του. Η παρουσίαση της κάθε διδακτικής ενότητας ξεκινά με μια διαφάνεια που εξηγεί και δίνει συμβουλές για τον τρόπο που πρέπει να μελετηθεί το ΕΥ. Αυτό βοηθά τους εκπαιδευόμενους στο να ακολουθούν ορθή κατεύθυνση για την αποτελεσματική μελέτη του υλικού. Υπάρχει ουσιαστική ανατροφοδότηση σε όλες τις δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το εάν οι εκπαιδευόμενοι απαντήσουν σωστά ή λανθασμένα. Αυτό είναι σημαντικό για τους εκπαιδευόμενους, καθώς η ανατροφοδότηση τους βοηθά να αφομοιώσουν τη γνώση και τα σημαντικά και λεπτά σημεία, βελτιώνοντας ταυτόχρονα και τις δεξιότητές τους. Υπάρχουν διάφορα σημεία επισήμανσης στο ΕΥ, με ειδικά εικονίδια, ώστε να υποδεικνύουν σημαντικές πληροφορίες. Αυτό βοηθά τους εκπαιδευόμενους να εντοπίζουν εύκολα τις ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες και να κατανοούν το υλικό με μεγαλύτερη ευκολία και αποτελεσματικότητα.

5. Το ΕΥ αποτελείται από δραστηριότητες κυρίως κλειστού τύπου. Οι δραστηριότητες δεν ενθαρρύνουν την έκφραση προσωπικών κρίσεων, απόψεων, ερωτήσεων και τη συναισθηματική εμπλοκή. Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι το ΕΥ απευθύνεται σε ενήλικες, δηλαδή σε μια συγκεκριμένη ομάδα, βοηθά τους μαθητές να αισθάνονται μέλη της ίδιας κοινωνικής ομάδας, με τις ίδιες προσδοκίες και ανάγκες.

6. Υπάρχουν αυτοαξιολογητικές δραστηριότητες σε κάθε ενότητα μάθησης. Το ΕΥ περιλαμβάνει δραστηριότητες που ενισχύουν την κριτική σκέψη, καθώς επίσης και δραστηριότητες που προωθούν την επικοινωνία, με ανατροφοδότηση για κάθε απάντηση. Επιβεβαιώνεται επίσης η παρουσία δραστηριοτήτων στο ΕΥ που ενισχύουν την σύνδεση των γνώσεων με την πραγματικότητα και την εφαρμογή νέων δεδομένων.

7. Η διατύπωση του σκοπού και των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι σαφής στο ΕΥ και παρέχει καθοδήγηση στον εκπαιδευόμενο. Τα αποτελέσματα προάγουν την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων σε επίπεδο που είναι επιθυμητό. Ο εκπαιδευόμενος έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει την πρόοδό του βάσει των προσδοκιών αυτών και μέσω των αυτοαξιολογητικών δραστηριοτήτων.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα:

Σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών της ΕΞΑΕ το εν λόγω ΕΥ έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

Συμπεράσματα:

Οι αρχές της Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης εφαρμόζονται στο ΕΥ. Υπάρχει συνδυασμός κειμένου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και η χρήση των εικόνων βοηθάει τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τα θέματα. Σύμφωνα με την Αρχή της Τροπικότητας, υπάρχουν στοιχεία αφήγησης, όπως μονόλογοι, διάλογοι, περιγραφές και σχολιασμοί. Η αρχή της Συνοχής τηρείται, καθώς δεν περιλαμβάνονται πληροφορίες που δεν σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο, επικεντρώνοντας την προσοχή σε σχετικές πληροφορίες. Οι αρχές της Προσωποποίησης, της Φωνής και της Εικόνας εφαρμόζονται συνδυαστικά, χρησιμοποιώντας φιλική γλώσσα και δεύτερο πρόσωπο, με ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και τον φιλικό χαρακτήρα (Avatar) να λειτουργεί ως υποστηρικτικός παράγοντας στη διαδικασία μάθησης. Επίσης, περιλαμβάνονται διαδραστικές ασκήσεις που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. Η αρχή της Κατάτμησης εφαρμόζεται με το να παρουσιάζεται το υλικό σε μικρά τμήματα, μπουκίτσες, και χωρίς μακροσκελή κείμενα. Παρέχονται σαφείς οδηγίες και χρησιμοποιούνται στοιχεία επισήμανσης, όπως έντονη γραφή, υπογράμμιση και χρωματισμός, σύμφωνα με την αρχή της Σηματοδότησης. Η αρχή της Προπαίδευσης εφαρμόζεται με τις εισαγωγικές διαφάνειες που διευκολύνουν την ομαλή ενσωμάτωση των εκπαιδευόμενων στο περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού.

3^ο Ερευνητικό Ερώτημα:

Που εστιάζουν την προσοχή τους οι ειδικοί της ΕΞΑΕ, όσον αφορά στα δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού και εκείνα που χρήζουν βελτίωσης;

Συμπεράσματα:

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού αποτελούν τα παρακάτω:

Οι πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης: Το υλικό βασίζεται σε αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης και προσφέρει ενημέρωση βασισμένη σε αξιόπιστες πληροφορίες.

Η απλή αφήγηση: Το υλικό παρουσιάζει τις έννοιες και τα περιεχόμενα με απλό τρόπο, επιτρέποντας στους μαθητές να κατανοήσουν εύκολα τις πληροφορίες που δίνονται.

Τα πολυτροπικά κείμενα: Το υλικό χρησιμοποιεί ποικίλες μορφές κειμένου, όπως μονολόγους, διαλόγους, περιγραφές κλπ., για να διαφοροποιήσει την παρουσίαση των πληροφοριών και να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον των μαθητών.

Η κατανόηση: Το υλικό επικεντρώνεται στην υποστήριξη της κατανόησης από τους μαθητές. Παρουσιάζει τα περιεχόμενα με σαφήνεια και συνοχή, χρησιμοποιώντας κατανοητή γλώσσα και επεξηγηματικά παραδείγματα.

Η αλληλεπίδραση: Το υλικό παρέχει ευκαιρίες για αλληλεπίδραση με τους μαθητές μέσω διαδραστικών δραστηριοτήτων.

Η εύκολη εφαρμογή του: Το υλικό προσφέρει ευκαιρίες για την εφαρμογή των γνώσεων και δεξιοτήτων που αποκτούν οι μαθητές.

Η σωστή δόμηση: Το υλικό δομείται σωστά, με σαφείς στόχους και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία επεξηγούνται πλήρως από το υλικό.

Η κατανοητή διατύπωση: Οι έννοιες και οι πληροφορίες διατυπώνονται με κατανοητό τρόπο, χρησιμοποιώντας καθημερινή γλώσσα και αποφεύγοντας το ειδικό ή τεχνικό λεξιλόγιο που μπορεί να δυσκολέψει την κατανόηση.

Η περιεκτικότητα: Το υλικό παρέχει σαφείς και πλήρεις πληροφορίες σχετικά με τα θέματα που αναπτύσσει, εξασφαλίζοντας μία ενδεδειγμένη και πλήρη κατανόηση των περιεχομένων.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Βελτιωτικές προτάσεις που κατατέθηκαν είναι οι παρακάτω:

Η ενσωμάτωση υποτίτλων στα σημεία που οι συνεντευξιαζόμενοι χρησιμοποιούν την κρητική διάλεκτο. Αυτό θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα το περιεχόμενο.

Η συνοπτική απόδοση μακροσκελών κειμένων.

Η συμπερίληψη πηγών για περαιτέρω μελέτη, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να εμβαθύνουν στο θέμα εάν επιθυμούν.

Η χρήση εικόνων με κίνηση στο ΕΥ, ώστε να καταστεί πιο ελκυστικό και ενδιαφέρον για τους μαθητές αφού οι κινούμενες εικόνες μπορούν να βοηθήσουν στην οπτικοακουστική αντίληψη και κατανόηση των περιεχομένων.

Η διαίρεση σε μικρότερες ενότητες, παρέχοντας σαφείς στόχους και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Αυτό θα βοηθήσει στην ευκολότερη πλοήγηση και κατανόηση του υλικού.

Η δημιουργία φόρουμ συζητήσεων όπου οι μαθητές θα μπορούν να συζητούν, να ανταλλάσσουν απόψεις και να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτή, ενισχύοντας έτσι το ενδιαφέρον τους για το θέμα, καθώς και την ενεργό συμμετοχή.

Οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις είναι σημαντικές για την περαιτέρω βελτίωση του εκπαιδευτικού υλικού και την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Αλιβίζος, Σ., Απόστολος, Κ., & Παράσχου, Β. (2015). *Online Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Από τη Θεωρία στην Πράξη*. [ηλεκτρ. βιβλ.]. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/182>

Αναστασιάδης, Π. (2014). Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 10(1), 5-32. DOI:10.12681/jode.9809

Αναστασιάδης, Θ. & Μανούσου, Ε. (2017). Η συμβολή των νέων τεχνολογιών στην επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: ζητήματα ανάπτυξης και οργάνωσης. *Διεθνές Συνέδριο Για Την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(1A), 182. doi:10.12681/icodl.1084

Αναστασιάδης, Π., Κωτσίδης, Κ. & Σπανουδάκη, Α. (2017). Εξ αποστάσεως επιμορφωτικό πρόγραμμα : «Η αξιοποίηση του web2.0 στο σύγχρονο σχολείο – Από τη θεωρία στην πράξη με έμφαση στη συνεργασία, τη δημιουργικότητα και την κριτική σκέψη»: Αποτίμηση και προοπτικές. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9, 138-152

Βαθρακογιάννη, Μ. Πιτσαδιώτη, Π. & Χαλιώτη, Β. (2018). Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση της Ειδικής Αγωγής. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 8, 47-57.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using the maticanaly sisinpsychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Bušelić, M. (2017). Distance learning – concepts and contributions. *Oeconomica Jadertina*, 2(1), 23–34. doi:10.15291/oec.209

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Carlsen, A., Holmberg, C., Neghina, C. & Owusu-Boampong, A. (2016). *Closing the Gap. Opportunities for distance education to benefit adult learners in higher education*. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.

Chakma, D. (2022). *Significance of ICT in Distance Education*. Ανακτήθηκε από <https://onlinenotebank.wordpress.com/2022/01/15/significance-of-ict-in-distance-education/>

Chapman, A. (2017). Research and practice in history education in England: A Perspective from London. *The Journal of Social Studies Education*, 6, 3-41.

Dawadi, S. (2020). Thematic Analysis Approach: A Step by Step Guide for ELT Research Practitioners. *Journal of NELTA*, 25(1–2), 62–71. doi:10.3126/nelta.v25i1-2.49731

Eckerdal, J. R. & Hagström, C. (2017). Qualitative questionnaires as a method for information studies research. *Information Research*, 22(1), CoLIS paper 1639.

European Parliament (2009). *Adult learning: it is never too late to learn European Parliament resolution of 16 January 2008 on adult learning: it is never too late to learn (2007/2114(INI))*. Official Journal, C 41, 46-52. CELEX: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008IP0013\[legislation\]](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008IP0013[legislation])

Georgiou, M. (2018). Issues that revolve around the concepts of distance education and e-learning. *International Conference e-Learning*, 205-209.

Glaser, R., Ferguson, E., Βοσνιάδου Σ. (2006). Η Γνωστική Επιστήμη και ο Σχεδιασμός ενός Τεχνολογικώς Υποστηριζόμενου Περιβάλλοντος Μάθησης. Στο Σ. Βοσνιάδου (Εκδ.), *Σχεδιάζοντας Περιβάλλοντα μάθησης υποστηριζόμενα από τις σύγχρονες τεχνολογίες*. (σσ. 229) Αθήνα, Gutenberg

Holford, J. & Milana, M. (2014). *Adult Education Policy and the European Union Theoretical and Methodological Perspectives*. Rotterdam: Sense Publishers

Honeyman, M. & Miller, G. (1993). Agriculture distance education: A valid alternative for higher education? *Proceedings of the 20th Annual National Agricultural Education Research Meeting*, 67 – 73.

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Inamorato dos Santos, A., Punie, Y. & Castaño-Muñoz, J. (2016). Opening up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions. *JRC Science for Policy Report*, EUR27938EN. doi:10.279.1/293408

Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.

Jarvis, P., Holford, J. & Griffin, C. (2003). *The Theory & Practice of Learning*. London: Kogan Page.

Kalimullina, O. A., Afzalova, A. N., & Kuznetsova, Y. N. (2021). Pedagogical design in the design of educational materials when creating electronic courses. *SHS Web of Conferences*, 113, 00045. doi:10.1051/shsconf/202111300045

Kapur, R. (2019). *Introduction to Adult Education*. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/335422676_Introduction_to_Adult_Education

Kara, M., Erdoğdu, F., Kokoç, M., & Cagiltay, K. (2019). Challenges faced by adult learners in online distance education. *Open Praxis*, 11(1), 5. doi:10.5944/openpraxis.11.1.929

Karalis, T. & Vorvilas, G. (2011). Designing Multimedia Learning Material for Adult Education: An interdisciplinary approach. *REVIEW OF SCIENCE, MATHEMATICS and ICT EDUCATION*, 5(2), 85-108.

Καρβούνης, Λ. & Αναστασιάδης, Π. (2019). Η Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης και η Παραγωγή Εκπαιδευτικού Υλικού για την εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση πάνω στο Νέο Ρόλο του Εκπαιδευτικού και τη Διδακτική Παρουσία σε Σύγχρονα Μαθησιακά Περιβάλλοντα. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 10, 120-132.

Knapper, C. & Cropley, A. (2000). *Lifelong Learning in Higher Education*. London: Kogan Page.

Knowles, M.S. (1984). *Andragogy in Action: Applying Modern Principles of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Κόκκος, Α. (2008). *Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων*, Τόμος Α' Θεωρητικές Προσεγγίσεις. Πάτρα: ΕΑΠ

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Κόκκος Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κουσερή, Γ. (2021). Σύγχρονες απόψεις για τη σχολική ιστορική εκπαίδευση και το παιδαγωγικό της πλαίσιο. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών – Επιστημονικών Θεμάτων*, 22, 4-18.

Laal, M., & Salamati, P. (2012). Lifelong learning; why do we need it? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 31, 399–403. doi:10.1016/j.sbspro.2011.12.073

Λιοναράκης, Α. (2009). *Η εκπόνηση μεθοδολογικής προσέγγισης (διδασκική) των προγραμμάτων διά βίου εκπαίδευσης από απόσταση*. Αθήνα: Υπουργείο Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων/Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης/Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης–Στοιχεία θεωρίας και πράξης*. Αθήνα: Προπομπός.

Lim, F.P. (2017). An analysis of synchronous and asynchronous communication tools in e-learning. *Advanced Science and Technology Letters*. doi:10.14257/astl.2017.143.46

Mason, J. (2003). *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Mayer, R. E. (2001). *Multimedia Learning*. Cambridge: University Press.

Ng, C. F. (2021). The physical learning environment of online distance learners in Higher Education – a conceptual model. *Frontiers in Psychology*, 12. doi:10.3389/fpsyg.2021.635117

OECD (2020). *The potential of online learning for adults: Early lessons from the COVID-19 crisis*. Ανακτήθηκε από <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-potential-of-online-learning-for-adults-early-lessons-from-the-covid-19-crisis-ee040002/>

Orb, A., Eisenhauer, L., & Wynaden, D. (2001). Ethics in Qualitative Research. *Journal Of Nursing Scholarship*, 33(1), 93-96. doi: 10.1111/j.1547-5069.2001.00093.x

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). *Τοπική Ιστορία. Οδηγός για τον εκπαιδευτικό*. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη». Ανακτήθηκε

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

από

http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10830/1912_%CE%A4%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%2C%20%CE%92%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7%20%E2%80%94%20%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85%5B1%5D.pdf

Παληκίδης, Α. (2010). *Διδακτική της τοπικής ιστορίας*. Στοιχεία Ιστορίας του Νομού Καβάλας, Πρακτικά του σεμιναρίου τοπικής ιστορίας. Καβάλα, 27 Ιανουαρίου-22 Μαρτίου 2010.

Παναγιωτακόπουλος, Χ., Πιερρακέας, Χ., & Πιντέλας, Π. (2003). *Το εκπαιδευτικό λογισμικό και η αξιολόγησή του*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Pedagogy of History (χ.χ.). Ανακτήθηκε από
<http://sadbhavnapublications.org/images/notes-pdf/files/PEDAGOGY-OF-HISTORY-0.pdf>

Rahman, H. (2014). The role of ICT in open and Distance Education. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 15(4). doi:10.17718/tojde.47700

Ramlatchan, M. (2019). Chapter 3: Multimedia Learning Theory and Instructional Message Design. *Instructional Message Design*, 1, 1-27.
https://digitalcommons.odu.edu/instructional_message_design/10

Rigo, F. & Mikuš, J. (2021). Asynchronous And Synchronous Distance Learning of English as A Foreign Language. *Media Literacy and Academic Research*, 4(1), 89-106.

Roberts, P. (2011). From historical literacy to a pedagogy of history. *National Symposium "Building Bridges for historical learning: connecting teacher education and museum education"*. 28-29 March 2011, Faculty of Education, University of Canberra

Rogers A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Schuetze, H. G., & Casey, C. (2006). Models and meanings of Lifelong Learning: progress and barriers on the road to a Learning Society. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 36(3), 279–287. doi:10.1080/03057920600872365

Συντιχάκη, Α., Φούντζουλας, Γ., Μανούσου, Ε. & Κουτσούμπα, Μ. (2019). Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού ασύγχρονης εξ αποστάσεως πολυμορφικής εκπαίδευσης για τη διδασκαλία ελληνικού παραδοσιακού χορού σε αρχάριους ενήλικες. Διεθνές Συνέδριο Για Την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 10(1Α), 214. doi:10.12681/icodl.2341

Tejeda-Delgado, C., Millan, B., & Slate, J. (2011). Distance and face-to-face learning culture and values: A conceptual analysis. *Administrative Issues Journal*, 1(2). doi:10.5929/2011.1.2.10

Tight, M. (2002). *Key Concepts in Adult Education and Training*. London: Routledge Falmer.

Tindemans, B. & Dekocker, V. (2020). *The learning society*. Ανακτήθηκε από https://www.oecd.org/skills/centre-for-skills/The_Learning_Society.pdf

Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

UNESCO (2022). *5th global report on adult learning and education: citizenship education: empowering adults for change*. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning.

UNESCO (2002). *Open and Distance Learning. Trends, Policy and Strategy Considerations*. Paris: UNESCO.

Χαλκιαδάκης, Ε.Γ. (2010). *Η Επανάσταση του Δασκαλογιάννη και οι Κρητικές Επαναστάσεις του 19ου αιώνα*. Επιστημονικό συνέδριο «Δασκαλογιάννης: Η Κρήτη τιμά τον ήρωά της – Η Επανάσταση του 1770 – Μύθοι και Πραγματικότητες». Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ηρακλείου, Δήμος Σφακίων, Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Κρήτης και Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Ηράκλειο, Ανώπολη Σφακίων, 17-19 Ιουνίου 2010.

Χαλκιαδάκης, Ε.Γ. (2021). Διεπιστημονικές διαστάσεις και προσεγγίσεις της ιστορίας. Ενδεικτικά παραδείγματα στη διδακτική πράξη και στην έρευνα. Αθήνα: Ηρόδοτος.

*Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»*

Χαρτοφύλακα, Α. Μ. (2010). Προς ένα δυναμικό διδακτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 3(2), 1-14.

Χατζηθεοχάρους, Π., Νικολοπούλου, Β. & Γιοβάννη, Ε. (2010). *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. ΕΥ για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών των ΣΔΕ Αθήνα: Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. – ΓΓΔΒΜ – ΙΔΕΚΕ.

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο της Έρευνας

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της
Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».

UNIVERSITY OF CRETE
Department of Primary Education

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.

E-Learning Lab

Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α
www.edivea.org

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΗΓΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

«Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας»

Επιβλέπων: .....

Υπεύθυνος Έρευνας: «Όνοματεπώνυμο Φοιτητή / Φοιτήτριας»

Οδηγίες

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης των απόψεών σας σχετικά με το Εκπαιδευτικό Υλικό (Ε.Υ.) που μελετήσατε.

Ο σκοπός του ερωτηματολογίου είναι διττός. Αφενός διερευνάται εάν το υλικό διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αφετέρου αν το εκπαιδευτικό υλικό έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα των συμπερασμάτων που θα

προκύψουν από την παρούσα έρευνα, είναι αναγκαία η αντικειμενική προσέγγιση των ερωτήσεων.

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων του ερωτηματολογίου, το οποίο προορίζεται αποκλειστικά για ερευνητική χρήση, θα είναι σεβαστό το απόρρητο των απαντήσεών σας. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα σας κοινοποιηθούν αμέσως μετά το τέλος της στατιστικής επεξεργασίας.

Ο Υπεύθυνος Έρευνας: «Ονοματεπώνυμο Φοιτητή / Φοιτήτριας»

Υπογραφή

Δημογραφικά στοιχεία

(Ζητείται η συμπλήρωση δημογραφικών στοιχείων)

1. Φύλλο (Κυκλώστε)	Άντρας	Γυναίκα		
2. Ηλικία (Κυκλώστε)	22-30	31-40	41-50	>51
3. Χρόνια Προϋπηρεσίας (Κυκλώστε)	0-4	5-10	11-20	>20

4. Είστε εξοικειωμένοι με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ).

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

5. Χρησιμοποιείτε τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαιδευτική πράξη.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

6. Είστε εξοικειωμένοι με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕΞΑΕ)
με τη χρήση των ΤΠΕ.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

7. Είστε εξοικειωμένοι με τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού το οποίο έχει
σχεδιαστεί με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΕΞΑΕ).

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

**1^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Το εκπαιδευτικό υλικό διέπεται από τις αρχές και
τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;**

A. Επιστημονική συνοχή / Τεκμηρίωση του Ε.Υ.

A.1. Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών / απόψεων με την σχετική
βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.2. Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ).

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.3. Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.4. Το Ε.Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία / κριτική συζήτηση των πληροφοριών.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.5. Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B. Το Ε.Υ. συμβάλει στην απλή και κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού Αντικειμένου

B.1. Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.2. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.3. Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.4. Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.5. Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.6. Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.7. Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.8. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο και εικόνες.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.9. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο, εικόνες και video.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

B.10. Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη
αλληλεπίδραση.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ. Ευχρηστία του Ε.Υ.

Γ.1. Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.2. Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.3. Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γ.4. Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ. Το Ε.Υ. υποστηρίζει - καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του

Δ.1. Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ.2. Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες).

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Δ.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε. Το Ε.Υ υποστηρίζει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του

Ε.1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές του απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά ζητήματα.

--	--	--	--	--

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

--

Ε.2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα.

--	--	--	--	--

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

--

Ε.3. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα.

--	--	--	--	--

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.4. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.5. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ε.6. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει / εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ. Το Ε.Υ. παρέχει δυνατότητα Αναστοχασμού - Αυτοαξιολόγησης στον εκπαιδευόμενο

Στ.1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.3. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη
διάυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.4. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον
εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Στ.5. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ζ. Σκοπός / Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Ζ.1. Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Ζ.2. Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα.

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.3. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.4. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων.

1 2 3 4 5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

Z.5. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Z.6. Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

2^ο Ερευνητικό Ερώτημα: Το εκπαιδευτικό υλικό έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

(Για να θυμηθείτε τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης δείτε εδώ:

<https://www.edivea.org/mayer.html>)

A.1. Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κείμενου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. (Πολυμεσική Αρχή)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.2. Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο. (Πολυμεσική Αρχή)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.ά.). [\(Αρχή της Τροπικότητας\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.4. Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο. [\(Αρχή της Συνοχής\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.5. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας. [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.6. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου. ([Αρχή της Προσωποποίησης](#))

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.7. Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. ([Αρχή της Προσωποποίησης](#))

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.8. Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο. [\(Αρχή της Φωνής\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.9. Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων. [\(Αρχή της Εικόνας\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.10. Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου γίνεται τμηματικά. [\(Αρχή της Κατάτμησης\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.11. Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους. [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.12. Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου. [\(Αρχή της Κατάταξης\)](#)

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.13. Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών. ([Αρχή της Σηματοδότησης](#))

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.14. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.). ([Αρχή της Σηματοδότησης](#))

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

A.15. Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικείμενου. ([Αρχή της Προπαίδευσης](#))

Αντώνιος Τσουρδαλάκης, «Οι Τέσσερις Νεομάρτυρες
Γεώργιος, Αγγελής, Μανουήλ και Νικόλαος από τις Μέλαμπες
και το μαρτύριό τους στο Ρέθυμνο την 28η Οκτωβρίου 1824»

1

2

3

4

5

όπου το 1 σημαίνει ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ και το 5 ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ

Παρατηρήσεις / Σχόλια

Γενικές Επισημάνσεις

1. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;

2. Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας